

Helse- og livsstilsundersøkelsen

SAMINOR 2

Rapport

Porsanger kommune

April-mai 2013

Senter for samisk helseforskning,

Institutt for samfunnsmedisin, Det helsevitenskapelige fakultet

UiT Norges arktiske universitet

Ann Ragnhild Broderstad Marita Melhus Solrunn Hansen Siw Jespersen

Ansvarlig utgiver:
Senter for samisk helseforskning, Det helsevitenskapelige fakultet,
UiT Norges arktiske universitet,
9037 Tromsø
Epost: sshf@ism.uit.no
Nettside: <http://uit.no/ism/samiskhelse>

Besøksadresse

MH-bygget, 10.etasje, Institutt for samfunnsmedisin
UiT Norges arktiske universitet
Hansine Hansens veg 18
9019 Tromsø

Faglig leder: Ann Ragnhild Broderstad ann.ragnhild.broderstad@uit.no

Administrativ leder: Siw Jespersen siw.jespersen@uit.no

Innholdsfortegnelse

1. Innledning	5
2. Metode	6
Samarbeid med kommunene	6
Populasjon	7
Innsamling av data	7
Godkjenninger	8
3. Resultater	8
Invitasjon og deltakelse	8
Helseindikatorer	10
Blodtrykk	10
Puls	15
Kroppsmasseindeks	17
Midjeomkrets	21
Røyking	23
Diagnostiske blodprøver	26
Type 2 diabetes mellitus. Bruk av HbA1c.....	26
Hemoglobin (Hb).....	29
4. Oppsummering	30
5. Finansieringskilder	31
6. Vedlegg	31

Forord

Helse- og livsstilsundersøkelsen er en del av den større helse- og levekårsundersøkelsen, SAMINOR, som første gang ble gjennomført i perioden 2003–2004. Helse- og livsstilsundersøkelsen var en klinisk undersøkelse som ble gjennomført i Porsanger kommune våren 2013. I perioden fra september 2012 til juni 2014 har vi besøkt til sammen ti utvalgte kommuner med høy andel samisk befolkning. Alle innbyggere i alderen 40–79 år var invitert til å delta. Hovedtemaene var risikofaktorer for hjerte-karsykdommer med hovedvekt på metabolsk syndrom og type 2 diabetes, kosthold og ernæring og miljøgifter.

Denne rapporten er en tilbakemelding på noen av de viktige helseindikatorerne og sykdommene som det ble undersøkt for i Helse- og livsstilsundersøkelsen. Tilbakemeldingene er et ledd i Senter for samisk helseforsknings publiseringsstrategi for å gi forskningsbasert kompetanse og kunnskap tilbake til lokalsamfunnene hvor forskningen er gjort.

Den praktiske gjennomføringen av studien har vært lagt på få hender. Prosjektkoordinator Solrunn Hansen har holdt kontroll på planlegging og alt det praktiske i gjennomføringen av studien. Dette inkluderer laboratorieutstyr, leielokaler, kontakt med kommuner og media, opplæring av lokale helsearbeidere, i tillegg til mye annet. Senioringeniør Marita Melhus har organisert invitasjonslister og datafiler, gitt dataopplæring til lokale helsearbeidere og bearbeidet datasettene etter hvert som de har kommet inn. Forskningstekniker Bente Augdal har vært ansvarlig for alt utstyr knyttet til prøvetaking og biobank. Siw Jespersen, administrativ leder ved senteret, har organisert alle våre deltidsansatte i alle kommuner vi har besøkt og holdt styr på økonomien. Undertegnede er forskningsleder og har hatt privilegiet å få delta i alle ledd fra planlegging til praktisk gjennomføring. I tillegg har miljøet ved Institutt for samfunnsmedisin bidratt med god hjelp i perioder. Vi har hatt uvurderlig hjelp av Seksjon for formidlingstjenester ved Det helsevitenskapelige fakultet til utarbeiding av brosjyrer og plakater. Uten et godt samarbeid i denne unike gruppen av dedikerte folk hadde studien aldri blitt gjennomført.

Det er med stor takknemlighet vi deler vår forskningskunnskap med kommunene, helsearbeidere og befolkningen. Først og fremst tusen takk til alle kvinner og menn som så velvillig deltok. Uten dere hadde ikke Helse- og livsstilsundersøkelsen vært mulig å gjennomføre. Totalt har 70 deltidsansatte helsearbeidere i de ti ulike kommunene vært engasjert i Helse- og livsstilsundersøkelsen. Tusen takk til alle våre ni lokale medarbeidere som jobbet for oss på forskningsstasjonen i Porsanger; *Kristine Gaup Grønmo, Anne Kirsten Anti, Trine Mari Utsi, Sigdis Olsen, Jennie Hansnes, Kine Mikalsen, Torill Follesø, Linda Lucille Ludvigsen, Turid Ulvenes*. Det var med stor iver, humør og pågangsmot dere takket ja til å være med oss på innsamlingen. Dere gjorde en god og solid innsats i forskningens tjeneste. Vi hadde 7 uker til rådighet i Porsanger, men i denne perioden var det flere av vårens helligdager, slik at effektiv innsamlingsperiode var 6 uker.

Tusen takk til Porsanger kommune som var behjelpelig og imøtekommende slik at Helse- og livsstilsundersøkelsen ble en realitet. Takk også til Kvensk institutt for hjelp med kvensk oversettelse.

Til slutt en stor takk til våre økonomiske bidragsytere. Gjennom basisbevilgningene fra Helse- og omsorgsdepartementet via Helsedirektoratet, har grunnlaget for undersøkelsen blitt lagt. Helse Nord, Regionale forskningsfond Nord-Norge, Nordland, Troms og Finnmark fylkeskommune, Sametinget og Samisk nasjonalt kompetansesenter – psykisk helsevern og rus (SANKS) har alle gitt oss tillit og trodd på vårt prosjekt. Samlet har deres bidrag gjort undersøkelsen mulig.

Oktober 2015

Ann Ragnhild Broderstad

Dr.med. Faglig leder Senter for samisk helseforskning og forskningsleder for SAMINOR helse- og levekårsundersøkelse. Overlege UNN Harstad

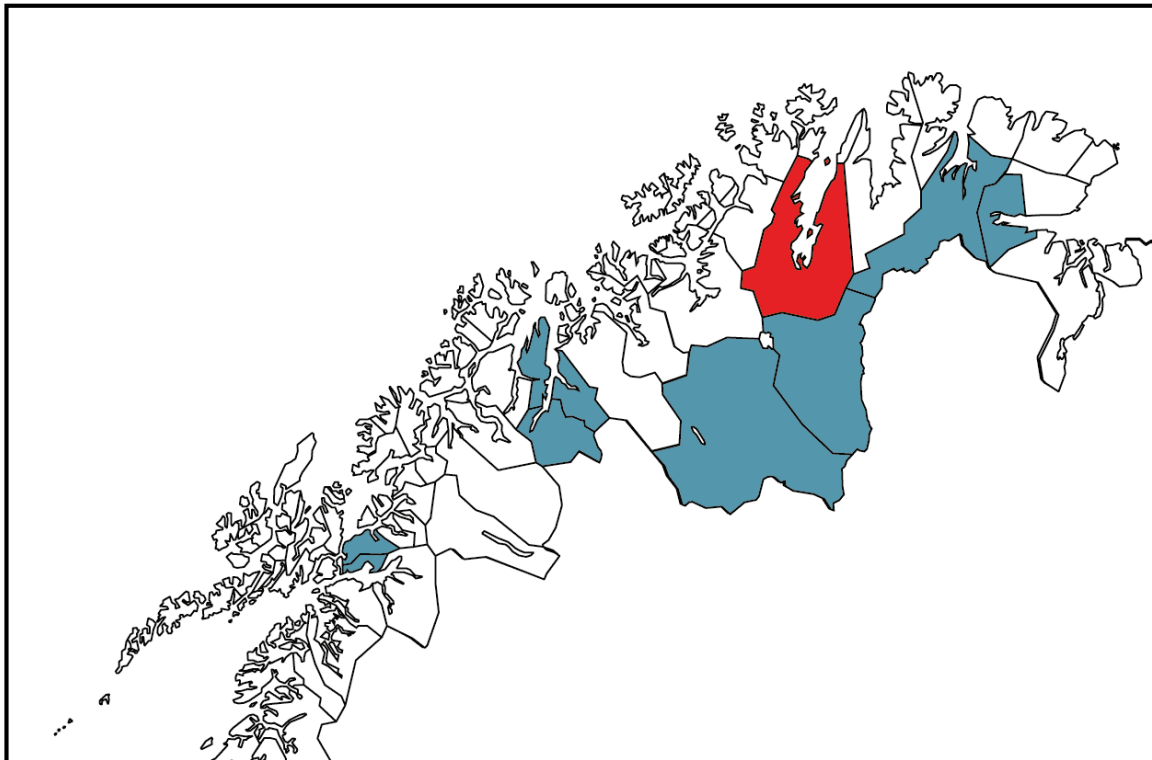
1 Innledning

I Nord-Norge har flere etniske befolkningsgrupper levd side om side i lang historisk tid. Samtidig vet vi lite om helsetilstanden i de ulike etniske gruppene på grunn av manglende interesse i tidligere studier for temaene etnisitet og helse. Det har derfor vært vanskelig å vite om det er forskjeller i helse over tid mellom norsk, samisk og kvensk/finsk befolkning, noe som også ble synliggjort gjennom en egen NOU [NOU 1995:6]. På slutten av 1990-tallet ble det derfor nedsatt et eget utvalg av Sosial- og helsedepartementet. Utvalget konkluderte med at det var gjort for lite forskning i fleretniske samfunn i nord med fokus på helse i befolkningen generelt og helsesituasjonen i den samiske folkegruppen spesielt. Stort sett var kunnskapen avhengig av enkeltforskeres engasjement uten noe kontinuitet i forskningsprosjektene. Dette var bakgrunnen for opprettelsen av et eget forskningssenter, Senter for samisk helseforskning, i 2001. Organisatorisk er senteret lokalisert ved Institutt for samfunnsmedisin, Det helsevitenskapelige fakultet, UiT Norges arktiske universitet. Hovedoppgaven til Senter for samisk helseforskning er å fremskaffe helse- og livsstilsinformasjon om befolkningen i det flerkulturelle Nord-Norge, med hovedfokus på den samiske befolkningen.

Senter for samisk helseforskning har ansvaret for planlegging og gjennomføring av Helse- og levekårsundersøkelsen SAMINOR. Befolkningsundersøkelsen har vært gjennomført to ganger. I perioden 2003–2004 ble SAMINOR 1 gjennomført i utvalgte kommuner og kretser i de fem nordligste fylkene. Dette var en tverrsnittsundersøkelse som ga informasjon om helse på et gitt tidspunkt. For å fremskaffe helsekunnskap over et lengre tidsperspektiv har Senter for samisk helseforskning gjennomført en oppfølgende helse- og levekårsundersøkelse, SAMINOR 2.

SAMINOR 2 er oppdelt i to trinn. Trinn 1 var en spørreskjemaundersøkelse som i 2012 ble sendt ut til innbyggere i aldersgruppene 18–69 år i totalt 25 kommuner og kretser i nord. For å få et bedre klinisk bilde av helsesituasjonen var det helt nødvendig med en utvidet helseundersøkelse hvor kliniske opplysninger som blodtrykk, puls, vekt mål og blodprøver ble samlet inn. Trinn 2 – klinisk del – ble derfor initiert og fikk navnet «Helse- og livsstilsundersøkelsen». Totalt ble ti kommuner, som også deltok i trinn 1, inkludert. Kommunene som deltok var Skånland, Evenes, Karasjok, Kautokeino, Porsanger, Nesseby, Tana, Kåfjord, Storfjord og Lyngen (figur 1). I hver kommune ble en forskningsstasjon etablert for en periode på 2–7 uker. Innbyggere i kommunen med registrert kommunetilhørighet i Folkeregisteret i alderen 40–79 år ble invitert til å delta. I alt 6004 kvinner og menn har til sammen deltatt i de ti kommunene. Undersøkelsen ble gjennomført fra høsten 2012 til sommeren 2014. I Porsanger pågikk innsamlingen fra 15. april til 30. mai 2013.

SAMINOR 1 og SAMINOR 2 vil samlet gi en unik informasjon om helse og livsstil i vår nordligste landsdel.

Figur 1. Kart over kommunene inkludert i Helse- og livsstilsundersøkelsen

2 Metode

Samarbeid med kommunene

Kommunene var viktige samarbeidspartnere i planleggingen og gjennomføringen av Helse- og livsstilsundersøkelsen. Rådmenn og helsesjefer i hver kommune ble kontaktet og det ble arrangert samarbeidsmøter for å informere om prosjektet, legge markedsføringsstrategier, få hjelp til å finne egnede lokaler, og ikke minst foreslå lokale helsearbeidere som kunne frikjøpes til å jobbe på forskningsstasjonen. I Porsanger var det et godt samarbeid med helse- og omsorgssjef *Therese Thomassen* og administrativ leder for pleie og omsorg *Anders Ahlquist*.

Forskningsleder, prosjektkoordinator og senioringeniør ved Senter for samisk helseforskning hadde også informasjonsmøte med helse- og omsorgsavdelingen i Porsanger kommune før oppstart av helseundersøkelsen.

Feltstasjonen ble lagt til PIAS-bygget i Lakselv sentrum, hvor vi disponerte fire rom til mottak, blodtrykksmåling, blodprøvetaking og laboratorievirksomhet, i tillegg til venterom, sanitære fasiliteter og pauserom for personalet.

Populasjon

Alle som var registrert bosatt i Folkeregisteret i de utvalgte kommunene og som var i alderen 40–79 år ble invitert til å besøke forskningsstasjonen. I Porsanger var dette totalt 2062 personer fordelt på 1060 menn og 1002 kvinner.

Om lag en måned før undersøkelsen, fikk den utvalgte befolkningen en brosjyre i posten med informasjon om den kommende helseundersøkelsen. Senere fikk disse en personlig invitasjon med informasjonsskriv, timeinnkalling og spørreskjema. Omtrent midtveis mottok de som enda ikke hadde møtt opp en påminnelse i posten.

Innsamling av data

Undersøkelsen er tilrettelagt med generell relevans for befolkningen bosatt i distriktene i nord og i relasjon til den samiske befolkningens helse og levekår spesielt.

Data ble innhentet via spørreskjema og kliniske undersøkelser. Kliniske undersøkelser betyr at det ble tatt blodtrykk og puls, målt vekt, høyde, midje- og hofteomkrets, samt tatt blodprøver.

Ved oppmøte på forskningsstasjonen trakk hver deltaker kølapp og registrerte klokkeslett ved ankomst. Hver deltaker måtte vente minst 15 minutter før blodtrykksmåling. I mottaket ble navn og fødselsdato kontrollert og det ble sjekket at spørreskjema var utfylt og at skjemaets løpenummer stemte med deltakerens personlige ID-nummer. Alle deltakere skrev under en samtykkeerklæring. Deretter ble høyde, vekt, kroppsmasseindeks (KMI), midjeomkrets og hofteomkrets målt. Blodtrykk og puls ble målt etter 2 minutters hvile i stol. Til slutt ble det tatt blodprøver. Langtidsblodsukker og blodprosent ble analysert på stedet. Alle deltakere fikk tilbud om skriftlig tilbakemelding på de undersøkelsene som ble gjort på stasjonen, inkludert langtidsblodsukker og blodprosent. Ved unormale funn ble deltakerne henvist videre til sin fastlege.

Alle data er anonymisert og ingen navn eller fødselsdatoer er knyttet opp mot datainformasjon.

Godkjenninger

Helse- og livsstilsundersøkelsen – som er en del av Helse- og levekårsundersøkelsen SAMINOR – er godkjent av Regional komité for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk – REK Nord og har konsesjon fra Datatilsynet. Videre behandling av helseopplysninger eller prøvemateriale skjer i tråd med helseforskningsloven og eventuell annen aktuell lovgivning. Alle forskningsprosjekter og bruk av blodprøvene krever ytterligere godkjenning av Regional komité for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk – REK Nord.

3 Resultater

Invitasjon og deltakelse

I tabell 1 og 2 presenteres deltakelsesprosenten for henholdsvis menn og kvinner, oppdelt i aldersgrupper. Det er også mulig å sammenligne med oppmøte i alle de ti kommunene som var inkludert. Tabell 3 viser den totale oppmøteprosenten for begge kjønn samlet. En grafisk framstilling av prosentvis deltakelse er vist i figur 2.

Tabell 1. Deltakelse i Porsanger. Menn

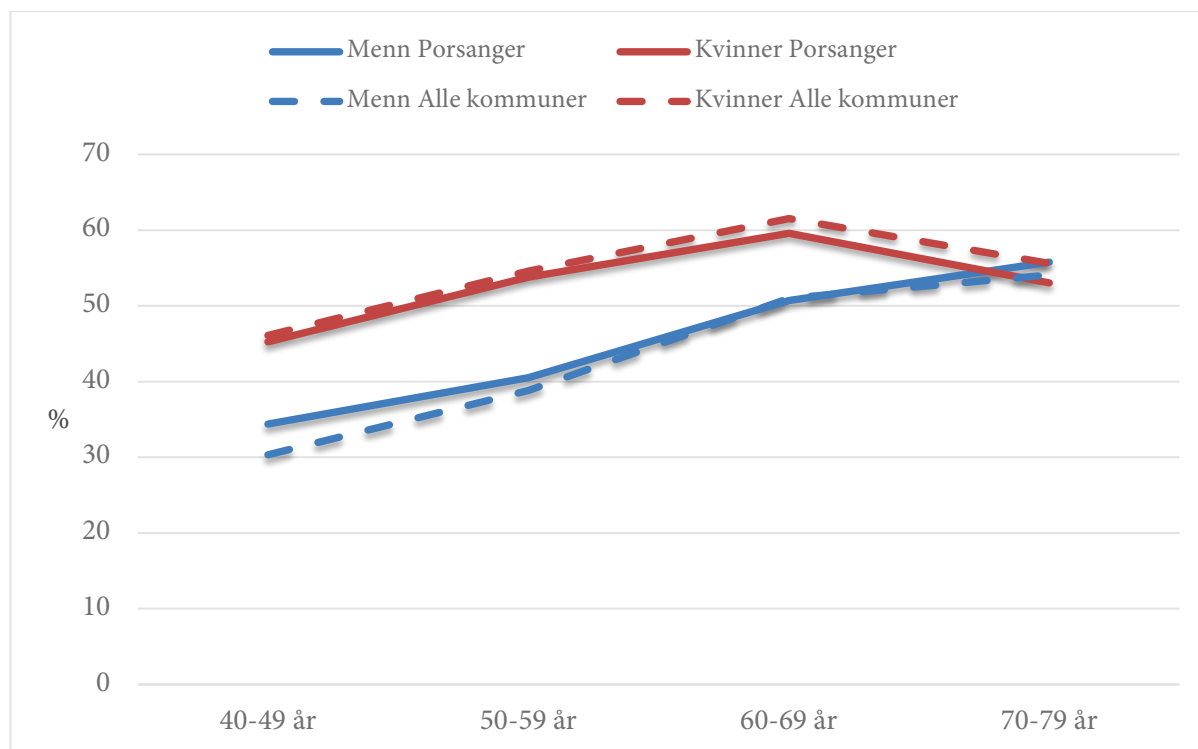
		<i>Porsanger</i>		<i>Alle kommuner</i>	
<i>Menn</i>		<i>Inviterte</i>	<i>Deltakere</i>	<i>Inviterte</i>	<i>Deltakere</i>
		<i>Antall</i>	<i>Antall (%)</i>	<i>Antall</i>	<i>Antall (%)</i>
<i>Alder</i>	<i>40–49 år</i>	285	98 (34)	1774	538 (30)
	<i>50–59 år</i>	338	137 (41)	1780	691 (39)
	<i>60–69 år</i>	290	147 (51)	1900	969 (51)
	<i>70–79 år</i>	147	82 (56)	1015	549 (54)
<i>Total</i>		1060	464 (44)	6469	2747 (42)

Tabell 2. Deltakelse i Porsanger. Kvinner

		<i>Porsanger</i>		<i>Alle kommuner</i>	
<i>Kvinner</i>		<i>Inviterte</i>	<i>Deltakere</i>	<i>Inviterte</i>	<i>Deltakere</i>
		<i>Antall</i>	<i>Antall (%)</i>	<i>Antall</i>	<i>Antall (%)</i>
<i>Alder</i>	40–49 år	294	133 (45)	1631	752 (46)
	50–59 år	277	149 (54)	1625	887 (55)
	60–69 år	282	168 (60)	1689	1039 (62)
	70–79 år	149	79 (53)	1041	579 (56)
<i>Total</i>		1002	529 (53)	5986	3257 (54)

Tabell 3. Deltakelse i Porsanger. Begge kjønn

		<i>Porsanger</i>		<i>Alle kommuner</i>	
<i>Begge kjønn</i>		<i>Inviterte</i>	<i>Deltakere</i>	<i>Inviterte</i>	<i>Deltakere</i>
		<i>Antall</i>	<i>Antall (%)</i>	<i>Antall</i>	<i>Antall (%)</i>
<i>Alder</i>	40–49 år	579	231 (40)	3405	1290 (38)
	50–59 år	615	286 (47)	3405	1578 (46)
	60–69 år	572	315 (55)	3589	2008 (56)
	70–79 år	296	161 (54)	2056	1128 (55)
<i>Total</i>		2062	993 (48)	12455	6004 (48)

Figur 2. Oppmøteprosent i Porsanger fordelt på menn og kvinner

Totalt var det 48 % av de inviterte i Porsanger kommune som deltok i undersøkelsen. Porsanger har et deltakelsesmønster som er veldig likt det vi ser når vi slår alle ti kommuner sammen. Deltakelsen er bedre blant kvinner enn menn. Laveste deltakelse i Porsanger kommune er blant menn i den yngste aldersgruppen 40–49 år med 34 %. Fra 50 år stiger deltakelsen for menn helt opp til 70–79 år. Høyest deltakelse finner vi for kvinner 60–69 år. For aldersgruppen 70–79 år går deltakelsen for kvinner noe ned og de er på høyde med menn.

Helseindikatorer

Befolkningshelsen er viktig å følge over tid. Kompetanse om den generelle folkehelsen er styringsredskaper for politikere og helseadministratorer i utformingen av fremtidens helsepolitikk. Det finnes ulike parametere som kan måles og følges gjennom forsknings- og kvalitetssikringsprosjekter. Disse parametrene kalles for helseindikatorer. Det finnes mange ulike helseindikatorer, og i vår helse- og livsstilsundersøkelse har vi valgt ut indikatorer som hjelper oss å følge noen livsstilssykdommer. Helse- og livsstilsundersøkelsen har spesielt fokus på type 2 diabetes og hjertekarsykdommer. Noen av helseindikatorene som er brukt i vår studie er vekt, kroppsmasseindeks (KMI), midjeomkrets (MO), røyking, blodtrykk, puls, blodprosent (Hb) og langtidsblodsukker (HbA1c). Disse indikatorene skal belyses mer i rapporten.

Blodtrykk

Det er hjertet som pumper blodet rundt i kroppen. Blodtrykket er det trykket som er inne i blodårene når blodet strømmer gjennom årene. Trykket måles i de blodårene som fører oksygenrikt blod ut fra hjertet, også kalt pulsårene (arteriene). Blodtrykket angis med to tall atskilt av en skråstrek. Overtrykket er trykket i arteriene når hjertet trekker seg sammen og pumper blodet ut i kroppen, og kalles også det systoliske trykket. Undertrykket er trykket i arteriene mellom hjerteslagene, altså når hjertet hviler. Dette trykket kaller vi det diastoliske trykket. Benevnningen på blodtrykk er mmHg. Et blodtrykk på 140/80 mmHg betyr altså at trykket er 140 mmHg når hjertet trekker seg sammen, og 80 mmHg når hjertet hviler.

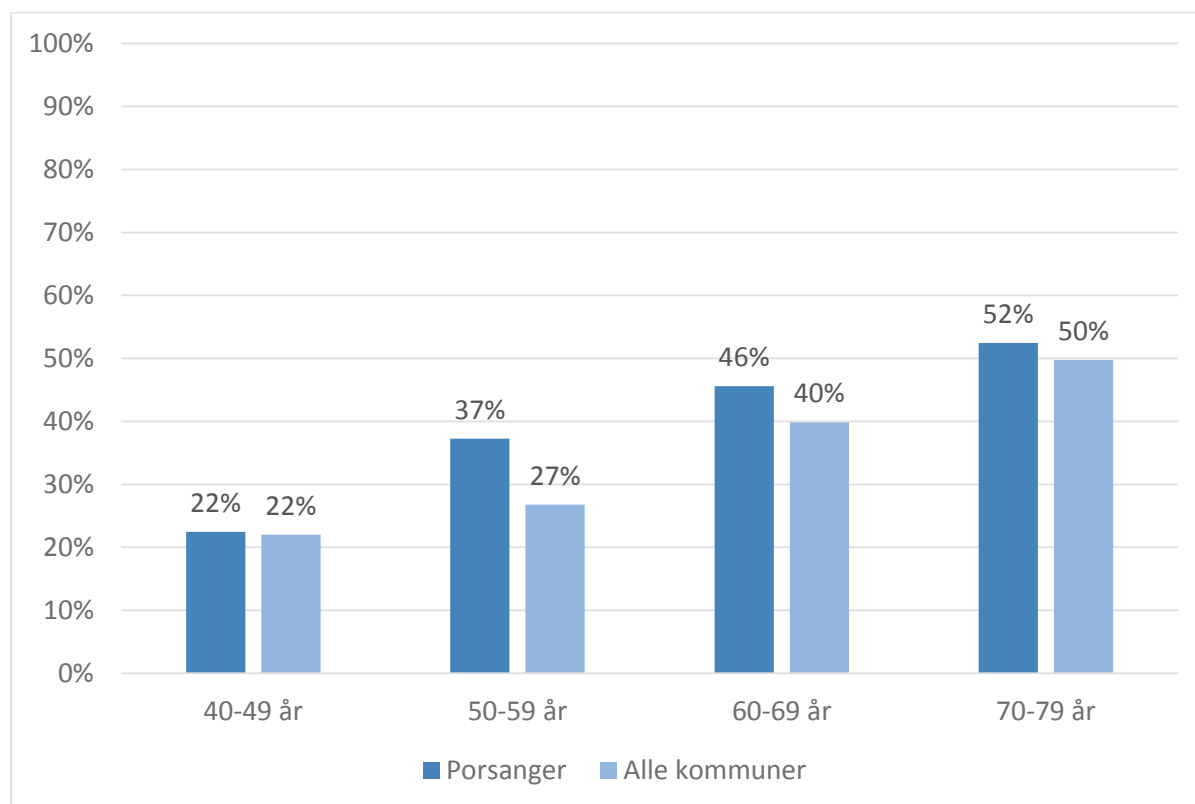
Nedenfor presenteres resultatene for blodtrykksmålingene i Porsanger kommune, sammenlignet med alle ti deltakerkommuner under ett.

Systolisk blodtrykk (overtrykk)

Normalt systolisk blodtrykk ble definert som trykk < 140 mmHg. Tabell 4 viser andelen med systolisk blodtrykk over og under 140 mmHg for menn, klassifisert på aldersgrupper i henholdsvis Porsanger kommune og alle kommuner samlet. Figur 3 viser andelen med systolisk blodtrykk $\geq$ 140 mmHg hos menn. Tabell 5 og figur 4 inneholder tilsvarende informasjon for kvinner.

Tabell 4. Systolisk blodtrykk. Menn

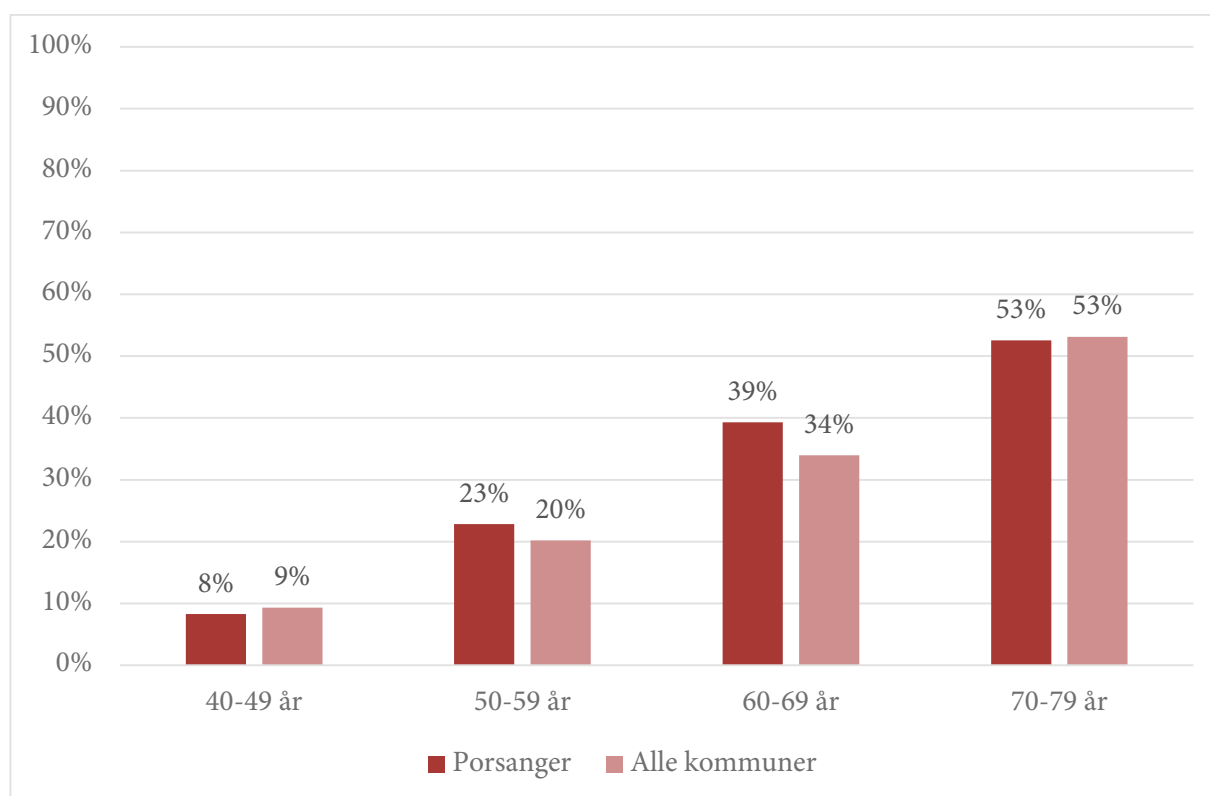
		<i>Porsanger (Antall=464)</i>		<i>Alle kommuner (Antall=2746)</i>	
<i>Menn</i>		< 140 mmHg	$\geq$ 140 mmHg	< 140 mmHg	$\geq$ 140 mmHg
		<i>Antall (%)</i>	<i>Antall (%)</i>	<i>Antall (%)</i>	<i>Antall (%)</i>
<i>Alder</i>	40–49 år	76 (78)	22 (22)	419 (78)	118 (22)
	50–59 år	86 (63)	51 (37)	506 (73)	185 (27)
	60–69 år	80 (54)	67 (46)	583 (60)	386 (40)
	70–79 år	39 (48)	43 (52)	276 (50)	273 (50)
<i>Total</i>		281 (61)	183 (39)	1784 (65)	962 (35)

Figur 3. Systolisk blodtrykk $\geq$ 140 mmHg. Menn

Tabell 5. Systolisk blodtrykk. Kvinner

		<i>Porsanger (Antall=528)</i>		<i>Alle kommuner (Antall=3254)</i>	
<i>Kvinner</i>		< 140 mmHg	≥ 140 mmHg	< 140 mmHg	≥ 140 mmHg
		<i>Antall (%)</i>	<i>Antall (%)</i>	<i>Antall (%)</i>	<i>Antall (%)</i>
<i>Alder</i>	40–49 år	122 (92)	11 (8)	682 (91)	70 (9)
	50–59 år	115 (77)	34 (23)	708 (80)	179 (20)
	60–69 år	102 (61)	66 (39)	685 (66)	352 (34)
	70–79 år	37 (47)	41 (53)	271 (47)	307 (53)
<i>Total</i>		376 (71)	152 (29)	2346 (72)	908 (28)

Figur 4. Systolisk blodtrykk ≥ 140 mmHg. Kvinner

Andelen med systolisk blodtrykk ≥ 140 mmHg er høyere i Porsanger for både menn og kvinner i alderen 50–69 år sammenlignet med alle ti kommuner sett under ett. I aldersgruppene 40–49 år og 70–79 år er andelene på nivå med alle ti kommuner samlet. Andelen med systolisk blodtrykk ≥ 140 mmHg stiger med stigende aldersgrupper. Høyest andel var i aldersgruppen 70–79 år (tabell 4 og figur 3 for menn og tabell 5 og figur 4 for kvinner).

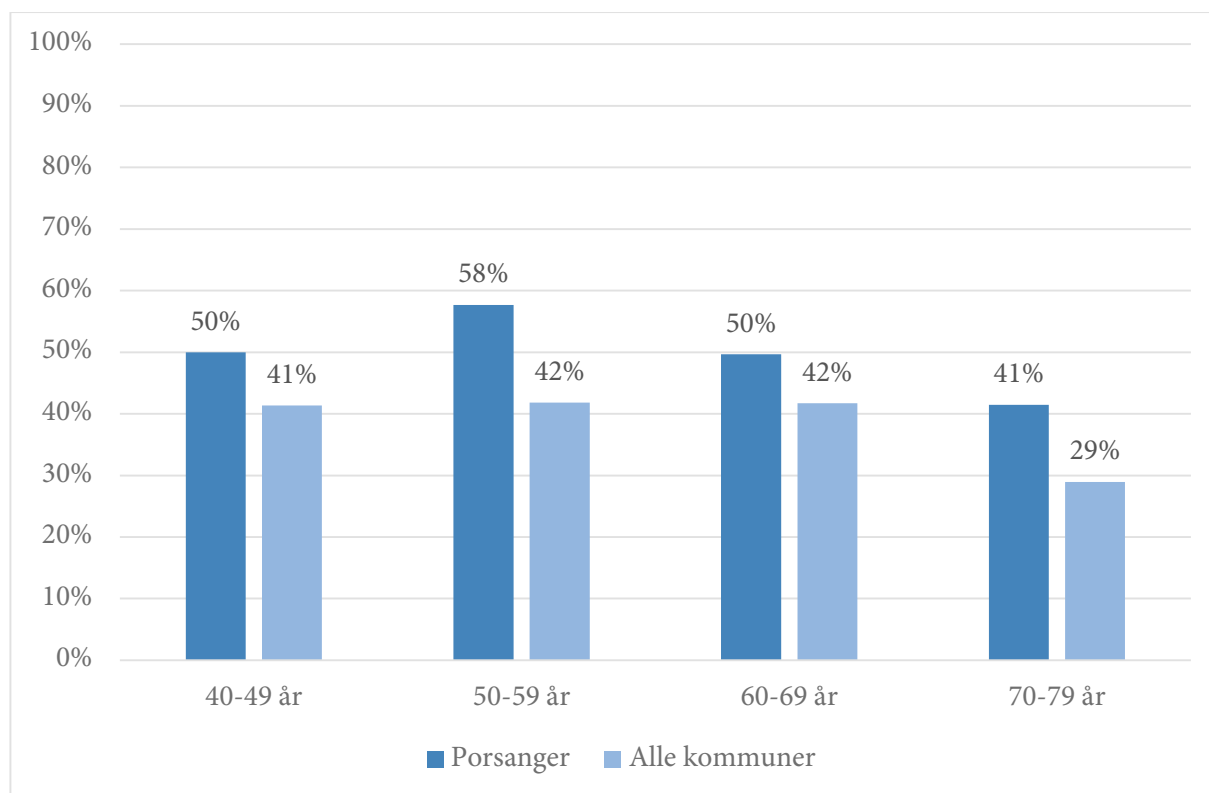
Blant kvinner i Porsanger var det meget lav andel med systolisk blodtrykk ≥ 140 mmHg (8 %) i den yngste aldergruppen, 40–49 år.

Diastolisk blodtrykk (undertrykk)

Normalt diastolisk blodtrykk ble definert som trykk < 80 mmHg. Tabell 6 viser andelen med diastolisk blodtrykk over og under 80 mmHg for menn, klassifisert på aldersgrupper i henholdsvis Porsanger kommune og alle kommuner. Figur 5 viser andelen med diastolisk blodtrykk ≥ 80 mmHg hos menn. Tabell 7 og figur 6 inneholder tilsvarende informasjon for kvinner.

Tabell 6. Diastolisk blodtrykk < og ≥ 80 mmHg. Menn

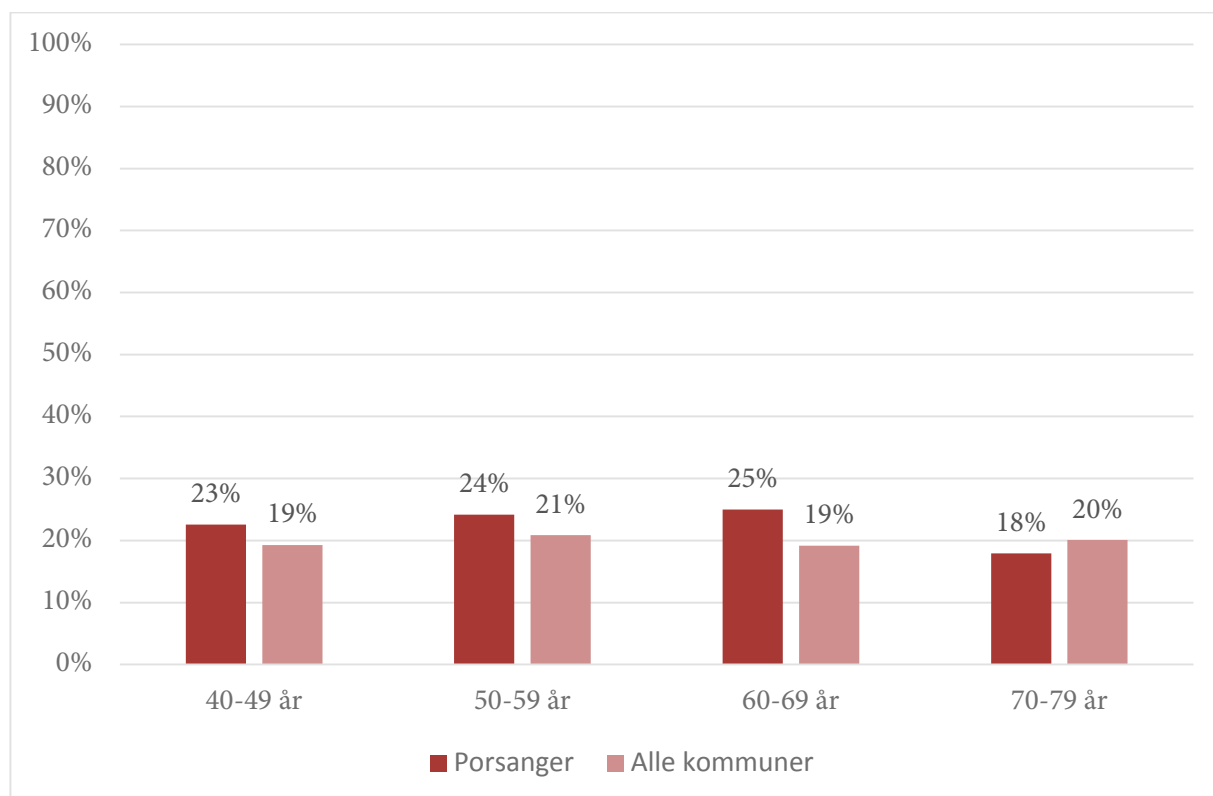
		<i>Porsanger (Antall=464)</i>		<i>Alle kommuner (Antall=2746)</i>	
<i>Menn</i>		< 80 mmHg	≥ 80 mmHg	< 80 mmHg	≥ 80 mmHg
		<i>Antall (%)</i>	<i>Antall (%)</i>	<i>Antall (%)</i>	<i>Antall (%)</i>
<i>Alder</i>	40–49 år	49 (50)	49 (50)	315 (59)	222 (41)
	50–59 år	58 (42)	79 (58)	402 (58)	289 (42)
	60–69 år	74 (50)	73 (50)	565 (58)	404 (42)
	70–79 år	48 (59)	34 (41)	390 (71)	159 (29)
<i>Total</i>		229 (49)	235 (51)	1672(61)	1074 (39)

Figur 5. Diastolisk blodtrykk ≥ 80 mmHg. Menn

Tabell 7. Diastolisk blodtrykk < og ≥ 80 mmHg. Kvinner

		<i>Porsanger</i> (Antall=528)		<i>Alle kommuner</i> (Antall=3254)	
<i>Kvinner</i>		< 80 mmHg	≥ 80 mmHg	< 80 mmHg	≥ 80 mmHg
		Antall (%)	Antall (%)	Antall (%)	Antall (%)
<i>Alder</i>	40–49 år	103 (77)	30 (23)	607 (81)	145 (19)
	50–59 år	113 (76)	36 (24)	702 (79)	185 (21)
	60–69 år	126 (75)	42 (25)	838 (81)	199 (19)
	70–79 år	64 (82)	14 (18)	462 (80)	116 (20)
<i>Total</i>		406 (77)	122 (23)	2609 (80)	645 (20)

Figur 6. Diastolisk blodtrykk ≥ 80 mmHg. Kvinner

Det er en betydelig høyere andel menn i Porsanger som har diastolisk blodtrykk ≥ 80 mmHg sammenlignet med alle kommuner under ett. Dette gjelder for alle aldersgrupper (tabell 6 og figur 5). For kvinner er andelen noe høyere i Porsanger i alderen 40–69 år sammenlignet med alle ti kommuner, forskjellene er likevel små (tabell 7 og figur 6).

Puls

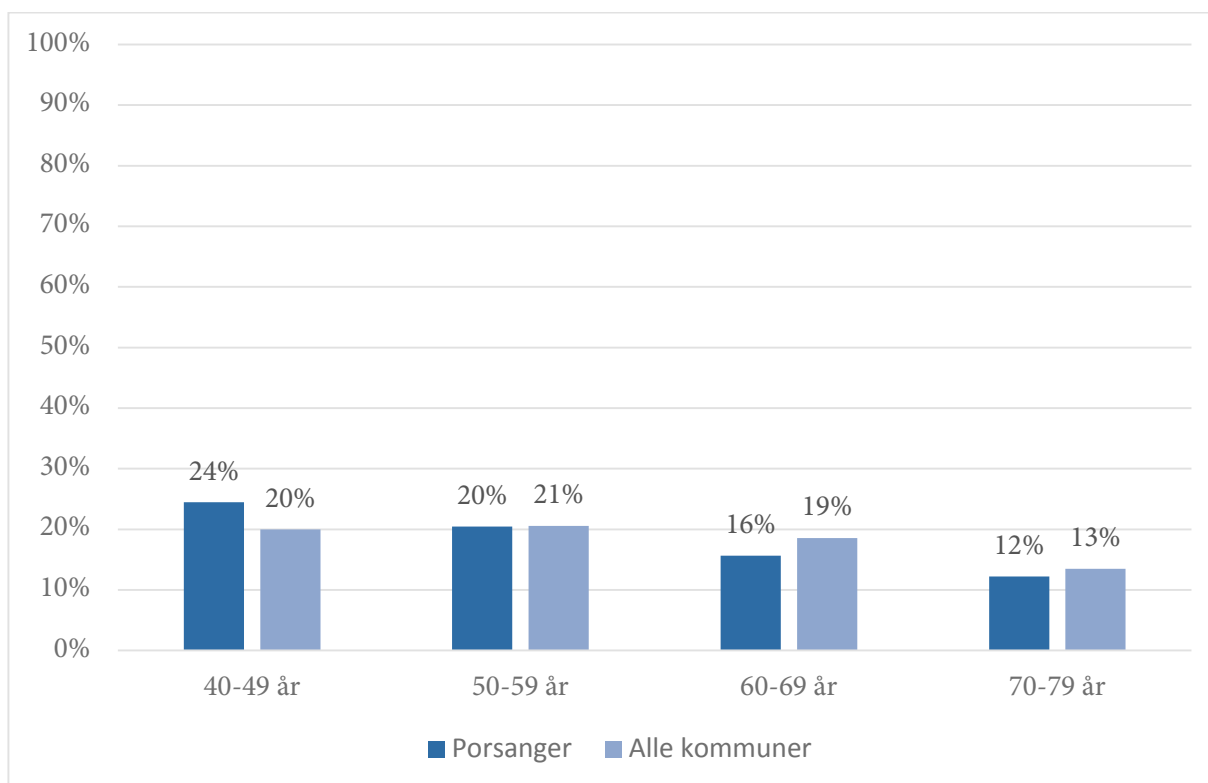
Puls er slagene man merker hvis man kjenner på huden over en arterie. Slagene man kjenner er hver gang hjertet pumper ut blod via en arterie. Det er derfor vi kaller arteriene pulsårer. Pulsfrekvensen kan variere mellom hvilepuls på 40 til makspuls på rundt 200 slag i minuttet (slag/min).

Hvilepuls er den pulsen som ble målt på forskningsstasjonen under gjennomføringen av helseundersøkelsen. Normalverdier for hvilepuls varierer noe mellom kjønn og aldergrupper. Hos menn kan hvilepulsen ligge på rundt 60–70 slag/min. Hos kvinner kan den være litt høyere. Barn har gjerne 90–100 slag/min mens spedbarn ligger på 130–150 slag/min. God kondisjon gir lavere hvilepuls. En person som er godt trent kan ha hvilepuls ned mot 30 slag/min.

Normalt antall pulsslag ble definert som puls < 80 slag/min. Tabell 8 viser andelen med puls over og under 80 slag/min for menn, klassifisert på aldersgrupper. Tabell 9 inneholder tilsvarende informasjon for kvinner. Grafiske framstillinger av andelen med forhøyet puls presenteres i figur 7 (menn) og 8 (kvinner).

Tabell 8. Puls < og $\geq$ 80 slag/min. Menn

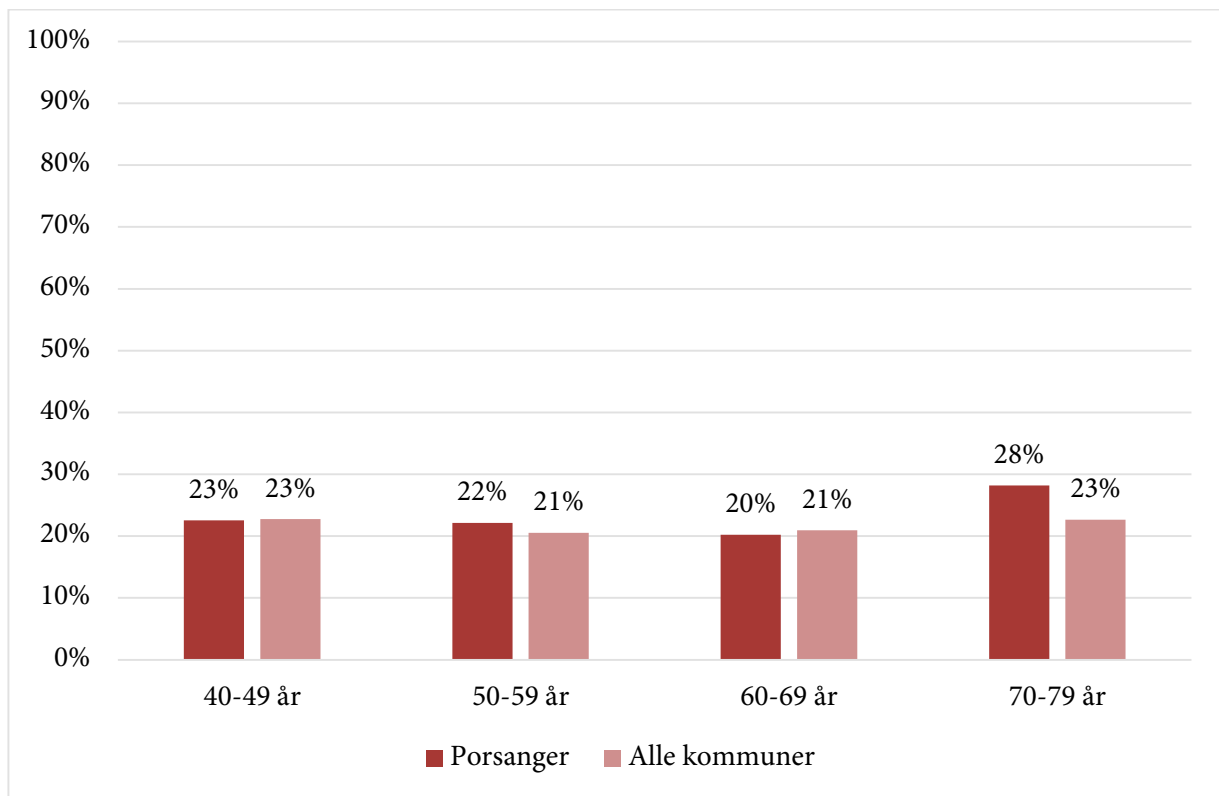
		<i>Porsanger (Antall=464)</i>		<i>Alle kommuner (Antall=2745)</i>	
<i>Menn</i>		<i>< 80 slag/min</i>	<i>$\geq$ 80 slag/min</i>	<i>< 80 slag/min</i>	<i>$\geq$ 80 slag/min</i>
		<i>Antall (%)</i>	<i>Antall (%)</i>	<i>Antall (%)</i>	<i>Antall (%)</i>
<i>Alder</i>	<i>40–49 år</i>	74 (76)	24 (24)	429 (80)	107 (20)
	<i>50–59 år</i>	109 (80)	28 (20)	549 (79)	142 (21)
	<i>60–69 år</i>	124 (84)	23 (16)	789 (81)	180 (19)
	<i>70–79 år</i>	72 (88)	10 (12)	475 (87)	74 (13)
<i>Total</i>		379 (82)	85 (18)	2242 (82)	503 (18)

Figur 7. Puls ≥ 80 slag/min. Menn

Tabell 9. Puls < og ≥ 80 slag/min. Kvinner

		<i>Porsanger (Antall=528)</i>		<i>Alle kommuner (Antall=3254)</i>	
<i>Kvinner</i>		<i>< 80 slag/min</i>	<i>≥ 80 slag/min</i>	<i>< 80 slag/min</i>	<i>≥ 80 slag/min</i>
		<i>Antall (%)</i>	<i>Antall (%)</i>	<i>Antall (%)</i>	<i>Antall (%)</i>
<i>Alder</i>	<i>40-49 år</i>	103 (77)	30 (23)	581 (77)	171 (23)
	<i>50-59 år</i>	116 (78)	33 (22)	705 (79)	182 (21)
	<i>60-69 år</i>	134 (80)	34 (20)	820 (79)	217 (21)
	<i>70-79 år</i>	56 (72)	22 (28)	447 (77)	131 (23)
<i>Total</i>		409 (77)	119 (23)	2553 (78)	701 (22)

Figur 8. Puls ≥ 80 slag/min. Kvinner

Når det gjelder andelen som har puls ≥ 80 slag/min ligger Porsanger stort sett på linje med alle ti kommuner samlet. For menn er andelen med forhøyet puls høyest i aldersgruppa 40–49 år, mens det for kvinner er den eldste gruppa, 70–79 år som har høyest andel med puls ≥ 80 slag/min.

Kroppsmasseindeks

Vekt er en viktig indikator for utvikling av sykdom. Det er derfor laget mål på for lav vekt, normalvekt, overvekt og fedme. Høyde er også viktig, for logisk sett er høye personer tyngre enn de som er kortere. Forholdet mellom vekt og høyde kalles for kroppsmasseindeks, KMI. $KMI = \text{vekt} / (\text{høyde}^2)$ der vekt måles i kg og høyde i meter. Verdens helseorganisasjon (WHO) har laget definisjoner på hva som er normal og unormal KMI. Undervekt er definert ved $KMI < 18,5$ kg/m², normalvekt mellom 18,5 og 24,9 kg/m², overvekt mellom 25 og 29,9 kg/m² og fedme er $KMI \geq 30$ kg/m².

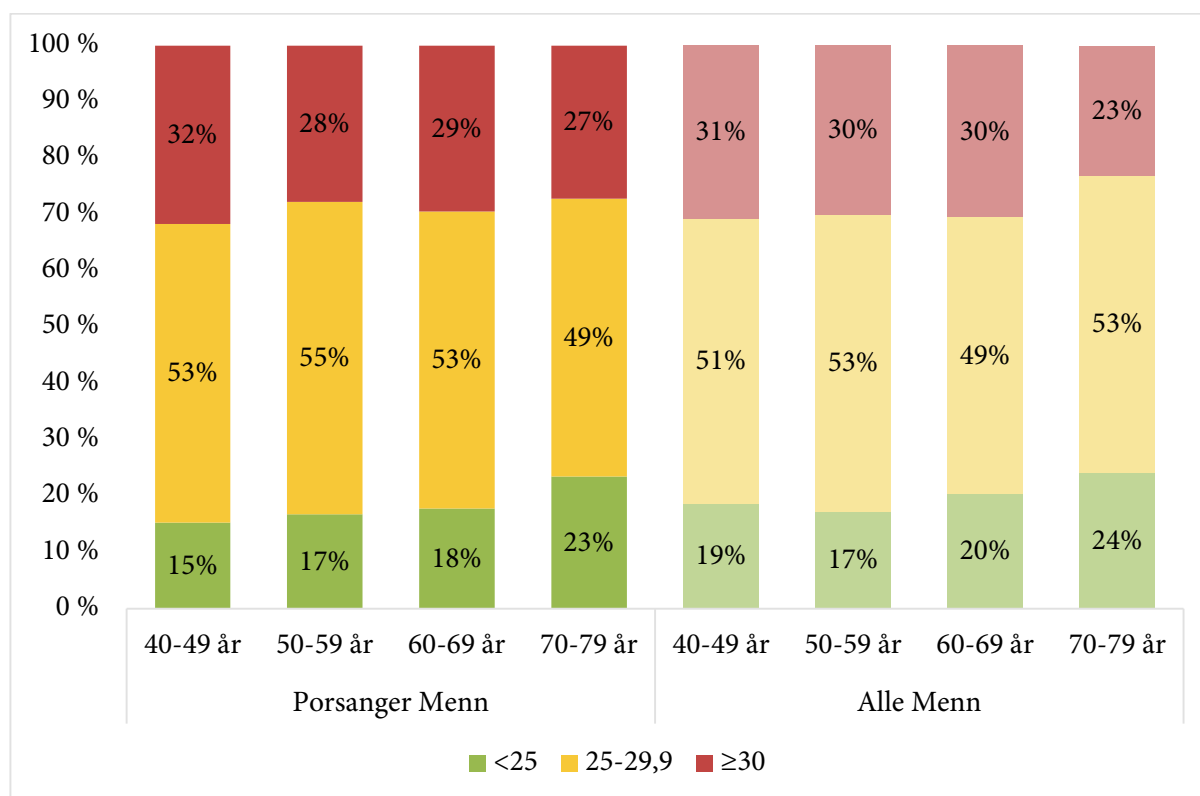
KMI har vært brukt som indikator for sykdomsutvikling i mange studier. Dette gjelder spesielt for livsstilssykdommer som type 2 diabetes mellitus og hjertesykdommer. KMI skiller imidlertid ikke på fett og muskler. Det er mye diskusjon om grenseverdiene for normalvekt og overvekt både blant forskere og helsepersonell.

Totalt sett var det svært få som var undervektige i denne undersøkelsen, dette gjelder for begge kjønn. Det er derfor definert en normalvektig kategori $< 25 \text{ kg/m}^2$.

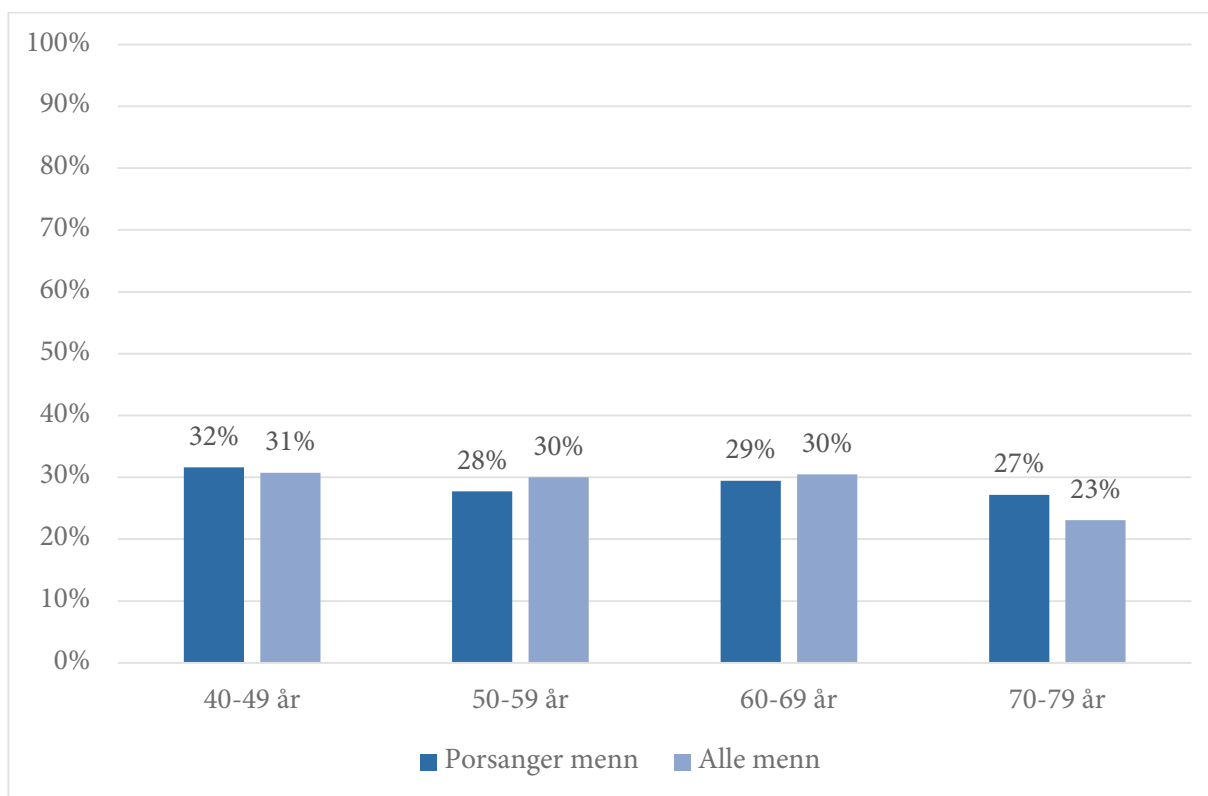
Nedenfor presenteres resultatene for KMI i Porsanger kommune. Funnene sammenlignes også med gjennomsnittlige funn fra alle ti kommuner samlet. Tabell 10 og figur 9 viser fordelingen av normalvekt, overvekt og fedme for menn i Porsanger og alle kommuner samlet. Figur 10 illustrerer andel personer kategorisert med fedme for menn. Tabell 11 og figur 11 og 12 viser tilsvarende fordeling for kvinner.

Tabell 10. Kroppsmasseindeks (KMI). Menn

		<i>Porsanger (Antall=462)</i>			<i>Alle kommuner (Antall=2738)</i>		
<i>Menn</i>		<i><25</i>	<i>25–29,9</i>	<i>≥30</i>	<i><25</i>	<i>25–29,9</i>	<i>≥30</i>
		<i>Antall (%)</i>	<i>Antall (%)</i>	<i>Antall (%)</i>	<i>Antall (%)</i>	<i>Antall (%)</i>	<i>Antall (%)</i>
<i>Alder</i>	<i>40–49 år</i>	15 (15)	52 (53)	31 (32)	100 (19)	272 (51)	165 (31)
	<i>50–59 år</i>	23 (17)	76 (55)	38 (28)	119 (17)	364 (53)	207 (30)
	<i>60–69 år</i>	26 (18)	77 (53)	43 (29)	197 (20)	474 (49)	294 (30)
	<i>70–79 år</i>	19 (23)	40 (49)	22 (27)	132 (24)	288 (53)	126 (23)
<i>Total</i>		83 (18)	245 (53)	134 (29)	548 (20)	1398 (51)	792 (29)

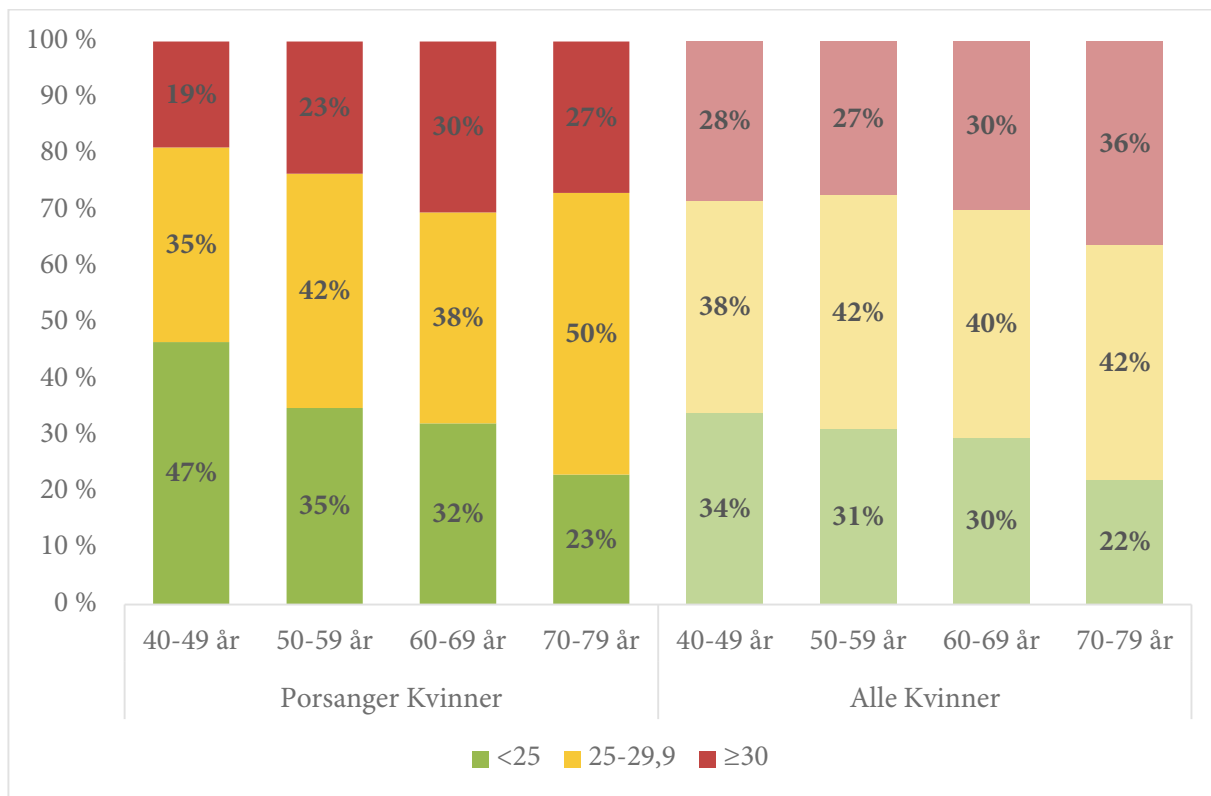
Figur 9. KMI $< 25 \text{ kg/m}^2$, $25-29,9 \text{ kg/m}^2$ og $\geq 30 \text{ kg/m}^2$. Menn

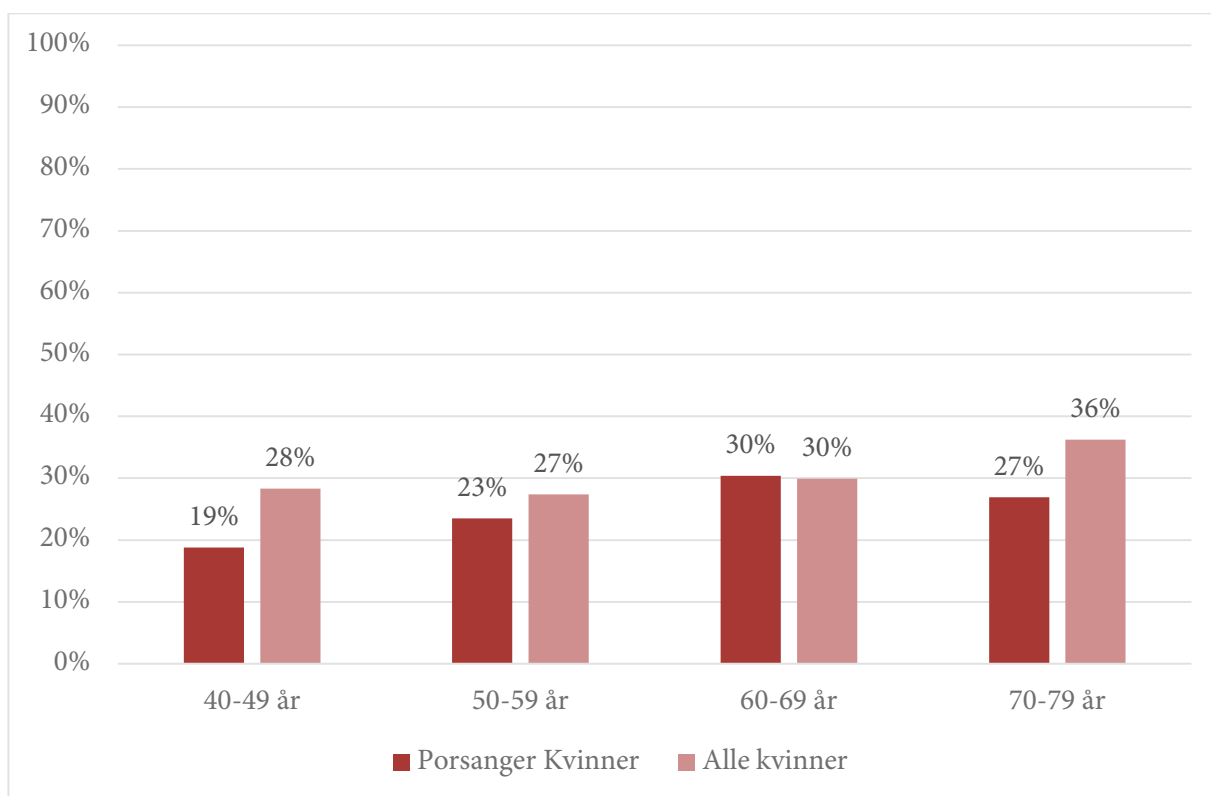
Figur 10. KMI ≥ 30 kg/m². Menn

Tabell 11. Kroppsmasseindeks (KMI). Kvinner

		<i>Porsanger (Antall=528)</i>			<i>Alle kommuner (Antall=3247)</i>		
<i>Kvinner</i>		<25	25–29,9	≥ 30	<25	25–29,9	≥ 30
		<i>Antall (%)</i>	<i>Antall (%)</i>	<i>Antall (%)</i>	<i>Antall (%)</i>	<i>Antall (%)</i>	<i>Antall (%)</i>
<i>Alder</i>	40–49 år	62 (47)	46 (35)	25 (19)	255 (34)	282 (38)	212 (28)
	50–59 år	52 (35)	62 (42)	35 (23)	275 (31)	367 (42)	242 (27)
	60–69 år	54 (32)	63 (38)	51 (30)	308 (30)	419 (40)	310 (30)
	70–79 år	18 (23)	39 (50)	21 (27)	128 (22)	240 (42)	209 (36)
<i>Total</i>		186 (35)	210 (40)	132 (25)	966(30)	1308 (40)	973 (30)

Figur 11. KMI < 25 kg/m², 25-29,9 kg/m² og ≥ 30 kg/m². Kvinner

Figur 12. KMI ≥ 30 kg/m². Kvinner

For menn er andelen med overvekt og fedme i Porsanger lik den for alle ti kommuner samlet. Bare 18 % av menn i Porsanger klassifiseres som normalvektige, mens 29 % er i fedme-kategorien ($KMI > 30 \text{ kg/m}^2$). Fedmeandelen er størst for den yngste aldersgruppen (tabell 10 og figur 9 og 10). Tabell 11 og figur 11 og 12 viser at det er en lavere andel kvinner med fedme i Porsanger sammenlignet med alle ti kommuner sett under ett, med unntak av aldersgruppen 60–69 år der andelen er lik. Likevel klassifiseres 1 av 4 kvinner i fedme-kategorien. For kvinner i Porsanger er fedmeandelen størst i aldersgruppen 60–69 år.

Midjeomkrets

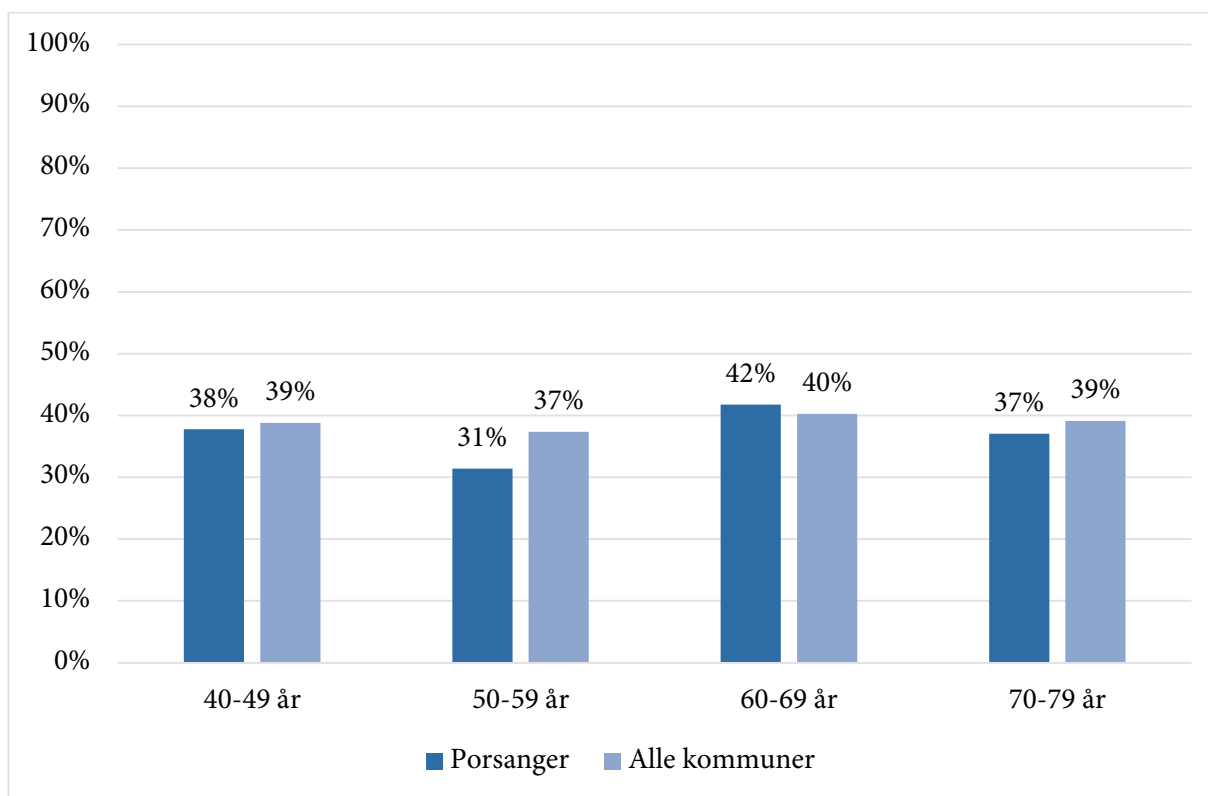
Andre målemetoder for å finne overvekt og fedme er å måle omkretsen rundt midjen. Midjeomkretsen (MO) brukes derfor i mange studier sammen med KMI. WHO har laget definisjoner på midjeomkrets hvor $MO \geq 102 \text{ cm}$ for menn og $MO \geq 88 \text{ cm}$ for kvinner defineres som sentral fedme. MO kan derfor også brukes som hjelp for å se hva som bestemmer om individer utvikler livsstilssykdommer.

Midjemålet øker med økende alder, noe som er helt naturlig. Det er derfor flest deltakere med midjemål over grenseverdiene i de eldste aldersgruppene.

Nedenfor presenteres resultatene for midjeomkrets i Porsanger kommune sammenlignet med alle ti kommuner samlet. Funnene er vist i tabell 12 og figur 13 for menn og tabell 13 og figur 14 for kvinner.

Tabell 12. Midjeomkrets/livvidde i cm. Menn

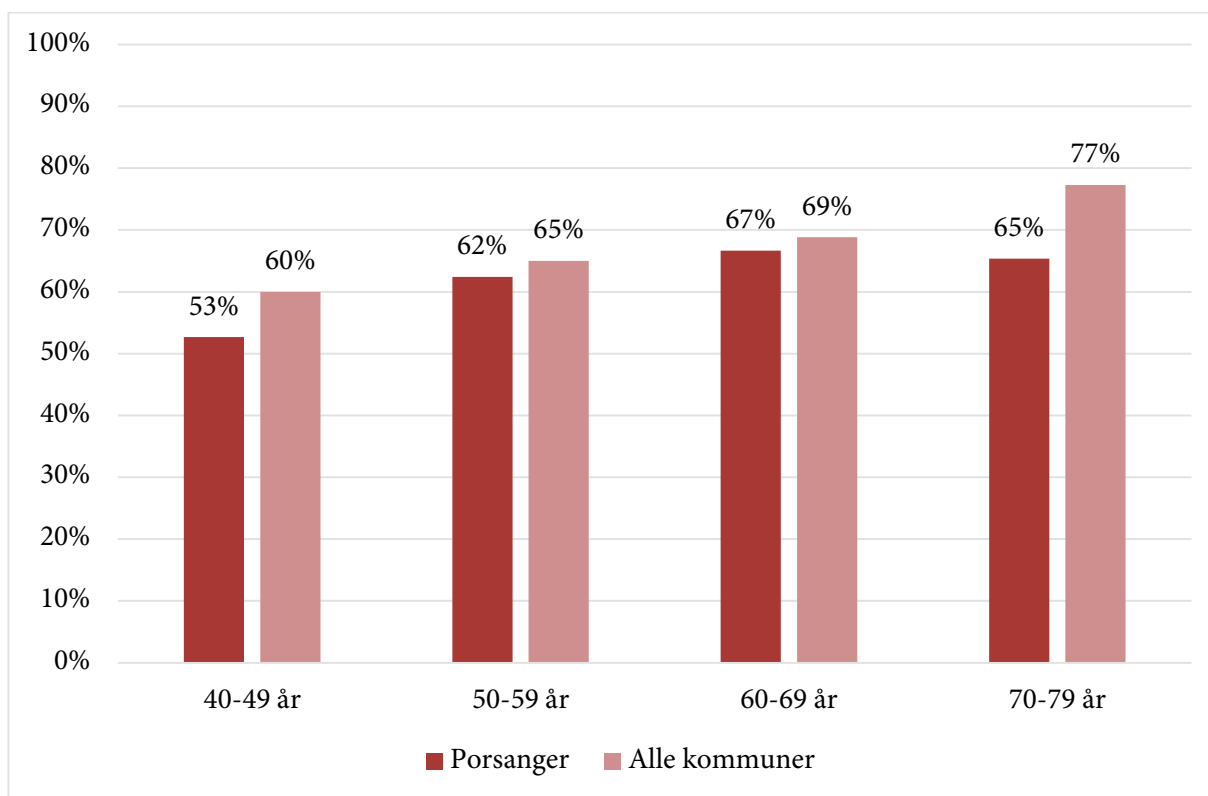
		<i>Porsanger (Antall=462)</i>		<i>Alle kommuner (Antall=2740)</i>	
<i>Menn</i>		<i>< 102 cm</i>	<i>≥ 102 cm</i>	<i>< 102 cm</i>	<i>≥ 102 cm</i>
		<i>Antall (%)</i>	<i>Antall (%)</i>	<i>Antall (%)</i>	<i>Antall (%)</i>
<i>Alder</i>	<i>40–49 år</i>	61 (62)	37 (38)	322 (61)	204 (39)
	<i>50–59 år</i>	94 (69)	43 (31)	433 (63)	258 (37)
	<i>60–69 år</i>	85 (58)	61 (42)	577 (60)	389 (40)
	<i>70–79 år</i>	51 (63)	30 (37)	333 (61)	214 (39)
<i>Total</i>		291 (63)	171 (37)	1675 (61)	1065 (39)

Figur 13. Midjeomkrets ≥ 102 cm. Menn

Tabell 13. Midjeomkrets/livvidde i cm. Kvinner

		<i>Porsanger (Antall=526)</i>		<i>Alle kommuner (Antall=3249)</i>	
<i>Kvinner</i>		<i>< 88 cm</i>	<i>≥ 88 cm</i>	<i>< 88 cm</i>	<i>≥ 88 cm</i>
		<i>Antall (%)</i>	<i>Antall (%)</i>	<i>Antall (%)</i>	<i>Antall (%)</i>
<i>Alder</i>	<i>40-49 år</i>	62 (47)	69 (53)	299 (40)	448 (60)
	<i>50-59 år</i>	56 (38)	93 (62)	310 (35)	576 (65)
	<i>60-69 år</i>	56 (33)	112 (67)	324 (31)	715 (69)
	<i>70-79 år</i>	27 (35)	51 (65)	131 (23)	446 (77)
<i>Total</i>		201 (38)	325 (62)	1064 (33)	2185 (67)

Figur 14. Midjeomkrets ≥ 88 cm. Kvinner

Blant menn i Porsanger er andelen med midjemål ≥ 102 cm omtrent den samme som for alle kommuner sett under ett. Det er 37 % av deltakende menn i Porsanger som har midjemål over grensa (tabell 12 og figur 13).

Hele 62 % av kvinnene i Porsanger har midjemål ≥ 88 cm. Likevel er andel kvinner med midjemål ≥ 88 cm jevnt over lavere i Porsanger sammenlignet med alle kommuner samlet, selv om forskjellen i aldersgruppene 50–59 år og 60–69 år er minimale (tabell 13 og figur 14).

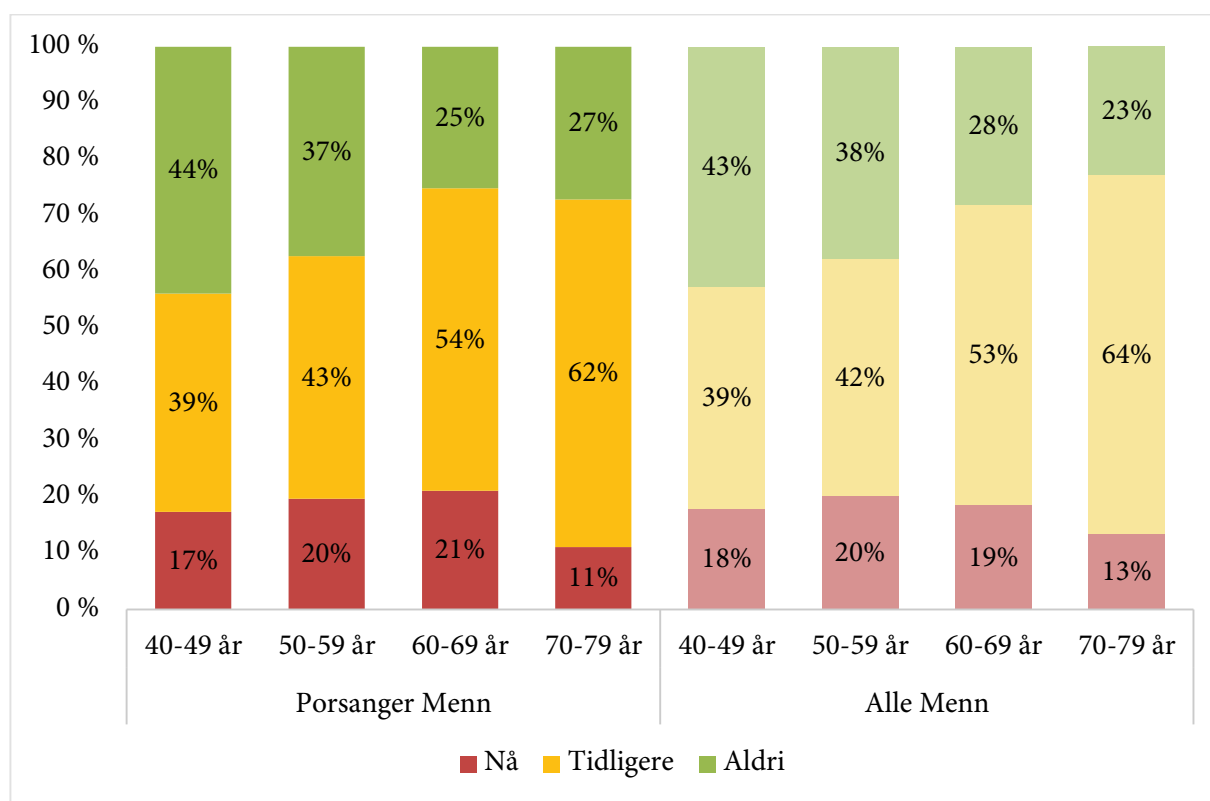
Røyking

Tobakksbruk gir negativ helse-effekt. Omfattende forskning og kliniske studier viser til økt forekomst av lungekreft, andre kreftformer, kroniske lungesykdommer og hjerte-karsykdommer ved røyking. Graden av uhelse er proporsjonal med tiden og mengden den enkelte har røykt. Heldigvis er antallet røykere redusert i nord de siste 10–20 årene.

Nedenfor presenteres resultatene for de som har oppgitt daglig røyking «nå», «tidligere» og «aldri røykt» i Porsanger kommune sammenlignet med gjennomsnittlige funn fra alle ti kommuner samlet. Forekomsten av røyking er vist i tabell 14 og figur 15 for menn og tabell 15 og figur 16 for kvinner.

Tabell 14. Daglig røyking. Menn

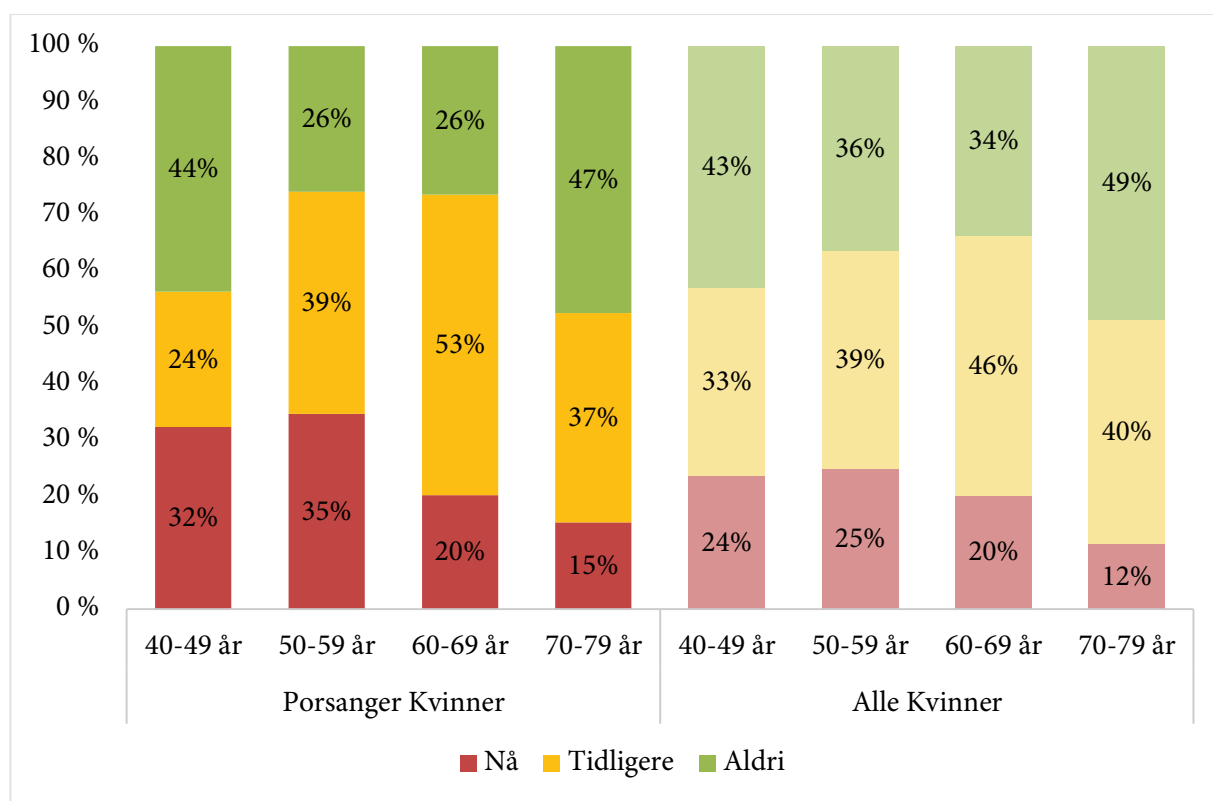
		<i>Porsanger</i> (Antall=463)			<i>Alle kommuner</i> (Antall=2708)		
<i>Menn</i>		<i>Nå</i>	<i>Tidligere</i>	<i>Aldri</i>	<i>Nå</i>	<i>Tidligere</i>	<i>Aldri</i>
		<i>Antall (%)</i>	<i>Antall (%)</i>	<i>Antall (%)</i>	<i>Antall (%)</i>	<i>Antall (%)</i>	<i>Antall (%)</i>
<i>Alder</i>	<i>40–49 år</i>	17 (17)	38 (39)	43 (44)	95 (18)	209 (39)	226 (43)
	<i>50–59 år</i>	27 (20)	59 (43)	51 (37)	137 (20)	287 (42)	256 (38)
	<i>60–69 år</i>	31 (21)	79 (54)	37 (25)	177 (19)	510 (53)	268 (28)
	<i>70–79 år</i>	9 (11)	50 (62)	22 (27)	73 (13)	346 (64)	124 (23)
<i>Total</i>		84 (18)	226 (49)	153 (33)	482 (18)	1352 (50)	874 (32)

Figur 15. Forekomst av daglig røyking. Menn

Tabell 15. Daglig røyking. Kvinner

		<i>Porsanger (Antall=521)</i>			<i>Alle kommuner (Antall=3194)</i>		
<i>Kvinner</i>		<i>Nå</i>	<i>Tidligere</i>	<i>Aldri</i>	<i>Nå</i>	<i>Tidligere</i>	<i>Aldri</i>
		<i>Antall (%)</i>	<i>Antall (%)</i>	<i>Antall (%)</i>	<i>Antall (%)</i>	<i>Antall (%)</i>	<i>Antall (%)</i>
<i>Alder</i>	<i>40–49 år</i>	43 (32)	32 (24)	58 (44)	177 (24)	209 (39)	226 (43)
	<i>50–59 år</i>	51 (35)	58 (39)	38 (26)	218 (25)	337 (39)	317 (36)
	<i>60–69 år</i>	33 (20)	87 (53)	43 (26)	205 (20)	469 (46)	342 (34)
	<i>70–79 år</i>	12 (15)	29 (37)	37 (47)	65 (12)	222 (40)	272 (49)
	<i>Total</i>	139 (27)	206 (40)	176 (34)	665 (21)	1278 (40)	1251 (39)

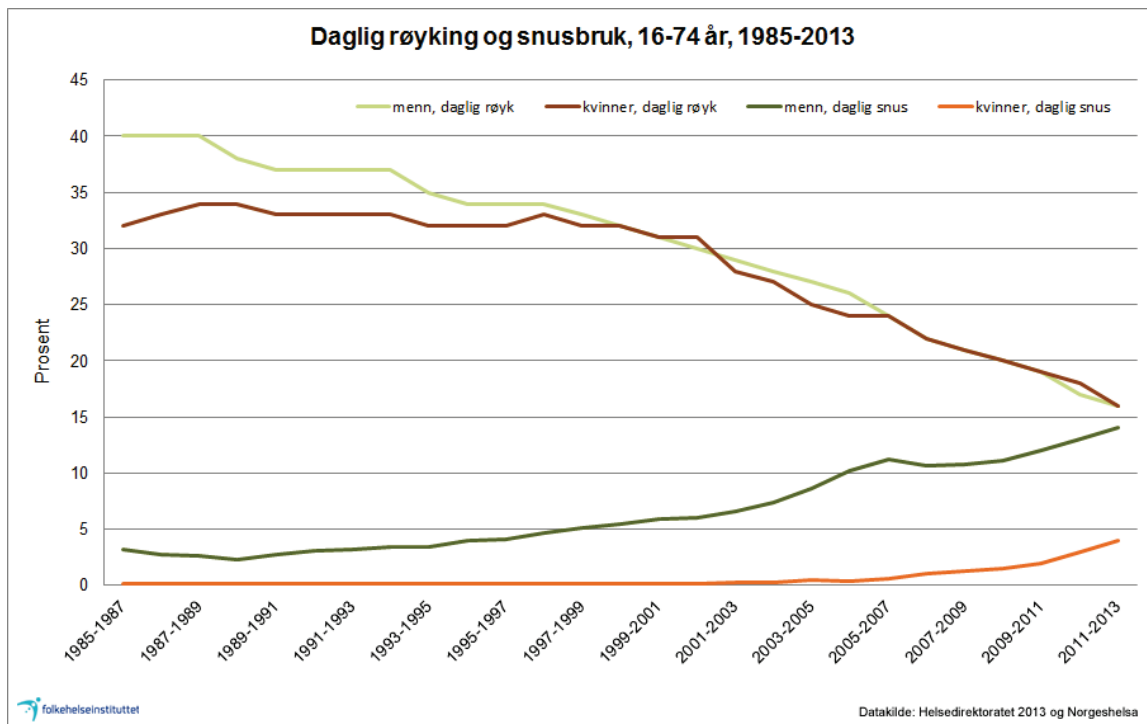
Figur 16. Forekomst av daglig røyking. Kvinner

Røykemønsteret for menn i Porsanger er helt tilsvarende det for alle ti kommuner samlet. Andel nåværende dagligrøykere er 18 %. Det er gledelig at hele 44 % av menn i 40-årene aldri har røykt. Flest dagligrøykere finner vi i aldersgruppen 50–59 år der 21 % av menn røyker. Det er en stor andel tidligere røykere blant menn i 70-årene (tabell 14 og figur 15).

For kvinner er det størst andel dagligrøykere i de to yngste aldersgruppene. Hele 32 % av kvinnene i 40-årene og 35 % av kvinnene i 50-årene rapporterer at de er dagligrøykere. Dette er høyere enn

for alle ti kommuner sett under ett. Samtidig er det også betydelig høyere andel kvinner som røyker i de to yngste aldersgruppene sammenlignet med de mannlige deltakerne i Porsanger i samme aldergrupper.

Sammenlignes tallene i Porsanger med tall fra Helsedirektoratet ligger andelen med dagligrøykende kvinner i Porsanger kommune høyere enn landsgjennomsnittet (figur 17).

Figur 17. Daglig røyke - og snusvaner i Norge gjennom 27 år

Diagnostiske blodprøver

Blodprøver er viktige hjelpemidler for å finne indikatorer på sykdom, men kan også være diagnostiske. Det vil si gi svar på om det foreligger en sykdom eller ikke. To av de blodprøvene som ble tatt på forskningsstasjonen under gjennomføringen av helseundersøkelsen var langtidsblodsukker (HbA1c) og blodprosent (Hb).

Type 2 diabetes mellitus. Bruk av HbA1c

HbA1c kalles også for langtidsblodsukker. HbA1c er en blodprøve som angir gjennomsnittlig konsentrasjon av blodsukker over en periode på åtte til tolv uker. Ved bruk av HbA1c unngår man at pasienten må faste før målingen. Det er heller ingen døgnvariasjon i måleresultatene, og

pasienten kan umiddelbart få resultatet av undersøkelsen. I 2012 kom Helsedirektoratet med anbefalinger om å bruke $\text{HbA1c} \geq 6,5$ som mål for å bestemme diagnosen diabetes mellitus.

Spesielt type 2 diabetes diagnostiseres ved hjelp av HbA1c . Diabetes er en kronisk stoffskiftesykdom med for høyt sukkerinnhold i blodet. Kroppens organer trenger sukker som drivstoff og for at sukkeret skal slippe inn i de ulike cellene må hormonet insulin være portåpner. Ved mangel på insulin eller feil på porten, oppstår sykdommen diabetes mellitus. De vanligste former for diabetes er type 1 og type 2 diabetes. Type 2 diabetes er betydelig hyppigere enn type 1 diabetes. Type 1 diabetes er den vanligste formen for diabetes blant barn, men kan også oppstå hos voksne.

Nedenfor presenteres resultatene for HbA1c i Porsanger kommune sammenlignet med gjennomsnittlige funn fra alle ti kommuner samlet.

Tabell 16. HbA1c nivå. Menn

Menn	<i>Porsanger (Antall=462)</i>			<i>Alle kommuner (Antall=2737)</i>		
	< 6,2	6,2–6,4	$\geq 6,5$	< 6,2	6,2–6,4	$\geq 6,5$
	<i>Antall (%)</i>	<i>Antall (%)</i>	<i>Antall (%)</i>	<i>Antall (%)</i>	<i>Antall (%)</i>	<i>Antall (%)</i>
	411 (89)	17 (4)	34 (7)	2385 (87)	113 (4)	239 (9)

Tabell 17. HbA1c nivå. Kvinner

Kvinner	<i>Porsanger (Antall=527)</i>			<i>Alle kommuner (Antall=3245)</i>		
	< 6,2	6,2–6,4	$\geq 6,5$	< 6,2	6,2–6,4	$\geq 6,5$
	<i>Antall (%)</i>	<i>Antall (%)</i>	<i>Antall (%)</i>	<i>Antall (%)</i>	<i>Antall (%)</i>	<i>Antall (%)</i>
	491 (93)	18 (3)	18 (3)	2906 (90)	143 (4)	196 (6)

De fleste deltakerne har helt normale HbA1c -verdier. Det er få med forhøyet HbA1c og derfor er denne målingen ikke oppdelt i aldersgrupper.

Andelen menn med $\text{HbA1c} \geq 6,5$ var 7 % i Porsanger mot 9 % for alle kommuner under ett. Det er også 4 % av menn i Porsanger som har HbA1c -måling mellom 6,2 og 6,4 og som dermed er i faresonen for å utvikle diabetes (tabell 16).

For kvinner er andelen med forhøyet HbA1c i Porsanger og alle kommuner samlet henholdsvis 3 % og 6 %. Andelen kvinner med HbA1c mellom 6,2 og 6,4 er på 3 % (tabell 17).

Folkehelseinstituttet (FHI) har beregnet andelen individer i Norge som behandles med medisiner mot type 2 diabetes. Tallene fra FHI er presentert i tabell 18.

Tabell 18. Andel i befolkningen som behandles med medisiner mot type 2 diabetes for årene 2009–2011, 2010–2012 og 2011–2013. Aldersgruppe 30–74 år.

		<i>Prosentvis behandlet*</i>		
Geografi		2009–2011	2010–2012	2011–2013
Hele landet	<i>Menn</i>	3,7	3,8	3,9
	<i>Kvinner</i>	2,7	2,8	2,8
	<i>Begge kjønn</i>	3,2	3,3	3,4
Troms	<i>Menn</i>	3,7	3,8	3,9
	<i>Kvinner</i>	3,1	3,2	3,2
	<i>Begge kjønn</i>	3,4	3,5	3,6
Finnmark	<i>Menn</i>	4,2	4,4	4,4
	<i>Kvinner</i>	3,5	3,6	3,6
	<i>Begge kjønn</i>	3,9	4,0	4,0
Porsanger	<i>Menn</i>	3,8	3,9	3,9
	<i>Kvinner</i>	4,8	4,7	4,6
	<i>Begge kjønn</i>	4,2	4,2	4,2

*Informasjon fra Folkehelseinstituttets «Kommunehelsa statistikkbank»

Tallene fra Folkehelseinstituttet viser at 4,2 % av innbyggerne i Porsanger i aldergruppen 30–74 år ble behandlet med medisiner mot type 2 diabetes i perioden 2011–2013. Folkehelseinstituttet finner at 3,9 % av menn i Porsanger fikk behandling med legemidler mot type 2 diabetes i tidsrommet 2011–2013. Funn i Helse- og livsstilsundersøkelsen viser at 7 % av de mannlige deltakerne har $HbA1c \geq 6,5$, dvs. at de har diabetes mellitus. For kvinner i Porsanger opplyser Folkehelseinstituttet at 4,6 % fikk behandling med medisiner mot type 2 diabetes i 2011–2013. I Helse- og livsstilsundersøkelsen hadde kun 3 % av kvinnene $HbA1c \geq 6,5$. Vi ville forvente en høyere andel diabetikere i vår studie enn det Folkehelseinstituttet viser. Ikke alle diabetikere bruker diabetesmedisin. Videre er deltakerne i Helse- og livsstilsundersøkelsen i gjennomsnitt eldre enn de som er inkludert i Folkehelseinstituttets oversikt, og diabetes er mer utbredt blant eldre enn yngre. Det er derfor overraskende at vi finner så få kvinner med $HbA1c \geq 6,5$ i Porsanger. Vi kan ikke si hva årsaken til dette kan være, men vil undersøke det nærmere i fremtidige analyser. Blant

annet kan stabil legedekning og god diabetesbehandling og oppfølging være noen av forklaringsfaktorene som vil undersøkes nærmere. God diabetesomsorg vil kunne få langtidsblodsukkeret, HbA1c, innenfor normalområdet.

Hemoglobin (Hb)

Hemoglobin (Hb) finnes i store mengder i de røde blodlegemene, og er årsaken til blodets røde farge. De røde blodlegemene dannes i beinmargen og forflytter seg over i blodet. Hb er derfor et protein som finnes i store mengder i blodet. Hovedoppgaven er å frakte oksygen (surstoff) med blodstrømmen til alle viktige organer som muskler, lever, nyrer osv. Hb trenger et jern-ion (Fe^{2+}) for å binde oksygen. For lavt inntak av jern fører til at de røde blodlegemene får nedsatt evne til å transportere oksygen, og gir symptomer på jernmangel. For lav Hb kalles for anemi.

Normalverdier for Hb varierer noe mellom kjønn og aldersgrupper. Hos menn er normalverdiene for Hb mellom 13,0 g/dl og 17,0 g/dl. Hos kvinner er normalverdiene mellom 11,5 g/dl og 16,0 g/dl. Gravide kvinner har ca. 5–10 % lavere blodprosent. Ved omregning til prosent multipliseres Hb med faktoren 7,3. For eksempel Hb på 13,3 g/dl blir $13,3 \times 7,3 \% = 94,9 \%$. Resultat blir da avrundet til 95 %.

På neste side presenteres resultatene for Hb i Porsanger kommune sammenlignet med gjennomsnittlige funn fra alle ti kommuner samlet.

Tabell 19. Hb (blodprosent). Menn

Menn	Porsanger (Antall=464)			Alle kommuner (Antall=2740)		
	< 13	13–17	> 17	< 13	13–17	> 17
	Antall (%)	Antall (%)	Antall (%)	Antall (%)	Antall (%)	Antall (%)
	21 (5)	434 (94)	9 (2)	115 (4)	2578 (94)	47 (2)

Tabell 20. Hb (blodprosent). Kvinner

Kvinner	Porsanger (Antall=528)			Alle kommuner (Antall=3250)		
	< 11,5	11,5–16	> 16	< 11,5	11,5–16	> 16
	Antall (%)	Antall (%)	Antall (%)	Antall (%)	Antall (%)	Antall (%)
	11 (2)	513 (97)	4 (1)	70 (2)	3141 (97)	39 (1)

De fleste deltakere har blodprosent helt innenfor normalområdet. Det er svært få som har for lav eller for høy blodprosent. Dette gjelder både for menn og kvinner.

I hovedsak er dette en god indikator på et godt kosthold med godt nok jerntilskudd.

4 Oppsummering

Nesten halvparten av alle inviterte personer til Helse- og livsstilsundersøkelsen møtte opp på forskningsstasjonen på PIAS-bygget våren 2013. Resultatene fra Porsanger kommune viser at mange av målingene er gjennomsnittlig svært lik gjennomsnittet av alle ti kommuner samlet.

Hovedfunnene fra Helse- og livsstilsundersøkelsen viser en høy andel overvekt og fedme i befolkningen. Dette gjelder både for menn og kvinner og i alle aldersgrupper. Porsanger kommune har likevel en lavere andel kvinner med fedme sammenlignet med hele Helse- og livsstilsundersøkelsen sett under ett. For menn er resultatene omtrent som for alle kommuner samlet. Funnene gjenfinnes både på målt kroppsmasseindeks og midjemål. I Porsanger kommune er det en høyere andel som har høyt diastolisk blodtrykk enn for alle ti kommuner samlet. Dette gjelder både for kvinner og menn.

Helse- og livsstilsundersøkelsen påviste også nesten dobbelt så mange menn i Porsanger med diagnosen type 2 diabetes ved blodprøvemåling av HbA1c sammenlignet med medisintall fra Folkehelseinstituttet. Samtidig er det kun 3 % av kvinnene som har forhøyet HbA1c i Helse- og livsstilsundersøkelsen, mens tall fra Folkehelseinstituttet viser at 4,6 % behandles med medisiner mot type 2 diabetes. En mulig forklaring på at Helse- og livsstilsundersøkelsen finner en lavere andel kvinner med type 2 diabetes kan være at kommunehelsevesenet i Porsanger har gode rutiner for å oppdage diabetes og gir pasientene god behandling og oppfølging.

Andelen dagligrøykende kvinner i Porsanger ligger noe høyere enn landsgjennomsnittet. Det er en større andel kvinner enn menn som røyker i Porsanger. Det er bekymringsfullt at hele 27 % av kvinner i Porsanger er dagligrøykere.

Det vil gjøres mange analyser i fremtiden på data fra Helse- og livsstilsundersøkelsen. Når nye funn fremkommer vil Senter for samisk helseforskning også publisere dette populærvitenskapelig og gi informasjon videre til kommunene som har bidratt til undersøkelsen.

5 Finansieringskilder

Helse- og omsorgsdepartementet

Helsedirektoratet

Helse Nord

Regionale forskningsfond Nord-Norge

Nordland, Troms og Finnmark fylkeskommune

Sametinget

Samisk nasjonalt kompetansesenter – psykisk helsevern og rus (SANKS)

6 Vedlegg

Informasjonsbrosjyre norsk/samisk/kvensk

Invitasjonsbrev norsk/samisk

Spørreskjema 40–69 år norsk/samisk

Spørreskjema 70–79 år norsk/samisk

Tilbakemeldingsbrevene norsk/samisk

**FORESPØRSEL OM
DELTAKELSE I
HELSE- OG LIVSSTILS-
UNDERSØKELSE**

BAKGRUNN OG HENSIKT

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt for å få mer kunnskap om helse, sykdom og levekår i områder med samisk og norsk bosetting. Du som deltar i denne undersøkelsen får sjekket om du har bestemte såkalte livsstilssykdommer eller om det er fare for at du kan få dem.

Du er invitert til å være med i denne studien fordi du er i alderen 40-79 år og tilhører en av de utvalgte kommuner. Studien utføres av Senter for samisk helseforskning, Institutt for samfunnsmedisin ved Universitetet i Tromsø.

HVA INNEBÆRER STUDIEN?

Du inviteres til å svare på vedlagte spørreskjema og ta det med når du møter opp på anvist forskningsstasjon i din kommune. Her vil det gjøres målinger av blodtrykk, puls, høyde, vekt og liv-hoftevidde, og det blir også tatt blodprøve.

Blodprøvene kan senere bli analysert for næringsstoffer, miljøgifter, fettstoffer og markører som kan knyttes til livsstilssykdommer eller tilstander som for eksempel diabetes (sukkersyke), hjerte-karsykdommer og søvnforstyrrelser. Genetiske analyser av blodet for å finne mulige årsaker til nevnte livsstilssykdommer/tilstander kan også bli aktuelt.

All bruk av blodprøvene krever godkjenning av Regional komité for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk – REK nord.

Vedlagt følger informasjon om tid og sted for undersøkelsen. Hvis den foreslåtte tiden ikke passer, kan du møte opp uten å melde fra på forhånd.

MULIGE FORDELER OG ULEMPER

Det forventes ingen risiko forbundet med deltagelse i denne undersøkelsen. Blodprøven blir tatt ved stikk i blodåre i underarmen. Selve undersøkelsen vil ta om lag en halv time. Du vil på stedet få tilbud om resultater på egne målinger som blodtrykk, puls, høyde, vekt og liv-hoftevidde, blodprosent og HbA1c (gjennomsnittlig blodsukker de siste 6-8 ukene). Du kan reservere deg mot å få vite resultatene av prøvene dine. Men hvis et av disse prøveresultatene er slik at det er nødvendig med rask legebehandling, vil du uansett umiddelbart få tilbakemelding. Deltagelse i denne studien erstatter ingen legeundersøkelse. Dersom du har mistanke om noe galt med din helse, må du derfor i tillegg oppsøke din egen fastlege.

Foto: Bjørn-Kåre Iversen, helsefak. ut.no

HVA SKJER MED PRØVENE OG INFORMASJONEN OM DEG?

Prøvene tatt av deg og informasjonen som registreres om deg skal kun brukes slik som beskrevet i hensikten med studien. Videre behandling av helseopplysninger eller prøvemateriale skjer i tråd med helseforskningsloven og eventuell annen aktuell lovgivning. Alle opplysninger og prøver vil bli behandlet uten navn og fødselsnummer eller andre direkte gjenkjennende opplysninger. En kode knytter deg til dine opplysninger og prøver gjennom en navneliste. Det betyr at opplysningene er aidentifisert. Det er kun autorisert personell knyttet til prosjektet som har adgang til navnelisten og som kan finne tilbake til deg. Det vil heller ikke være mulig å identifisere deg i resultatene av studien når disse publiseres. Du kan seinere bli kontaktet med forespørsel om du vil svare på tilleggs-spørreskjema.

Opplysninger som registreres om deg er basert på spørreskjemaopplysninger, mål fra helseundersøkelsen og blodprøveanalyser. Etter godkjenning fra Data-tilsynet og/eller REK kan opplysningene dine settes sammen med opplysninger om deg i andre registre for forskningsformål. Dette kan være registre om trygd, sykdom, inntekt, utdanning, yrke og opplysninger fra andre helseundersøkelser som du har deltatt i. Aktuelle registre er Kreftregisteret, Dødsårsaksregisteret, Folke-registeret, Reseptregisteret, Medisinsk fødselsregister, Hjerne- og karregisteret og andre nasjonale registre over sykdommer som det forskes på i denne undersøkelsen samt registre i Statistisk sentralbyrå og folketellinger. I alle disse tilfellene blir navnet og personnummeret fjernet. Forsikringsselskaper eller andre kommersielle institusjoner vil ikke få tilgang til dataene.

Prosjektslutt er satt til 31. desember 2067. Etter dette anonymiseres alle dataene.

BIOBANK

Blodprøvene vil bli lagret i en såkalt forskningsbiobank ved Universitetet i Tromsø eller eventuelt ved et annet nasjonalt lager for biobank med høyeste grad av sikkerhet i forhold til prøvens kvalitet og personvern som er godkjent av aktuelle instanser. Hvis du sier ja til å delta i studien, gir du også samtykke til at blodprøvene inngår i denne biobanken. Universitetet i Tromsø er ansvarshavende for forskningsbiobanken.

BEHANDLINGSANSVARLIG

Universitetet i Tromsø ved administrerende direktør er databehandlingsansvarlig.

RETT TIL INNSYN OG SLETTING AV OPPLYSNINGER OG PRØVER

Hvis du sier ja til å delta i studien, har du rett til å få innsyn i hvilke opplysninger som er registrert om deg. Du har videre rett til å få korrigert eventuelle feil i de opplysningene vi har registrert. Dersom du trekker deg fra studien, kan du kreve å få slettet innsamlede prøver og opplysninger, med mindre opplysningene allerede er inngått i analyser eller brukt i vitenskapelige publikasjoner.

KOMPENSASJON

Det gis ingen økonomisk kompensasjon for deltakelse i studien bortsett fra at alle som deltar vil være med i trekning av to reisegavekort hver verdt kr 10 000,-. I tillegg vil det trekkes to ekstra reisegavekort i den kommunen som har best deltagelse.

ØKONOMI

Studien og biobanken er finansiert gjennom forskningsmidler fra det Regionale forskningsfond Nord-Norge, de tre nordligste fylkeskommunene, Helse Nord, Sametinget, Universitetet i Tromsø og Helse og omsorgsdepartementet. Ingen av disse instansene har interessekonflikter i undersøkelsen.

FORSIKRING

Deltakerne er dekket gjennom pasientskade-erstatningsloven.

HELSE OG LIVSSTIL

Kosthold – diabetes – hjerte-karsykdommer – miljøgifter – tannhelse – søvn

INFORMASJON OM UTFALLET AV STUDIEN

Resultater av undersøkelsen vil publiseres i internasjonale og nasjonale vitenskapelige tidsskrifter i tillegg til ulike populærvitenskapelige kanaler og media.

FRIVILLIG DELTAKELSE

Det er frivillig å delta i studien. Dersom du ønsker å delta, møter du opp til angitt sted og tidspunkt. Her vil du bli bedt om å signere et samtykke på deltakelse. Du kan når som helst og uten å oppgi noen grunn trekke ditt samtykke til å delta i studien.

Dersom du senere ønsker å trekke deg eller har spørsmål til studien, kan du kontakte oss på vår prosjektelefon: 404 90 467 eller på e-post: saminor@ism.uit.no

Du finner ytterligere informasjon om studien på vår nettside
<http://site.uit.no/helseoglivsstil/>

VELKOMMEN TIL UNDERSØKELSEN

Magritt Brustad

Magritt Brustad
Prosjektleder
Professor

Ann Ragnhild Broderstad

Ann Ragnhild Broderstad
Forsker
Overlege Dr. med.

ROMSSA UNIVERSITEHTA **UIT**

DEARVVAŠVUOĐADIEĐALAŠ FAKULTEHTA

JEARALDAT SEARVAT DEARVVAŠVUOĐA- JA EALLINDILLE- ISKKADEAPMÁI

DUOGÁŠ JA ULBMIL

Dát lea jearaldat dutnje searvat dutkanprošektii mii galgá buoridit máhtu dearvvašvuoda, buozanvuoda ja eallineavttuid birra dakkár guovllus gos lea sámi ja dáčča ássan. Don gii searvvat iskkadeapmái beasat iskat leat go dus dihto nu gohčoduvvon eallinvuohkedávddat dahje lea go várra ahte don sáhtát oažžut dakkáriid.

Don leat bovdejuvvon searvat iskkadeapmái danne go leat gaskal 40 ja 79 jagi boaris ja go orut suohkanis mii lea válljejuvvon suohkaniid searvvis. Lea Sámi dearvvašvuodadutkama guovddáš, Servodatmedisiinna instituhtta Romssa universitehtas mii čadaha iskkadeami.

MAID SISTTISDOALLÁ GUORAHALLAN?

Don bovdejuvvot vástidit jearahallanskovi mii lea mielddusin ja váldit dan mielde go boadát dieđihuvvon dutkanstašuvdnii iežat suohkanis. Dáppe mihtidit varradeattu, pulssa, allodaga, deattu ja čoavje- ja spiralmihtu, ja váldit maiddái varraiskosa.

Varraiskkus sáhtta manjel analyserejuvvot biebmoadvnasiid, birasmirkkuid, buoideávdnasiid ja mihtilmasvuodaid dáfus mat sáhttet čadnojuvvot eallinvuohkedávddaide dahje diliide nu go diabetesii (sohkardávda), váibmo- ja varrasuotnedávddaide, ja oadđinváttuide. Sáhtta maid šaddat áigeguovdil váldit čadahit genehtalaš varraanalysa gávnahan dihte vejolaš sivaide namuhuvvon eallinvuohkedávddaide/diliide.

Regional komitè for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk – REK nord galgá dohkkehit buot varraiskkusgeavaheami.

Mielddusin leat dieđut iskkadeami áiggi ja báikki birra. Jus evttohuvvon áigi ii heive, de sáhtát boahtit almmá dieđikeahhtá ovdalgihtii.

VEJOLAŠ OVDAMUNIT JA HEITTOT BEALIT

Ii vurdojuvvon makkárge riska go oassálastá iskkadeamis. Varraiskkus váldojuvvon dan bokte ahte čuggesta varrasutnii giedas. Ieš iskkadeapmi bistá sullii diibmobeale. Iskkadettiin sáhtát oažžut dieđuid iežat bohtosiid birra nu go varradeattu, pulssa, allodaga, deattu ja čoavje-spiralmihtu, varraprošeantta ja HbA1c (gaskamearalaš varrasohkar manemus 6-8 vahkku). Don sáhtát giellit muitaleames iskkadeami bohtosiid dutnje. Muhto jus okta dain iskkusbohtosiin lea dakkár ahte lea dárbu oažžut doavttirdivššu jođánit, de gal goitge oaččut dieđu dakkaviđe. Ii mearkkaš ahte sáhtta eará doavttiriskadeami diktat jus oassálastá dán iskkadeamis. Jus várohat ahte lea juoga boastut du dearvvašvuodain, de fertet vel dasa lassin váldit oktavuoda iežat fástadoaktáriin.

Foto: Bjørn-Kåre Iversen, helsefak. ut.no

MII DÁHPÁHUVVÁ ISKOSIIGUIN JA DIEÐUIGUIN DU BIRRA?

Du iskosat ja dieđut mat registrerejuvvojit du birra galget dušše geavahuvvot nu go guorahallama ulbmilis lea čilgejuvvon. Dearvvašvuodadieđuid dahje iskkusmateriála viidáset gieđahallan čuovvu dearvvašvuodadutkanlága ja vejolaš eará áigeguovdilis lágaidd. Buot dieđut ja iskosat gieđahallojuvvojit nama ja riegádan-nummara haga, dahje eará dieđuid haga mat sáhttet muitalit gii don leat. Koda čatná du iežat dieđuide ja iskosiidda nammalisttu bokte. Dat mearkkaša ahte dieđut leat eret-identifiserejuvvon. Leat dušše dohkkehuvvon bargit prošeavttas geat ožžot nammalisttu ja geat sáhttet guorrat dieđuid dutnje. Ii leat vejolaš identifiseret du guorahallama bohtosiid vuodul ge go dat almmuhuvvojit. Don sáhtát maŋnel oažžut jearaldaga vástidit liigejearahallanskovi.

Dieđut mat registrerejuvvojit du birra leat dieđut mat leat čohkkejuvvon jearahallanskovi, dearvvašvuodaiskkadeami mihtidemiid ja varraiskkusanalysaid vuodul. Datatilsynet ja/dahje REK dohkkeheami vuodul sáhttet dieđut du birra čadnojuvvot dieđuide eará dutkanulbmiliid registariin. Dát sáhttet leat registrarat oaju, buozanvuoda, dietnasa, oahpu, fidnu ja dieđuid birra eará dearvvašvuodaiskkademiin main leat oassálastán. Áigeguovdilis registrarat leat Boras-dávdaregisttar, Jápminsivvaregisttar, Álbmotregisttar, Reseaptaregisttar, Medisiinnalaš riegádanregisttar, Váibmo- ja varrasuotnaregisttar ja eará našuvnnalaš registrarat buozanvuodaid birra mat dutkojuvvojit dán iskkadeamis, ja vel Statistalaš guovddášdoaimmahaga ja olmmošlohkamiid registrarat. Buot dán oktavuodain sihkkujuvvo namma ja riegádan-nummar. Dáhkádusfitnodagat dahje eará kommersiála ásašusat eai beasa oaidnit dieđuid.

Prošeaktaloahppa lea biddjon juovlamánu 31. beaivái 2067. Maŋnel dán anonymiserejuvvojit buot dieđut.

BIOBÁŊKU

Varraiskosat vurkejuvvojit nu gohčoduvvon dutkanbiobáŋkui Romssa universitehtas dahje vejolaččat eará našuvnnalaš biobáŋkovuorkái mas lea alit sihkarvuohtadássi iskosiid kvalitehta ja persovdnasuddjema hárrái maid guoskevaš instánsat leat dohkkehan. Jus miedihat searvat iskkadeapmái, de miedihat maiddái dasa ahte varraiskosat váldojit dán biobáŋkui. Romssa universitehtas lea ovddasvástádus dutkanbiobáŋkui.

GIEÐAHALLANOVDDASVÁSTÁDUS

Romssa universitehta hálldahuslaš direktivrra bokte lea diehtogieđahallanovddasvástideaddji.

RIEKTI O Aidnit ja Sihkkut Dieđuid ja Iskosiid

Jus don miedihat searvat iskkadeapmái, de lea dus riekti beassat oaidnit makkár dieđut leat registrerejuvvon du birra. Dus lea maid riekti divvut vejolaš boasttuvuodaid dain dieđuin maid mii leat registreren. Jus don geassádat guorahallamis, de sáhtát gáibidit ahte čohkkejuvvon iskosat ja dieđut sihkkujuvvojit, earret jus dieđut leat juo geavahuvvon analysain dahje dieđalaš almmuhemiin.

BUHTADUS

Ii addojuvvo makkárge ekonomalaš buhtadus jus searvá guorahallamii earret go dat ahte buot oasseváldit leat mielde vuorbádeame guokte mátkeskeanagoartta maid árvu lea kr. 10.000,- goappásge. Dasa lassin vuorbáduvvojit guokte liige skeanagoartta dan suohkanis gos leat eanemus oasseváldit.

EKONOMIJA

Regionála dutkanfoanda Davvi-Norggas, golbma davimus fylkkasuohkana, Davvi Dearvvašvuohta, Sámediggi, Romssa universitehta ja Dearvvašvuođa- ja fuolahusdepartemeanta leat dutkanruđaid bokte ruhtadan guorahallama ja biobáŋkku. Ii ovttasge dain instánsain leat beroštusriiddut iskkadeamis.

DÁHKÁDUS

Oasseváldit leat gokčujuvvon pasieantavahát-buhtaduslága bokte.

DEARVVAŠVUOHTA JA EALLINVUOHKI

Biebmodoallu – diabetes – váibmo- ja varrasuotnadávddat – birasmirkkot
– bátnedearvvašvuohta – oadđin

DIEÐUT GUORAHALLAMA BOHTOSA BIRRA

Iskkadeami bohtosat almmuhuvvojit riikkaidgaskasaš
ja našuvnnalaš dieđalaš áigečállagiin, iešguđetlágan
populearadieđalaš kanálaid ja mediaid lassin.

EAKTODÁHTOLAŠ OASSÁLASTIN

Lea eaktodáhtolaš searvat guorahallamii. Jus don
háliidat searvat, de boadát dieđihuvvon báikái ja áigái.
Dáppe bivdit du vuolláičállit miediheami oassálastimii.
Don sáhtát vaikko goas ja almmá makkárge čilgehusa
haga geassádit guorahallama oassálastimis.

Jus don manjel háliidat geassádit dahje jus leat jearal-
dagat guorahallama birra, de sáhtát váldit oktavuoda
minguin min prošeaktatelefovnna bokte: 404 90 467
dahje e-poastta bokte: saminor@ism.uit.no

Don gávnnat eambbo dieđuid guorahallama birra min
neahtasiiduin <http://site.uit.no/helseoglivsstil/>

BURES BOAHTIN ISKKADEAPMÁI

Magritt Brustad

Magritt Brustad
Prošeaktajođiheaddji
Professor

Ann Ragnhild Broderstad

Ann Ragnhild Broderstad
Dutki
Váldodoavttir Dr.med.

TROMSSAN UNIVERSITEETTI

TERVHEYSTIETHEELINEN FAKULTEETTI

PYYNTÖ TERVHEYS- JA ELÄMÄNTAPA- TUTKIMUKSHEEN

TAVUSTA JA TARKOITUS

Tässä preevissä met pyydämä sinnuu osalistumhaan tutkimusprošektiin, jonka tarkoituksena oon kovota enämen tiettoo tervheydestä, sairhauksista ja elämäno-loista niilä paikkakunnila joissa saamelaiset ja ruijalaiset asuthaan. Tutkimuksessa saat tiettää jos sinula oon erityissii elämäntapasairhauksii tahi vaara sairastuut niihin.

Sie olet saanu tämän pyynön siksi ko sie olet 40-79 vuotta vanhaa ja asut siinä komuunissa, jonka met olema valinheet tutkimuspaikaksi. Tutkimuksen tekkee Tromssan universiteetin Saamelaisen tervheystutkimuksen sentteri / Yhtheiskunnalisen lääkitietheen institutti.

MITÄ MET TUTKIMA?

Tässä preevissä saat kysymyspaperin. Met pyydämä sinnuu vastaamhaan kysymykshiin ja ottamhaan kysymyspaperin myötä ko tulet tutkimusheen. Jokhaisessa komuunissa oon vissi tutkimuspaikka, missä sinulta mitathaan verenpainon, pulssin, pittuuden, painon sekä vyötärän ja ronkan ympärysmitan. Otama kans veripröövin.

Pröövistä saatama hiljemin analyseerata veren ravintoainheet, ympäristömyrkyt ja rassuuainheet. Lisäksi kattoma jos verestä löyttyy markööriitä mitkä osoitethaan elämäntapasairhaukshiin tahi esim. näihin tilhoin: diabetes eli sokkeritauti, sydän- ja verisuonitautit ja univaikkeudet. Oon kans mahdollista ette met tehämä verestä geneettisen analyysin, jotta löydämä syyn näihin sairhaukshiin.

Regional komité for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk – REK nord häytttyy hyväksyyt kaiken veripröövin käytön.

Tämän preevin myötä oon kans tiettoo tutkimuksen aijasta ja paikasta. Jos tämä aika ei sinule passaa, niin sie saatat tulla ilman ette sie tarvittet ilmoittaa ennen.

MAHDOLISET HYÖDYT JA HAITAT

Ei ole tiedossa ette tutkimuksesta olis mithään vaaraa. Veripröövin otethaan käsivarren verisuonesta. Tutkimus kestää suunile puoli tiimaa. Jos sie halluut, niin sie saat jo paikala tiettää oman verenpainon, pulssin, pittuuden, painon, vyötärän ja ronkan ympärysmitan, veriprosentin ja HbA1c:n (keskimääräisen verensokkerin viimisen 6-8 viikon aikana). Sie saatat kans ilmoittaa jos et halluu tiettää ommii pröövituloksii. Mutta jos jostaki pröövituloksesta tullee ilmi, ette sie tarvittet nopeesti lääkärin hoittoo, tulet sie varsin saamhaan siitä tiedon. Vaikka sie osalistuisitki tähän tutkimukseen, ei se silti ole sama ko käynti lääkärin tykönä. Jos sie eppäilet ette sinula oon joku sairhaus, häydyt sie tutkimuksen lisäksi käydä oman vakituisen lääkärin tykönä.

Foto: Bjørn-Kåre Iversen, helsefak. utno

MITÄ SINUN PRÖÖVIILE JA TIEDOILE TAPATTUU?

Sinun prüövii ja tiettoi käytethään tyhä tutkimuksheen. Tervheystutkimuslaki ja tarpheen tullen kans muut aktuellit lait määräthään sen, kunka tervheystiettoi tahi prüövimateriaalii jatkossa käsitelthään. Kaikki tiedot ja prüövit oon anonyymit. Niihin ei tule nimmee eikä syntymänumeroo tahi muuta tiettoomistä sinun saattais tunteet. Vasituinen koodi liittää sinun tiedot ja prüövit sinun nimheen erilisen nimilistan kautta. Se meinaa sitä ette tiettoi ei saata identifiseerata. Tyhä tämän prošektin autoriseeratut työntekijät saatethaan kuorata nimelistasta sinun nimen. Ei ole myöskhään mahdollista tunnistaat sinnuu niistä tutkimustuloksista, joita met hiljemin julkaisemma. Saattaa olla ette met hiljemin otama yhteyden sinhuun ja pyydämä sinnuu vastaamhaan lisäkysymykshiin.

Sinun kysymyspaperin vastaukset, tervheystutkimuksen tulokset ja veriprüövianalyysit oon net tiedot mikkä sinusta säilytethään. Met saatama panna näitä tiettoi yhtheen niitten tiettoin kans, joita sinusta oon muissa tutkimusrekisteriissä, ja se tapattuu sen mukhaan mitä Datatilsynet ja/tahi REK oon hyväksynny. Tämä saattaa olla tietto apurahasta, sairhaudesta, tienastista, koulutuksesta, ammatista tahi tietto muista tervheystutkimuksista joissa olet ollu myötä. Met saatama hakkeet tiettoi mm. täältä: Kreftregisteret, Dødsårsaksregisteret, Folkeregisteret, Reseptregisteret, Medisinsk fødselsregister, Hjerte- og karregisteret, Statistisk sentralbyrå ja väjenräkningit. Lisäksi voima hakkeet muista kansalisista rekisteriistä tietto niistä sairhauksista, joita tässä tutkimuksessa tutkithaan. Näissä taphauksissa poistethaan nimen ja persoonanumeron. Vakkuutusfirmat tahi muut kaupalliset laitokset ei pääse lukemhaan daattatiettoi.

Prošektin lopetethaan 31.desemperikuuta 2067. Tämän jälkheen kaiken daattan anonymiseerathan.

BIOPANKKO

Veriprüövin säilytethään Tromssan universiteetissa nk. tutkimusbiopankossa tahi mahdollisesti jossaki muussa biopankon kansalisessa laakerissa. Biopankko pittää eriliikaisen hyvin vaarin veriprüöviin kvaliteetistä ja persoonansuojasta sillä tavala ko aktuellit instansit oon hyväksynheet. Jos sie osalistut tukimuksheen, myönyt samala siihen ette sinun veriprüövii säilytethään biopankossa. Tromssan universiteetilä oon edesvastaus tutkimusbiopankosta.

EDESVESTAUS DAATTAN KÄSITTELYSTÄ

Tromssan universiteetin administratiivisella johtaaajalla oon edesvastaus daattan käsittelystä.

OIKKEUS NÄHDÄ JA POISTAAT TIETTOI JA PRÖÖVIITÄ

Jos osalistut tutkimuksheen, sinula oon oikeus nähdä net tiedot jokka sinusta oon säilytetty. Sinula oon kans oikeus oikaistaat jos tiedoissa oon jotaki väärin. Jos sie et halluukhaan olla myötä tutkimuksessa, saatat vaattiit ette sinusta kovotut tiedot ja prüövit poistethaan, paitti jos tiettoi oon jo käytetty analyysissä tahi tietheelisissä julkaisuissa.

MAKSU KULUISTA

Niile jokka osalistuthaan tutkimuksheen, ei makseta mithään kullui, paitti ette kaikki osalistujat oon myötä arvan vedossa. Voittona oon kaksi 10 000 kruunun matkalahjakorttii. Lisäksi vedethään arvala vielä kaksi matkalahjakorttii siinä komuunissa missä oon ollu eniten osalistujii.

EKONOMIA

Regionale forskningsfond Nord-Norge, Helse Nord, Saametinka, Tromssan universiteetti, Tervheys- ja hoitodepartementti ja kolme pohjaisinta fylkinkomuunii oon kuuronheet tutkimusta ja biopankkoo. Yhdeläkhaan näistä instansiista ei ole intressikonfliktii suhteessa tutkimuksheen.

VAKKUUTUS

Osalistujat oon vakkuutettu pasienttivahingon korvaamislain (pasientskadeerstatningsloven) kautta.

TERVHEYS JA ELÄMÄNTAPA

Ravinto – diabetes – sydän- ja verisuonitaudit – ympäristömyrkyt – hamphaitten terveys – uni

TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tutkimuksen tulokset julkaisthaan kanssainvälisissä ja kansallisissä tietheelisissä julkaisuissa sekä erilaisissa populaaritietheelisissä kanaaliissa ja medioissa.

SIE PÄÄTÄT JOS HALLUUT OSALISTUUT

Sie itte päätät osalistutko tutkimukseen. Jos osalistut, niin sie tyhä tulet siihen aikaan ja paikkhaan minkä sinule oon annettu. Tutkimuspaikassa sinuu pyyðethään allekirjoittamhaan paperin jolla sie myönyt tutkimukseen. Sie saatat yhtä koska ja ilman syytä vettää pois myöntymyksen.

Jos sie joskus hiljemin halluut vettää pois myöntymyksen tahi jos sinula oon muita kysymyksii jokka liitythään tutkimukseen, voit ottaat yhteyðen meihin. Meidän prošektiteléfonooni oon 404 90 467 ja e-posti: saminor@ism.uit.no

Enämen tiettoo tutkimuksesta löyðät meidän nettilaidalta <http://site.uit.no/helseoglivsstil/>

TERVETTULEMAA TUTKIMUKSHEEN

Magritt Brustad

Magritt Brustad
Prošektinjohtaja
Professori

Ann Ragnhild Broderstad

Ann Ragnhild Broderstad
Tutkiija
Ylilääkäri Dr. med.

Helse og livsstil

Kosthold – diabetes – hjerte-karsykdommer – miljøgifter – tannhelse – søvn

Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjekt

Vi spør deg om å delta i en helse- og livsstilsundersøkelse som Universitetet i Tromsø nå gjennomfører. Hele befolkningen i alderen 40-79 år i utvalgte distriktskommuner i Nord-Norge får tilbud om undersøkelsen. Porsanger kommune er tredje kommune ut i Finnmark.

Vi inviterer deg til å møte opp på denne undersøkelsen som vil finne sted i tidsrommet **15. april til 30. mai 2013** ved:

Lakselv Kurssenter/PIAS, Kirkeveien 28, Lakselv

For å avvikle undersøkelsen raskest mulig, setter vi opp et visst antall personer i timen.

Du har fått tildelt frammøtetid:

Dato:**Tid:**

Om du ikke kan møte opp til avtalt time, er du velkommen til å møte opp når som helst i åpningstiden for drop-in som skissert under. Merk at åpningsdagen åpner vi klokken **11:00**, og vi har lunsj i tidsrommet **12:30 -13:00**. Stasjonen er stengt alle offentlige høytidsdager.

	Mandag	Tirsdag	Onsdag	Torsdag	Fredag	Lørdag
Uke 16	10:00 - 16:30	10:00 - 18:00	10:00 - 16:30	10:00 - 16:30	10:00 - 16:30	STENGT
Uke 17	10:00 - 16:30	10:00 - 18:00	10:00 - 16:30	10:00 - 16:30	10:00 - 16:30	10:00 - 14:00
Uke 18	10:00 - 16:30	10:00 - 18:00	STENGT	10:00 - 16:30	10:00 - 16:30	STENGT
Uke 19	10:00 - 16:30	10:00 - 18:00	10:00 - 16:30	STENGT	10:00 - 16:30	STENGT
Uke 20	10:00 - 16:30	10:00 - 18:00	10:00 - 16:30	10:00 - 16:30	STENGT	STENGT
Uke 21	STENGT	10:00 - 18:00	10:00 - 16:30	10:00 - 16:30	10:00 - 16:30	10:00 - 14:00
Uke 22	10:00 - 16:30	10:00 - 18:00	10:00 - 16:30	10:00 - 16:30	STENGT	STENGT

Hva undersøkes?

På stedet undersøker vi ditt blodtrykk, din puls, høyde, vekt og liv- hoftevidde, samt at vi tar en blodprøve av deg.

Ta med ditt utfylte spørreskjema til undersøkelsen

Vi ber deg om å svare på vedlagte spørreskjema og ta dette med for levering på undersøkelsesdagen. Her kan du også få hjelp til utfylling av skjemaet om du trenger det. Du kan la være å svare på enkelte spørsmål. Spørreskjemaet omhandler i hovedsak spørsmål vedrørende hjerte-karsykdommer, diabetes og kosthold. For å kunne beregne næringsinntak (kalorier, næringsstoffer o.l.) er det nødvendig med en grundig kartlegging av hva du normalt spiser.

Forberedelser til undersøkelsen

Ha gjerne på et kortermet plagg innerst som ikke strammer da det letter blodtrykksmålingen. Vekt og liv-hoftevidde måles også med lett påkledning og vekt uten sko. Ingen andre forberedelser som fasting o.l. er nødvendig.

Det er frivillig å delta. For mer informasjon om undersøkelsen, vennligst se vedlagte informasjonsfolder.

Har du spørsmål om undersøkelsen, kan du ringe Institutt for samfunnsmedisin ved Universitetet i Tromsø på telefon 77 64 48 36 eller mobil 404 90 467 (samisk talende).

Med vennlig hilsen

Magritt Brustad

Prosjektleder
Professor

Ann Ragnhild Broderstad

Forsker
Overlege Dr. med.

Dearvvašvuotta ja eallindilli

Biebmodoallu – diabetes – váibmo- ja varrasuotnadávddat – birasmirkkot – bátnedearvvašvuotta – oadđin

Jearaldat oassálastit dutkanprošeavttas

Mii bivdit du searvat dearvvašvuoda- ja eallindleiskadeapmái maid Romssa universitehta dál čađaha. Olles álbmot gaskal 40-79 jagi dihto gilisuohkaniin Davvi-Norggas ožžot jearaldaga searvat iskkadeapmái. Porsángu suohkan lea goalmmat suohkan Finnmárkkus, mii searvá dása.

Mii bovdet du boahtit iskkadeapmái mii čađahuvvo gaskal **cuoŋománu 15. beaivvi ja miessemánu 30. beaivvi 2013** dáppe:

Leavnnja Kurssaguovddáš/PIAS, Kirkeveien 28, Leavdnja/Lakselv

Vai sáhttit čađahit iskkadeami nu jođánit go vejolaš, de váldit sisa dihto meari olbmuid diimmus.

Don galggat boahtit:

Dáhton:

Áigi:

Jus it sáhte boahtit šiehttojuvvon diibmui, de leat bures boahtin boahtit vaikko goas drop-in-iskkadeapmái dalle go dat lea rabas, áiggiid oainnát vuollelis. Fuomáš ahte rahpanbeaivvi rahpat mii dii. **11:00**, ja mis lea borranboddu gaskal **12:30** ja **13:00**. Buot almmolaš bassibeivviid lea stašuvdna gitta.

	Mánnodat	Disdat	Gaskavahkku	Duorastat	Bearjadat	Lávvardat
Vahkku 16	10:00 - 16:30	10:00 - 18:00	10:00 - 16:30	10:00 - 16:30	10:00 - 16:30	GITTA
Vahkku 17	10:00 - 16:30	10:00 - 18:00	10:00 - 16:30	10:00 - 16:30	10:00 - 16:30	10:00 - 14:00
Vahkku 18	10:00 - 16:30	10:00 - 18:00	GITTA	10:00 - 16:30	10:00 - 16:30	GITTA
Vahkku 19	10:00 - 16:30	10:00 - 18:00	10:00 - 16:30	GITTA	10:00 - 16:30	GITTA
Vahkku 20	10:00 - 16:30	10:00 - 18:00	10:00 - 16:30	10:00 - 16:30	GITTA	GITTA
Vahkku 21	GITTA	10:00 - 18:00	10:00 - 16:30	10:00 - 16:30	10:00 - 16:30	10:00 - 14:00
Vahkku 22	10:00 - 16:30	10:00 - 18:00	10:00 - 16:30	10:00 - 16:30	GITTA	GITTA

Mii iskojuvvo?

Iskanbáikkis iskat du varradeattu, pulssa, allodaga, deattu ja čoavje- ja spiralmihtu, ja váldit vel varraiskosa dus.

Váldde gárvves devdojuvvon jearahallanskovi mielde iskkadeapmái

Mii bivdit du vástidit jearahallanskovi mii lea mielddusin ja váldit dán mielde midjiide iskkadanbeaivve. Dáppe sáhtát maidái oažžut veahki deavdit skovi jus dan dárbbášat. Sáhtát diktit ovttaskas gažaldagaid vástitkeahttá. Jearahallanskovvi sisttisdoallá buoremuddui aivve gažaldagaid váibmo- ja varrasuotnadávddaid, diabetesa ja biebmodoalu birra. Vai sáhttit rehkenastit borramušdási (kalorijaid, biebmoávdnasii j.e.), de lea dárbbášlaš dárkilit kártet maid don dábálaččat lávet borrat.

Ráhkkaniit iskkadeapmái

Bija áinnas oanehissoajat báiddi siskkimussii mii ii čavgga, dalle lea álkit mihtidit varradeattu. Deattu ja čoavje- ja spiralmihtu mihtidit maid gehppes biktasiiguin, ja deattu skuovaid haga. Eará ráhkkaneapmi nu go fástudeapmi j.e. ii leat dárbbášlaš.

Lea eaktodáhtolaš searvat. Eambbo dieđuid iskkadeami birra gávnnat diehtujuohkingihppagis mii lea mielddusin. Mii čujuhit maid iežamet neahttasiidui <http://site.uit.no/helseoglivsstil/>

Jus leat jearaldagat iskkadeami birra, de sáhtát ringet Servodatmedisiinna instituhtii Romssa universitehtas, telefodna 77 64 48 36 dahje mátketelefovda 404 90 467 (sámegiela).

Magritt Brustad

Prošeaktajođiheaddji
Professor

Ann Ragnhild Broderstad

Dutki
Váldodoavttir Dr.med.

 $+$

Årstall

Kvinne Mann

☐ ☐

☐ Gift ☐ Samboer ☐ Skilt

☐ Ugift ☐ Enke/enkemann

Antall persone

Antall år

☐ Under kr 150 000 ☐ Kr 150 000–300 000

☐ Kr 301 000–450 000 ☐ Kr 451 000–600 000☐ Kr 601 000–750 000 ☐ Kr 751 000–900 000☐ Over kr 900 000

Ja, nå Før, men ikke nå Aldri brukt

Alder

☐ Nei, aldri ☐ 1 gang ☐ 2 ganger ☐ 3 eller flere ganger

Alder

11. Har du angina pectoris (hjertekrampe)? ☐ Ja ☐ Nei

Alder

Sjelden 1 gang pr. uke 2-3 ganger pr. uke 4-6 ganger pr. uke 7 eller flere ganger pr. uke

☐ ☐ ☐ ☐ ☐

☐ Ja ☐ Nei☐ Ja ☐ Nei

☐ Ja ☐ Nei

+

17. Vi ber deg angi din fysiske aktivitet etter en skala fra svært lite til svært mye da du var 14 år, 30 år og i dag. Skalaen nedenfor går fra 1-10. Med fysisk aktivitet mener vi både arbeid i hjemmet og i yrkeslivet, samt trening og annen fysisk aktivitet som turgåing o.l. Sett kryss under det tallet som best angir ditt nivå av fysisk aktivitet.

[illegible]

☐ Ja ☐ Nei

19. Dersom ja, hvilken type diabetes har du fått påvist?
(Sett ett eller flere kryss)

Svangerskapsdiabetes

Diabetes type I ☐Diabetes type II ☐

☐ Ja ☐ Nei

☐ Ja ☐ Nei

Alder

Box plot for Alder. The x-axis ranges from 0 to 4. The median is approximately 2.0. The interquartile range (IQR) is from approximately 1.5 to 2.5. The whiskers extend from approximately 0.5 to 3.5.

Ja, nå Før, men ikke nå Aldri brukt

22. Bruker du insulin mot din diabetes? ☐ ☐ ☐

diabetes? ☐ ☐ ☐

 $+$

+

Dersom du bruker eller har brukt insulin:

23. Hvor gammel var du da du begynte med insulin? Alder
24. Hvor mange ganger pr. dag tar du/tok du vanligvis insulin? ganger
25. Hvor mange enheter insulin tar du/tok du vanligvis til sammen pr. dag? enheter(E)

TABLETTER

26. Bruker du tabletter mot din diabetes? Ja, nå Før, men ikke nå Aldri brukt
☐ ☐ ☐

Dersom du bruker eller har brukt tabletter:

27. Hvor gammel var du da du begynte med tabletter mot diabetes? Alder

Spisevaner

Sett et kryss i ruten under det tallet som beskriver spisevanene dine slik du synes de har vært **de siste 4 ukene**:

28. Hvor fornøyd har du vært med spisevanene dine? (Sett ett kryss)
	1	2	3	4	5	6	7	
Svært misfornøyd	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Svært fornøyd

29. Har du trøstespist eller spist ekstra på grunn av at du har vært nedstemt eller følt deg utilfreds? (Sett ett kryss)

	1	2	3	4	5	6	7	
Aldri	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Hver dag

30. Har du hatt skyldfølelse i forbindelse med spising? (Sett ett kryss)

	1	2	3	4	5	6	7	
Aldri	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Hver dag

31. Har du følt at det er nødvendig for deg å følge strenge dietter eller andre matritualer for å holde kontroll med hvor mye du spiser? (Sett ett kryss)

	1	2	3	4	5	6	7	
Aldri	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Hver dag

32. Har du følt at du er for tykk? (Sett ett kryss)

	1	2	3	4	5	6	7	
Aldri	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Hver dag

Røykevaner

33. Har du noen gang røykt daglig? Ja Nei
☐ ☐

Dersom du **aldri har røykt daglig**, kan du gå videre til spørsmål 38.

34. Røyker du daglig nå? Ja Nei
☐ ☐

35. Hvis du har sluttet å røyke daglig, hvor gammel var du da du sluttet? Alder

36. Hvor mange år til sammen har du røykt daglig? År

37. Hvor mange sigaretter/rulletobakk har du i gjennomsnitt røykt daglig i de årene du har røykt daglig?

38. Bor du sammen med noen som røyker? Ja Nei
☐ ☐

Smerter

39. Har du smerter nå som har vart i tre måneder eller lengre? Ja Nei
☐ ☐

40. Hvis ja, vennligst angi hvor sterke smerter du har hatt den siste uken: (Sett ett kryss)

Ingen smerte											Verste tenkelige smerter
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	

41. Angi hvor smertene er mest plagsomme: (Sett ett kryss)

☐ Nakke ☐ Korsrygg ☐ Annet

Kosthold

Vi er interessert i å få kjennskap til hvordan kostholdet ditt er **vanligvis**. Kryss av for hvert spørsmål om **hvor ofte (antall ganger)** du i **gjennomsnitt siste året** har brukt den aktuelle matvaren, og **hvor mye** du pleier å spise/drikke hver gang.

DRIKKE

42. Hvor mange glass melk drikker du vanligvis av hver type? (Sett ett kryss pr. linje)

	aldri/sjelden	1-4 pr. uke	5-6 pr. uke	1 pr. dag	2-3 pr. dag	4+ pr. dag
Helmelk (søt, sur)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lettmelk (søt, sur)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ekstra lettmelk	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Skummet (søt, sur)	☐	☐	☐	☐	☐	☐

43. Hvor mange kopper kaffe/te drikker du vanligvis av hver sort? (Sett ett kryss pr. linje)

	aldri/sjelden	1-6 pr. uke	1 pr. dag	2-3 pr. dag	4-5 pr. dag	6-7 pr. dag	8+ pr. dag
Kokekaffe, presskanne	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Traktekaffe	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Espresso	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Latte	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Pulverkaffe	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Svart te	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Grønn te	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

44. Bruker du følgende i kaffe?

Sukker (ikke kunstig søtstoff) Ja Nei
Melk eller fløte Ja Nei

45. Bruker du følgende i te?

Sukker (ikke kunstig søtstoff) Ja Nei
Melk eller fløte Ja Nei

(Sett ett kryss pr. linje)

drikker du vanligvis? (Sett ett kryss pr. linje)

(Sett ett kryss)

(Sett ett kryss pr. linje)

(Sett ett kryss pr. linje)

aldri/ sjelden	1-3 pr. uke	4-6 pr. uke	1 pr. dag	2-3 pr. dag	4+ pr. dag
-------------------	----------------	----------------	--------------	----------------	---------------

aldri/ sjelden	1 pr. uke	2-3 pr. uke	4-6 pr. uke	7-9 pr. uke	10+ pr. uke
-------------------	--------------	----------------	----------------	----------------	----------------

(Sett gjerne flere kryss)

55. Hvor ofte spiser du frukt? (Sett ett kryss pr. linje)

56. Hvor ofte spiser du potet? (Sett ett kryss pr. linje)

(Sett ett kryss pr. linje)

[illegible]

	aldri/ sjelden	1–3 pr. mnd.	1 pr. uke	2 pr. uke	3 pr. uke	4–5 pr. uke	6–7 pr. uke
Blandet salat.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Tomat.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Grønnsakblanding.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Løk.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Bønner.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Erter.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Andre grønnsaker.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

58. For de grønnsakene du spiser, kryss av for hvor mye du spiser hver gang: (Sett ett kryss for hver sort)

Gulrøtter.....	☐ 1/2 stk.	☐ 1 stk.	☐ 1 1/2 stk.	☐ 2+ stk.
Potet.....	☐ 1–2 stk.	☐ 3–4 stk.	☐ 5–6 stk.	☐ 7+ stk.
Kål.....	☐ 1/2 dl	☐ 1 dl	☐ 1 1/2 dl	☐ 2+ dl
Kålrot.....	☐ 1/2 dl	☐ 1 dl	☐ 1 1/2 dl	☐ 2+ dl
Brokkoli/blomkål.....	☐ 1–2 buketter	☐ 3–4 buketter	☐ 5+ buketter	
Blandet salat.....	☐ 1 dl	☐ 2 dl	☐ 3 dl	☐ 4+ dl
Tomat.....	☐ 1/4 stk.	☐ 1/2 stk.	☐ 1 stk.	☐ 2+ stk.
Grønnsakblanding.....	☐ 1/2 dl	☐ 1 dl	☐ 2 dl	☐ 3+ dl
Bønner.....	☐ 1–2 ss	☐ 3–4 ss	☐ 5–6 ss	☐ 7+ ss
Erter.....	☐ 1–2 ss	☐ 3–4 ss	☐ 5–6 ss	☐ 7+ ss

RIS, SPAGHETTI, GRØT, SUPPE

59. Hvor ofte bruker du ris og spaghetti/makaroni?

(Sett ett kryss pr. linje)

	aldri/ sjelden	1–3 pr. mnd.	1 pr. uke	2 pr. uke	3+ pr. uke
Ris.....	☐	☐	☐	☐	☐
Spaghetti, makaroni, nudler.....	☐	☐	☐	☐	☐

60. Hvor ofte spiser du grøt? (Sett ett kryss pr. linje)

	aldri/ sjelden	1 pr. mnd.	2–3 pr. mnd.	1 pr. uke	2–6 pr. uke	1+ pr. dag
Risengrynsgrøt.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Annen grøt (havre o.l.).....	☐	☐	☐	☐	☐	☐

61. Hvor ofte spiser du suppe? (Sett ett kryss pr. linje)

	aldri/ sjelden	1–3 pr. mnd.	1 pr. uke	2 pr. uke	3+ pr. uke
Som hovedrett.....	☐	☐	☐	☐	☐
Som forrett, lunsj eller kveldsmat.....	☐	☐	☐	☐	☐

FISK

62. Vi vil gjerne vite hvor ofte du pleier å spise fisk, og ber deg fylle ut spørsmålene om fiskeforbruk så godt du kan.

Tilgangen på fisk kan variere gjennom året. Vær vennlig å markere i hvilke årstider du spiser de ulike fiskeslagene.

	aldri/ sjelden	like mye hele året	vinter	vår	sommer	høst
Torsk, sei, hyse, lyr.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Steinbit, flyndre, uer.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Laks, sjørret.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kveite.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐

	aldri/ sjelden	like mye hele året	vinter	vår	sommer	høst
Makrell.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sild.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ferskvannsfisk (abbor, gjedde, harr, røye, sik, ørret).....	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Annen fisk.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐

63. Med tanke på de periodene av året der du spiser fisk, hvor ofte pleier du å spise følgende til middag? (Sett ett kryss pr. linje)

	aldri/ sjelden	1 pr. mnd.	2–3 pr. mnd.	1 pr. uke	2+ pr. uke
Kokt torsk, sei, hyse, lyr.....	☐	☐	☐	☐	☐
Stekt torsk, sei, hyse, lyr.....	☐	☐	☐	☐	☐
Steinbit, flyndre, uer.....	☐	☐	☐	☐	☐
Laks, sjørret.....	☐	☐	☐	☐	☐
Kveite.....	☐	☐	☐	☐	☐
Makrell.....	☐	☐	☐	☐	☐
Sild.....	☐	☐	☐	☐	☐
Ferskvannsfisk (abbor, gjedde, harr, røye, sik, ørret).....	☐	☐	☐	☐	☐
Annen fisk.....	☐	☐	☐	☐	☐

64. Dersom du spiser fisk, hvor mye spiser du vanligvis hver gang? (1 skive/stykke = 150 gram)

Kokt fisk (skive).....	☐ 1	☐ 1 1/2	☐ 2	☐ 3+
Stekt fisk (stykke).....	☐ 1	☐ 1 1/2	☐ 2	☐ 3+

65. Hvor mange ganger pr. år spiser du fiskeinnmat?

(Sett ett kryss pr. linje)

	0	1–3	4–6	7–9	10+
Rogn.....	☐	☐	☐	☐	☐
Fiskelever.....	☐	☐	☐	☐	☐

66. Dersom du spiser fiskelever, hvor mange spiseskjeer pleier du å spise hver gang? (Sett ett kryss)

☐ 1 ☐ 2 ☐ 3–4 ☐ 5–6 ☐ 7+

67. Hvor ofte bruker du følgende typer fiskemat? (Sett ett kryss pr. linje)

	aldri/ sjelden	1 pr. mnd.	2–3 pr. mnd.	1 pr. uke	2+ pr. uke
Fiskekaker/-pudding/-boller.....	☐	☐	☐	☐	☐
Plukkfisk/fiskegrateng.....	☐	☐	☐	☐	☐
Fritryfisk/fiskepinner.....	☐	☐	☐	☐	☐
Andre fiskeretter.....	☐	☐	☐	☐	☐

68. Hvor stor mengde pleier du vanligvis å spise av de ulike rettene? (Sett ett kryss pr. linje)

Fiskekaker/pudding/boller (stk.) (2 fiskeboller=1 fiskekake).....	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4+
Plukkfisk, fiskegrateng (dl).....	☐ 1–2	☐ 3–4	☐ 5+	
Fritryfisk, fiskepinner (stk.).....	☐ 1–2	☐ 3–4	☐ 5–6	☐ 7+

[illegible]

	aldri/ sjelden	1-3 pr. mnd.	1 pr. uke	2-3 pr. uke	4-6 pr. uke	1+ pr. dag
Pannekaker	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vafler	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Småkaker, kjeks	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lefser, lomper	☐	☐	☐	☐	☐	☐

83. Hvor ofte spiser du dessert? (Sett ett kryss pr. linje)

	aldri/ sjelden	1 pr. mnd.	2-3 pr. mnd.	1 pr. uke	2-3 pr. uke	4+ pr. uke
Pudding (f.eks. sjokolade/ karamell)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Riskrem, fromasj	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kompott, fruktgrøt, hermetisk frukt	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jordbær (friske, frosne)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Andre bær (friske, frosne)	☐	☐	☐	☐	☐	☐

84. Hvor ofte spiser du sjokolade? (Sett ett kryss pr. linje)

	aldri/ sjelden	1-3 pr. mnd.	1 pr. uke	2-3 pr. uke	4-6 pr. uke	1+ pr. dag
Mørk sjokolade	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lys sjokolade	☐	☐	☐	☐	☐	☐

85. Dersom du spiser sjokolade, hvor mye pleier du vanligvis å spise hver gang? Tenk deg størrelsen på en Kvikk-Lunsj sjokolade, og oppgi hvor mye du spiser i forhold til den.

☐ ¼ ☐ ½ ☐ ¾ ☐ 1 ☐ 1½ ☐ 2+

86. Hvor ofte spiser du annet søtt godteri? (Sett ett kryss)

	aldri/ sjelden	1-3 pr. mnd.	1 pr. uke	2-3 pr. uke	4-6 pr. uke	1+ pr. dag
	☐	☐	☐	☐	☐	☐

87. Hvor ofte spiser du salt snacks? (Sett ett kryss pr. linje)

	aldri/ sjelden	1-3 pr. mnd.	1 pr. uke	2-3 pr. uke	4-6 pr. uke	1+ pr. dag
Potetchips	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Peanøtter	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Andre nøtter	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Annen snacks	☐	☐	☐	☐	☐	☐

TRAN OG FISKEOLJEKAPSLER

88. Bruker du tran (flytende)? ☐ Ja ☐ Nei

89. Hvis ja, hvor ofte tar du tran? (Sett ett kryss pr. linje.)

	aldri/ sjelden	1-3 pr. mnd.	1 pr. uke	2-6 pr. uke	daglig
Om vinteren	☐	☐	☐	☐	☐
Resten av året	☐	☐	☐	☐	☐

90. Hvor mye tran pleier du å ta hver gang?

☐ 1 ts ☐ ½ ss ☐ 1+ss

91. Bruker du tranpiller/fiskeoljekapsler? ☐ Ja ☐ Nei

92. Hvis ja, hvor ofte tar du tranpiller/fiskeoljekapsler?

(Sett ett kryss pr. linje.)

	aldri/ sjelden	1-3 pr. mnd.	1 pr. uke	2-6 pr. uke	daglig
Om vinteren	☐	☐	☐	☐	☐
Resten av året	☐	☐	☐	☐	☐

93. Hvilken type tranpiller/fiskeoljekapsler bruker du vanligvis, og hvor mange pleier du å ta hver gang?

Navn på produkt:

Antall: ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3+

Kosttilskudd

94. Bruker du kosttilskudd?

(vitaminer/mineraler) ☐ Ja ☐ Nei

Alkohol

95. Er du totalavholdskvinne/mann? ☐ Ja ☐ Nei

96. Hvis nei, hvor ofte og hvor mye drakk du i gjennomsnitt siste året? (Sett ett kryss pr. linje)

	aldri/ sjelden	1 pr. mnd.	2-3 pr. mnd.	1 pr. uke	2-4 pr. uke	5-6 pr. uke	1 pr. dag	2+ pr. dag
Øl/rusbrus (½ l.)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vin (glass)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Brennevin (drink/shot)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Likør/hetvin (glass)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Tannhelse

97. Sist du gikk til tannlege, gikk du til en tannlege/tannpleier i privat praksis eller til en tannlege/tannpleier ansatt i den offentlige tannhelsetjenesten? (Sett kryss)

- ☐ Tannlege i privat praksis
- ☐ Tannlegespesialist i privat praksis
- ☐ Tannpleier i privat praksis
- ☐ Tannlege ansatt på offentlig tannklinikk
- ☐ Tannlegespesialist ansatt på offentlig tannklinikk
- ☐ Tannpleier ansatt på offentlig tannklinikk
- ☐ Tannlege i utlandet

98. Når var du sist hos tannlege/tannpleier? (Sett ett kryss)

- ☐ Mindre enn ett år siden ☐ 1-2 år siden
- ☐ 3-5 år siden ☐ Mer enn 5 år siden

99. Hvis det er mer enn 2 år siden, hva er da grunnen? (Sett ett kryss)

- ☐ Jeg har ikke blitt innkalt ☐ Det er lang ventetid hos tannlegen
- ☐ Jeg har ikke hatt tid ☐ Økonomiske årsaker
- ☐ Jeg har ikke hatt behov for tannbehandling ☐ Jeg er redd eller engstelig for å gå til tannlege
- ☐ Andre årsaker:

100. Hvor mye har du betalt i alt for din egen tannbehandling (tannlege, spesialist og tannpleier) de siste 12 månedene? (Sett ett kryss)

- ☐ Ingenting (har ikke vært hos tannlegen)
- ☐ Ingenting (har fått kostnadene dekket)
- ☐ Mindre enn 1000 kroner
- ☐ 1000-5000 kroner
- ☐ 5001-10.000 kroner
- ☐ 10.001-20.000 kroner
- ☐ Over 20.000 kroner

101. Sett kryss for de to viktigste forhold med tennene for deg personlig?

- At tennene er pene når jeg snakker og smiler.....☐
- At tennene er smertefrie.....☐
- At jeg kan tygge uten problemer.....☐
- At min pust er god.....☐
- At jeg har mine tenner resten av livet.....☐

102. Hvordan vurderer du tannhelsen din? (Sett ett kryss)

- ☐ Dårlig
- ☐ Ikke helt god
- ☐ God
- ☐ Svært god

103. Har du tannprotese/gebiss/tannbro?.....☐ Ja ☐ Nei

Soling

104. Har du vært i syden eller på annen solferie i løpet av den siste måneden?☐ Ja ☐ Nei

105. Hvor mye har du vært ute i dagslys i løpet av de siste 7 dagene? timer

106. Har du vært i solarium i løpet av den siste måneden?

- ☐ Nei
- ☐ 1 - 2 ganger
- ☐ 3+ ganger

Hudpleiemidler

107. Hvor ofte (antall ganger) bruker du følgende hudpleiemidler? (Sett ett kryss pr. linje)

	aldri/ sjelden	1-3 pr. mnd.	1 pr. uke	2-4 pr. uke	5-6 pr. uke	1 pr. dag	2+ pr. dag
Ansiktskrem.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Håndkrem.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Bodylotion.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Parfyme/aftershave.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Deodorant.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Hårprodukt (utenom shampo/ balsam).....	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Egne barn og amming

108. Hvis du er kvinne og har født barn, kan du angi fødselsår på barna og ca. hvor mange måneder du ammet hvert av disse barna?

	Fødselsår	Antall mnd. barnet ble ammet	Ikke ammet
Barn nr. 1.....			☐
Barn nr. 2.....			☐
Barn nr. 3.....			☐
Barn nr. 4.....			☐
Barn nr. 5.....			☐

Dersom flere barn, skriv på eget ark.

Familie og språkbakgrunn

109. Hvordan var de økonomiske forhold i familien under din oppvekst? (Sett ett kryss)

- ☐ Meget gode
- ☐ Gode
- ☐ Vanskelige
- ☐ Meget
vanskelige

I Nord-Norge bor det folk med ulik etnisk bakgrunn. Det vil si at de snakker ulike språk og har forskjellige kulturer. Eksempler på etnisk bakgrunn, eller etnisk gruppe er norsk, samisk og kvensk.

110. Hvilket hjemmespråk har/hadde du, dine foreldre og besteforeldre? (Sett ett eller flere kryss pr. linje)

	Norsk	Samisk	Kvensk	Annet, beskriv:
Morfar.....	☐	☐	☐	☐
Mormor.....	☐	☐	☐	☐
Farfar.....	☐	☐	☐	☐
Farmor.....	☐	☐	☐	☐
Far.....	☐	☐	☐	☐
Mor.....	☐	☐	☐	☐
Jeg selv.....	☐	☐	☐	☐

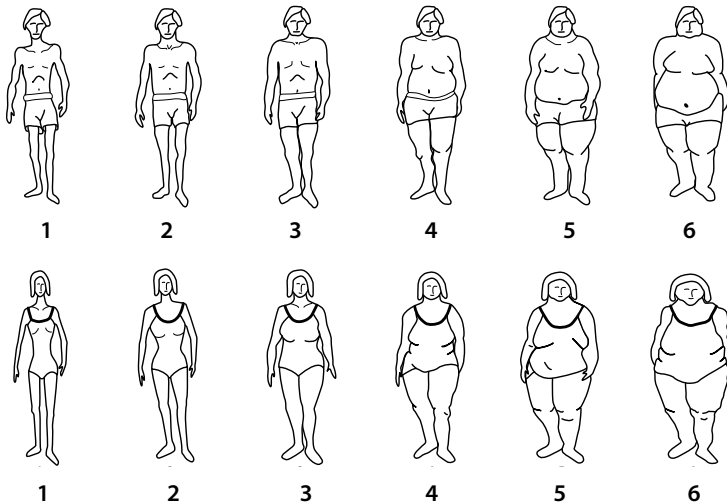
111. Hva er din, din fars og din mors etniske bakgrunn? (Sett ett eller flere kryss pr. linje)

	Norsk	Samisk	Kvensk	Annet, beskriv:
Min etniske bakgrunn er.....	☐	☐	☐	☐
Min fars etniske bakgrunn er.....	☐	☐	☐	☐
Min mors etniske bakgrunn er.....	☐	☐	☐	☐

112. Hva regner du deg selv som? (Sett ett eller flere kryss)

Norsk	Samisk	Kvensk	Annet, beskriv:
☐	☐	☐	☐

Kroppsfigur

113. Hvilken figur ligner mest på deg? ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐ 6
114. Hvilken figur tilsvarer en kropp som du synes ser mest sunn ut? ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐ 6
115. Hvilken figur er den første i stigende rekkefølge som du oppfatter som tykk? ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐ 6
116. Hvilken figur er den første i synkende rekkefølge som du oppfatter som tynn? ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐ 6
117. Hva oppfatter du deg selv som? (Sett ett kryss)
Alt for tykk	For tykk	Passe	For tynn	Alt for tynn
☐	☐	☐	☐	☐
118. Har du forsøkt å gå ned i vekt/slanket deg de siste 6 måneder? ☐ Ja ☐ Nei
119. Hvis ja, hvor mange kilo har du gått ned de siste 6 måneder? Kg
120. Hvilke metoder brukte du for å gå ned? (Sett ett eller flere kryss)
☐ Spiste mindre	☐ Spiste sunnere	☐ Andre kostendringer
☐ Mosjon	☐ Slankemidler ordinert fra lege	☐ Slankepulver
☐ Annet, beskriv: ____		

Andre ubehag

121. Under finner du en oppstilling av plager som man av og til har. Les nøye gjennom dem, en for en, og angi deretter hvor mye hvert enkelt problem har plaget deg eller vært til besvær i løpet av de siste 4 ukene? (Sett ett kryss for hver plage)
	Ikke plaget	Litt plaget	Ganske mye	Veldig mye
Nervøsitet, indre uro.....	☐	☐	☐	☐
Stadig redd eller engstelig.....	☐	☐	☐	☐
Følelse av håpløshet med tanke på fremtiden.....	☐	☐	☐	☐
Mye bekymring eller urolig.....	☐	☐	☐	☐
Nedtrykt, tungsindig.....	☐	☐	☐	☐

Søvn

Vi vil gjerne stille deg noen spørsmål om dine søvnvaner. Vær oppmerksom på at klokkeslettene må angis i 24 t., det vil si at 11:00, er elleve på formiddagen, og 23:00, er elleve om kvelden.

122. Har du hatt skiftarbeid (natt- og eller kveldsarbeid) de siste tre månedene? ☐ Ja ☐ Nei
123. Hvor mange dager i uken har du ikke anledning til å velge fritt når du vil sove og når du vil stå opp? (Kan f.eks. gjelde for dager hvor du skal på arbeid, skole etc.) (Sett ett kryss)
0	1	2	3	4	5	6	7
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
124. På dager jeg ikke har anledning til å velge fritt når jeg vil sove/stå opp:

	Time	Minutt
Da går jeg til sengs klokken.....		
Jeg gjør meg klar til å sovne klokken.....		
Antall minutter det vanligvis tar før jeg sovner helt..		
Jeg våkner klokken.....		
Jeg våkner ved hjelp av:		
☐ Vekkerklokke	☐ Ytre påvirkning (f.eks. støy fra familie eller andre)	☐ Av meg selv

Antall minutter det tar før jeg vanligvis står opp.....

Sover du i tillegg på slike dager også på andre tider av døgnet? (f.eks. middagshvil) ☐ Ja ☐ Nei

	Time	Minutt
Når (kl.) skjer det vanligvis.....		
Antall minutter du da sover.....		

125. Når jeg fritt kan sove/stå opp:

	Time	Minutt
Da går jeg til sengs klokken.....		
Jeg gjør meg klar til å sovne klokken.....		
Antall minutter det vanligvis tar før jeg sovner helt.....		
Jeg våkner klokken.....		
Jeg våkner ved hjelp av:		
☐ Vekkerklokke	☐ Ytre påvirkning (f.eks. støy fra familie eller andre)	☐ Av meg selv

Antall minutter det tar før jeg vanligvis står opp.....

Sover du i tillegg på slike dager også på andre tider av døgnet? (f.eks. middagshvil) ☐ Ja ☐ Nei

Takk for at du deltok i undersøkelsen!

Dearvvašvuoda- ja eallindilleiskkadeapmi

Mii bivdit du deavdit jearahallanskovi nu dárkilit go vejolaš ja váldit dan mielde go boadát gohččojuvvon dearvvašvuodaískkadeapmái. Skovvi lohkkajuvvo optihkalaččat. Čále alit dahje čáhpes peannain. Čále stuora bustávaiguin. It sáhte geavahit rihku, jorbe ovdamearkka dihte 0,5 olles lohkun: 1.

1. Guđe jagi leat riegiádan? Jahki

2. Leat go? Nissonolmmoš Dievdoolmmoš

3. Mii lea du siviila dili?

☐ Náitalan ☐ Earránan ☐ Leaska
☐ Ovttasorru ☐ Ii náitalan

4. Gallis orrot du bearašgottis? Galle olbmo

5. Galle jagi skuvlla leat čađahan? (Váldde mielde buot jagiid go leat vázzán skuvlla dahje studeren) Galle jagi

6. Man stuora bruttodienas lea bearašis/bearašgottis jahkásaččat?

☐ Vuollet kr 150 000 ☐ Kr 150 000–300 000
☐ Kr 301 000–450 000 ☐ Kr 451 000–600 000
☐ Kr 601 000–750 000 ☐ Kr 751 000–900 000
☐ Badjel kr 900 000+

Váibmo- ja varrasuotnadávdat

7. Geavahat go dálkasa alla varradeattu vuostá? Juo, dál Ovdal, muhto in dál In goassege geavahan

8. Jus geavahat dahje leat geavahan varradeaddodálkasa ovdal, sullii man boaris ledjet vuosttaš gearde go álget dákkár dálkasiin? Ahki

9. Lea go dus leamaš váibmodohppehat? ☐ Ii goassege ☐ Okte ☐ 2 gearde ☐ 3 gearde dahje eambbo

10. Jus juo, man boaris ledjet vuosttaš gearde go dohppehallet váibmui? Ahki

11. Lea go dus angina pectoris (váibmogeasáhat)? ☐ Juo ☐ Ii

12. Jus juo, man boaris ledjet vuosttaš gearde go ožžot angina pectoris? Ahki

13. Jus juo, man dávjá leat dovdan dákkár bákčasiid maŋemus mánu?

Hárve 1 vahkkus 2-3 gearde vahkkus 4-6 gearde vahkkus 7 gearde dahje eambbo vahkkus
☐ ☐ ☐ ☐ ☐

14. Leat go don goassege leamaš váibmočuopaheamis (bypass)? ☐ Juo ☐ In

15. Leat go goassege šaddan rahpat buđđosan váibmosuonaid (blokket) /bijahan stenta? ☐ Juo ☐ In

16. Lea go doavttir lohkan ahte dus lea ritmarievdan váimmus (hjerteflimmer)? ☐ Juo ☐ Ii

Rumašlaš lihkadeapmi

17. Mii bivdit du čilget iežat rumašlaš lihkadeami skálá mielde, hui unnánačča rájes gitta hui olu rádjái, dalle go ledjet 14 jahkásaš, 30 jahkásaš ja odne. Skálá manná 1 rájes 10 rádjái. Rumašlaš lihkademiin oaiivildit sihke barggu ruovttus ja bargobáikkis, hárjehallama ja eará rumašlaš doaimmaid nu go vázzima j.e. Russe dan logu mii buoremusat muitala du rumašlaš lihkadeami dási.

	Hui unnán	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Hui olu
Ahki												
14-jahkásaš												
30-jahkásaš												
Odn												

Diabetes (sohkardávda)

18. Lea go dus goassege duođaštuvvon diabetes (beare alla varrasohkar)? ☐ Juo ☐ Ii
Jus ii, mana viidáseappot 28. gažaldahkii borrandábiid birra

19. Jus juo, guhte diabetes-sorta duođaštuvvui?

(Russe okte dahje mángii)

Áhpehisvuodadiabetes ☐

Diabetes I ☐

Diabetes II ☐

20. Movt du diabetes fuomášuvvui?

Mun mannen doaktára lusa dávdamearkkaid geažil ☐ Juo ☐ In

Fuomášuvvui vaikko eai lean dávdamearkkat (doavttirduođaštus, fitnodatiskadeapmi, áhpehisvuodaískkadeapmi, iskkadeapmi eará dávdada olis j.e.) ☐ Juo ☐ Ii

21. Man boaris ledjet go dus fuomášuvvui diabetes? Ahki

INSULIIDNA

22. Geavahat go insuliinna diabetesa vuostá? Juo, dál Ovdal, muhto in dál In goassege geavahan

Jus geavahat dahje leat geavahan insuliinna:

23. Man boaris ledjet go álget insuliinnain? Ahki

24. Galle gearde beaivvis válddát/váldet dábálaččat insuliinna? gearde

25. Galle ovttaga insuliinna válddát/váldet dábálaččat oktiibuot beaivvis? ovttaga (O)

TABLEAHTAT

26. Geavahat go tableahtaid diabetesa vuostá? Juo, dál Ovdal, muhto in dál In goassege geavahan

Jus geavahat dahje leat geavahan tableahtaid:

27. Man boaris ledjet go álget tableahtaiguin?

Ahki

Borrandábit

Russe dan logu mii čilge du borrandábiid nu go dat leat leamaš du mielas mañemus 4 vahkku:

28. Man duhtavaš don leat leamaš iežat borrandábiiguin? (Russe okte)

Hui

1

2

3

4

5

6

7

Hui duhtavaš

29. Leat go borran jeđđehusa dihte dahje borran eambo go lávet danne go leat leamaš healli dahje duhtameahttun? (Russe okte)

In goassege

1

2

3

4

5

6

7

Juohke beaivvi

30. Leat go sivahallan iežat borrama geažil? (Russe okte)

In goassege

1

2

3

4

5

6

7

Juohke beaivvi

31. Leat go dovdan ahte don dárbbahivččet čuovvut garra borranplánaid dahje eará biebmorituálaid vai nagodat stivret man olu borat? (Russe okte)

In goassege

1

2

3

4

5

6

7

Juohke beaivvi

32. Leat go dovdan ahte don leat beare buoidi? (Russe okte)

In goassege

1

2

3

4

5

6

7

Juohke beaivvi

Borgguhandábit

33. Leat go goassege borgguhan beaivválaččat?....

Juo

In

Jus it leat goassege borgguhan, de sáhtát mannat viidáseappot 38. gažaldahkii.

34. Borgguhat go dál beaivválaččat?

Juo

In

35. Jus leat heitán borgguheames beaivválaččat, man boaris ledjet go heitet?

Ahki

36. Galle jagi leat oktiibuot borgguhan beaivválaččat?

Galle jagi

37. Galle sigareahta/duhpátsákki leat gaskamearálaččat borgguhan beaivvis daid jagiid go leat beaivválaččat borgguhan?

Galle

38. Orut go ovttas dakkáriin gii borgguha?

Juo

In

Bákčasat

39. Leat go dus bákčasat dál mat leat bistán golbma mánu dahje guhkit?

Juo

Eai

40. Jus juo, mital man garra bákčasat dus leat leamaš mañemus vahkku: (Russe okte)

Eai leat bákčasat

Nu garra bákčasat go sáhttet

0

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

41. Mital gokko leat garraseamos bákčasat: (Russe okte)

Niskkis

Gátnásis

Eará

Biebmodoallu

Mii háliidit diehtit makkár du biebmodoallu lea dábálaččat. Russe juohke gažaldagas man dávjá (galle geardde) don gaskamearálaččat mañemus jagis leat borran guoskevaš biebmogávvu, ja man olu don lávet borrat/juhkat juohke háve.

JUHKAMUŠ

42. Galle láse mielkki jugat dábálaččat guđege sorttas? (Russe okte guđege linjái)

	In goa-ssege /hárv	1-4 geardde vahkkus	5-6 geardde vahkkus	1 bea-ivvis	2-3 geardde beaivvis	4+ geardde beaivvis
Ollesmielkki (<i>čielga, suvrra</i>)						
Gehppesmielkki (<i>čielga, suvrra</i>)						
Liigegehppesmielkki						
Skummamielkki (<i>čielga, suvrra</i>)						

43. Galle gohpu gáfe/deaja jugat dábálaččat guđege sorttas? (Russe okte guđege linjái)

	In goa-ssege /hárv	1-6 geardde vahkkus	1 beaivvis	2-3 geardde beaivvis	4-5 geardde beaivvis	6-7 geardde beaivvis	8+ geardde beaivvis
Vuoššangáfe, bännogáfe.....							
Filttargáfe.....							
Espresso.....							
Latte.....							
Bulvargáfe.....							
Čáhpes deaja.....							
Ruoná deaja.....							

44. Geavahat go čuovvovaččaid gáfes?

Sohkkara (*ii goanstasohkar*)

Juo

In

Mielkki dahje lávcca.....

Juo

In

45. Geavahat go čuovvovaččaid deajas?

Sohkkara (*ii goanstasohkar*)

Juo

In

Mielkki dahje lávcca.....

Juo

In

46. Galle čáheláse jugat don dábálaččat? (Russe okte guđege linjái)

	In goa-ssege /hárv	1-6 geardde vahkkus	1 beaivvis	2-3 geardde beaivvis	4-5 geardde beaivvis	6-7 geardde beaivvis	8+ geardde beaivvis
Golgi bohcečázi							
Bohtalčázi.....							

47. Galle láse juice, sávttá ja bruvssa jugat dábálaččat? (Russe okte guđege linjái)

	In goa-ssege /hárv	1-3 geardde vahkkus	4-6 geardde vahkkus	1 beaivvis	2-3 geardde beaivvis	4+ geardde beaivvis
Appelsiidnajuice.....						
Eará juice.....						
Sávttá/bruvssa, sohkkariin.						
Sávttá/bruvssa, sohkarkeahtes.....						

YOGHURTA JA GORDNESEAGÁŠ

48. Man dávjá borat yoghurtta (1 gohpu)? (Russe okte)

In goassege/hárv

1-3 geardde vahkkus

4-6 geardde vahkkus

1+ beaivvis

49. Man dāvjá borat gordneseahkáža, hávvarrievnnaid dahje müšli? (Russe okte)

☐ In goassege /hárve

☐ 1-3 geardde vahkkus

☐ 4-6 geardde vahkkus

☐ 1+ beaivvis

LÁIBEBIEPMUT

50. Galle láibevajahasa/jorbaláibbáža ja garraláibbi/smierroláibbi borat dábálaččat? (½ jorbaláibbáš = 1 láibevajahas) (Russe okte guđege linjái)

	In goa- ssege / hárve	1-4 geardde vahkkus	5-7 geardde vahkkus	2-3 beaivvis	4-5 beaivvis	6+ beaiv- vis
Roavva láibbi	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kneippláibbi/beallefiinnis..	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Fiinna láibbi/bagueahta.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Garraláibbi jna	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Vuollelis leat gažaldagat iešguđetge láibebajožiid birra. Mii jearrat galle láibevajahasa/garraláibbi dáiinna guoskevaš láibebajožiin don lávet borrat. Jus don maiddái geavahat biebmogálvvuid eará oktavuodain go láibái (omd. váffeliidda, gordneseagáži, buvrui), de bivdit namuhit dán go vástidat gažaldagaid.

51. Galli láibevajahassii/garraláibái bijat? (Russe okte guđege linjái)

	In goa- ssege / hárve	1-3 geardde vahkkus	4-6 geardde vahkkus	1 beaiv- vis	2-3 geardde beaivvis	4+ geardde beaivvis
Muorjemeasttu	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ruškesvuosttá (ollesbuoiddes).....	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ruškesvuosttá (beallebuoiddes, guoira)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vilgesvuosttá (ollesbuoiddes).....	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vilgesvuosttá (beallebuoiddes, guoira).....	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Reahkkásaláhta, itálialaš jna	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vuoivvasmeasttu.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Guoira biergobajožiid (vuššon čoarbbealvajahas j.e.)...	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Buoiddes biergobajožiid (salamijja, goike sávzačoarbbealli j.e.).....	☐	☐	☐	☐	☐	☐

52. Galli láibevajahasa/garraláibbi nalde vahkkus leat don gaskamearálaččat manemus jagi borran: (Russe okte guđege linjái)

	In goa- ssege / hárve	1 vahk- kus	2-3 geardde vahkkus	4-6 geardde vahkkus	7-9 geardde vahkkus	10+ geardde vahkkus
Makrealla tomáhtas, suovastuvvon makrealla.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Meađdennjuvdosa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sallihiid/ansjosa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Luosa (lámastuhtton/ suovastuhtton)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Eará guollebajožiid.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐

53. Jus don borat vuoja láibbi nalde, man assát lávet vuoidat? (Unna margariidnadoasaš deaddá 12 grámma) (Russe okte)

☐ Faskojuvvon (3 g)

☐ Asehaččat (5 g)

☐ Bures gokčojuvvon (8 g)

☐ Assát (12 g)

54. Makkár vuoja borat dábálaččat láibevajahasa nalde? (Russe áinnas mángii)

☐ In bora vuoja láibevajahasa nalde

☐ Gusavuoja

☐ Garra margariinna (omd. Melange)

☐ Dipmá margariinna (omd. Soft, Vita)

☐ Vuoja in seaguhuvvon margariinna (omd. Bremyk)

☐ Brelett

☐ Gehppesmargariinna (omd. Soft Light, Vita Lett)

☐ Margariinna olivenoljui (omd. Brelett oliven, Soft oliven)

ŠADDOSAT JA RUOTNASAT

55. Man dāvjá borat šaddosiid? (Russe okte guđege linjái)

	In goa- ssege / hárve	1-3 mánus	1 vahk- kus	2-4 geardde vahkkus	5-6 geardde vahkkus	1 beaiv- vis	2+ geardde beaivvis
Eappeliid/pearaid	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Appelsiinnaid j.e.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Banánaid	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Eará Šaddosiid	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

56. Man dāvjá borat buđehiid? (Russe okte guđege linjái)

	1-4 geardde mánus	2-4 geardde vahkkus	5-6 geardde vahkkus	1 beaivvis	2 geardde beaivvis
Vuššon.....	☐	☐	☐	☐	☐
Njuvdojuvvon.....	☐	☐	☐	☐	☐
Steikejuvvon/oljjus steikejuvvon	☐	☐	☐	☐	☐

57. Man dāvjá borat iešguđetlágan ruotnasiid? (Russe okte guđege linjái)

	In goa- ssege / hárve	1-3 mánus	1 vahk- kus	2 geardde vahkkus	3 geardde vahkkus	4-5 geardde vahkkus	6-7 geardde vahkkus
Rušppiid.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Gála	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Nábu	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Diehppegállá/ruoná diehppegállá.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Seaguhuvvon saláhta.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Tomáhta.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ruonasseaguhusa.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lávkki	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Bábuid.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Earttaid.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Eará ruotnasiid.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

58. Daid ruotnasiid dáfus maid borat, russe man olu borat juohke háve: (Russe okte guđege sortii)

Rušppiid.....	☐ 1/2	☐ 1	☐ 1 1/2	☐ 2+
Buđehiid	☐ 1-2	☐ 3-4	☐ 5-6	☐ 7+
Gála	☐ 1/2 dl	☐ 1 dl	☐ 1 1/2 dl	☐ 2+ dl
Nábu	☐ 1/2 dl	☐ 1 dl	☐ 1 1/2 dl	☐ 2+ dl
Diehppegállá/ruoná diehppegállá.....	☐ 1-2 bukeahta	☐ 3-4 bukeahta	☐ 5+ bukeahta	
Seaguhuvvon saláhta.....	☐ 1 dl	☐ 2 dl	☐ 3 dl	☐ 4+ dl
Tomáhta.....	☐ 1/4 bihtá	☐ 1/2 bihtá	☐ 1 bihtá	☐ 2+ bihtá
Ruonasseaguhusa.....	☐ 1/2 dl	☐ 1 dl	☐ 2 dl	☐ 3+ dl
Bábuid.....	☐ 1-2 sb	☐ 3-4 sb	☐ 5-6 sb	☐ 7+ sb
Earttaid.....	☐ 1-2 sb	☐ 3-4 sb	☐ 5-6 sb	☐ 7+ sb

RIISSAT, SPAGEAHTAT, BUVRU, MÁLLI

59. Man dāvjá geavahat riissaid ja spageahtaid/makarovnnain? (Russe okte guđege linjái)

	In goa- ssege / hárve	1-3 mánus	1 vahk- kus	2 geardde vahkkus	3+ geardde beaivvis
Riissaid	☐	☐	☐	☐	☐
Spageahtaid, makarovnnain, nudeliid	☐	☐	☐	☐	☐

60. Man dájvá borat buvrur? (Russe okte guđege linjái)

+

	In goa- ssege / hárv	1 mánus	2-3 geardde mánus	1 vahk- kus	2-6 geardde vahkkus	1+ geardde beaivvis
Risenrievdnabuvrru	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Eará buvrur (<i>hávvár j.e.</i>)	☐	☐	☐	☐	☐	☐

61. Man dájvá borat máli? (Russe okte guđege linjái)

	In goa- ssege / hárv	1-3 mánus	1 vahk- kus	2 geardde vahkkus	3+ geardde vahkkus
Váldoborramuššan	☐	☐	☐	☐	☐
Ovda-, beaive- dahje eahketborramuššan	☐	☐	☐	☐	☐

GUOLLI

62. Mii háliidit diehtit man dájvá don borat guoli, ja bivdit du deavdit gažaldagaid guolleborrama birra nu bures go sáhtát. Guolledábuheapmi sáhtta rievddadit jagi áiggiid mielde. Merkes fal goas jagis don borat iešguđetge guolleslájaid.

	In goa- ssege / hárv	seamma olu birra jagi	dálvet	gidđat	geasset	čakčat
Dorski, sáiddi, juvssu, liirodorski	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Stáidnára, findara, hágá ..	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Luosa, guvžžá/ mearadápmoha	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Báldá	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Makrealla	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Salliha	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sáivaguoli (<i>vuskona, hávga, hárr, rávddu, čuovžža, dápmoha</i>)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Eará guliid	☐	☐	☐	☐	☐	☐

63. Daid áigodagaid jagis go borat guoli, man dájvá lávet borrat čuovvovačča gaskabeaivin? (Russe okte guđege linjái)

	In goa- ssege / hárv	1 mánus	2-3 geardde mánus	1 vahkkus	2+ geardde vahkkus
<u>Vuššon</u> dorski sáiddi, juvssu, liirodorski	☐	☐	☐	☐	☐
<u>Steikejuvvon</u> dorski sáiddi, juvssu, liirodorski	☐	☐	☐	☐	☐
Stáidnára, findara, hágá	☐	☐	☐	☐	☐
Luosa, guvžžá/mearadápmoha	☐	☐	☐	☐	☐
Báldá	☐	☐	☐	☐	☐
Makrealla	☐	☐	☐	☐	☐
Salliha	☐	☐	☐	☐	☐
Sáivaguoli (<i>vuskona, hávga, hárr, rávddu, čuovžža, dápmoha</i>)	☐	☐	☐	☐	☐
Eará guliid	☐	☐	☐	☐	☐

64. Jus borat guoli, man olu borat dábálaččat guđege háve? (1 časkkis = 150 grámma)

Vuššon guolli (<i>galle časká</i>)	☐ 1	☐ 1 ½	☐ 2	☐ 3+
Steikejuvvon guolli (<i>galle časká</i>)	☐ 1	☐ 1 ½	☐ 2	☐ 3+

65. Galle geardde jagis borat guollesiskkožiid?

+

	0	1–3	4–6	7–9	10+
Meaddemiid	☐	☐	☐	☐	☐
Guolevuoivasa	☐	☐	☐	☐	☐

66. Jus borat guolevuoivasa, galle stuorabastte dievva lávet borrat guđege háve? (Russe okte)

☐ 1	☐ 2	☐ 3–4	☐ 5–6	☐ 7+
----------------------------	----------------------------	------------------------------	------------------------------	-----------------------------

67. Man dájvá ráhkadat čuovvovaš guollebiepmuid?

+

	In goa- ssege / hárv	1 mánus	2-3 geardde mánus	1 vahk- kus	2+ geardde vahkkus
Guollegáhkuid/-puddinga/ -guhppáriid	☐	☐	☐	☐	☐
Guollegrateangga	☐	☐	☐	☐	☐
Oljjus vuššon guoli/guollesákkiid...	☐	☐	☐	☐	☐
Eará guollebiepmuid	☐	☐	☐	☐	☐

68. Man olu lávet dábálaččat borrat daid iešguđege biebmossorttaid? (Russe okte guđege linjái)

Guollegáhkuid/-puddinga/ guhppáriid (<i>bihtáid</i>) (2 guolleguhppára = 1 guollegáhkku)...	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4+
Guollegrateangga (<i>dl</i>)	☐ 1–2	☐ 3–4	☐ 5+	
Oljjus vuššon guoli/guollesákkiid (<i>galle bihtá</i>)	☐ 1–2	☐ 3–4	☐ 5–6	☐ 7+

Guolleborrama lassin lea dehálaš kártet makkár liigebiepmuid borat guollái.

69. Man dájvá borat čuovvovačča guollái?

	In goa- ssege / hárv	1 mánus	2-3 geardde mánus	1 vahk- kus	2+ geardde vahkkus
Suddaduvvon/garra vuoja	☐	☐	☐	☐	☐
Suddaduvvon/garra margariinna...	☐	☐	☐	☐	☐
Loahppelávcca (35%)	☐	☐	☐	☐	☐
Gehppesloahppelávcca (20%)	☐	☐	☐	☐	☐
Buoiddes sovssa (<i>vilges/ruškes</i>)	☐	☐	☐	☐	☐
Guoira sovssa (<i>vilges/ruškes</i>)	☐	☐	☐	☐	☐

70. Daid iešguđetge lassibiepmuid dáfus maid borat guollái, ruses man olu don dábálaččat lávet borrat:

Suddaduvvon/garra vuoja (<i>sb</i>)	☐ ½	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4+
Suddaduvvon/garra margariinna (<i>sb</i>)	☐ ½	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4+
Loahppelávcca (<i>sb</i>)	☐ ½	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4+
Gehppesloahppelávcca (<i>sb</i>)	☐ ½	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4+
Buoiddes sovssa (<i>dl</i>)	☐ ¼	☐ ½	☐ ¾	☐ 1	☐ 2+
Guoira sovssa (<i>dl</i>)	☐ ¼	☐ ½	☐ ¾	☐ 1	☐ 2+

71. Man dájvá borat skálžoealániid?

Omd. reahkaid, reabbaid ja skálžžuid

(Russe okte)

☐ In goassege/hárv	☐ 1 mánus
☐ 2-3 geardde mánus	☐ 1+ geardde vahkkus

72. Galle skávlemoni dahje eará mearralotti moni borat jagis? (Russe okte)

In goassege	1-3	4-6	7-9	10-15	16+
☐	☐	☐	☐	☐	☐

$+$ [illegible]

74. Man dāvjá borat čuovvovaš biergobiepmuid?

[illegible]

75. Man dávjá borat don čuovvovaš biergo- ja loddeborramušaid?

	In goa- ssege / hárv	1 mánus	2-3 geardde mánus	1 vahkkus	2+ geardde vahkkus
Čoarbbeali (<i>vuoksá, spiinni, sávzza</i>)	☐	☐	☐	☐	☐
Čielgečaskáid (<i>vuoksá, spiinni, sávzza</i>)	☐	☐	☐	☐	☐
Biffa (<i>vuoksá, spiinni, sávzza</i>)	☐	☐	☐	☐	☐
Biergogáhkuid, karbonádaid.....	☐	☐	☐	☐	☐
Márffiid.....	☐	☐	☐	☐	☐
Rievssaha, eará fuođđolotti.....	☐	☐	☐	☐	☐
Ruttaid.....	☐	☐	☐	☐	☐
Pizza biergguin	☐	☐	☐	☐	☐
Vuoncáčivgga náhkiin.....	☐	☐	☐	☐	☐
Vuoncáčivgga náhki haga.....	☐	☐	☐	☐	☐
Bacona, buoiddi.....	☐	☐	☐	☐	☐
Eará biergobiepmuid.....	☐	☐	☐	☐	☐
Varrabiepmuid (<i>sávzza, šibihiid, bohcco, ealqqa</i>)	☐	☐	☐	☐	☐

76. Jus borat čuovvovaš biepmuid, mital man olu don dábálaččat

Čorabbearli (<i>galle časká</i>)	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5+
Čielgečaskáid (<i>galle časká</i>)	☐ ½	☐ 1	☐ 1½	☐ 2+	
Biergogáhkuid, karbonádaid (<i>galle</i>)	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4+	
Márfiid (<i>galle à 150 g</i>)	☐ ½	☐ 1	☐ 1½	☐ 2+	
Ruttaid (<i>dl</i>)	☐ 1–2	☐ 3	☐ 4	☐ 5+	
Pizza bierguin (<i>sneaida à 100 g</i>)	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4+	

77. Makkár sovssaid geavahat biergobiepmuide ja pastabiepmuide?

 $+$

	In goa- ssege / hárve	1 mánus	2-3 geardde mánus	1 vahkkus	2 + geardde vahkkus
Ruškes sovvsa.....	☐	☐	☐	☐	☐
Liepmasovvsa.....	☐	☐	☐	☐	☐
Tomáhttasovvsa.....	☐	☐	☐	☐	☐
Sovvsa lávvccain/loahppelávvccain.	☐	☐	☐	☐	☐

78. Man olu geavahat dábálaččat dáid sovssaid?

Ruškes sovssa (dl).....	☐ ¼	☐ ½	☐ ¾	☐ 1	☐ 2+
Liepmasovssa (dl).....	☐ ¼	☐ ½	☐ ¾	☐ 1	☐ 2+
Tomáhttasovssa (dl).....	☐ ¼	☐ ½	☐ ¾	☐ 1	☐ 2+
Sovssa lávccain/ loahppelávccain (dl).....	☐ ¼	☐ ½	☐ ¾	☐ 1	☐ 2+

79. Galle moni borat dábálaččat ovtta vahkkus?

☐ 0 ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3-4 ☐ 5-7 ☐ 8-14 ☐ 15+

80. Man dāvja borat lākcajiņa? (bajāluššan, Krone-is jna.)

(Russe okte dasa man dávjá borat lákcajiŋa geasset ja ovtta ruossa muđui jagis)

	In goassege / hárve	1 mánus	2-3 geardde mánus	1 vahkkus	2 + geardde vahkkus
Geasset.....	☐	☐	☐	☐	☐
Muđui jagis.....	☐	☐	☐	☐	☐

81. Man olu lákcajiŋa borat dábálaččat guđege háve?

☐ 1 dl ☐ 2 dl ☐ 3 dl ☐ 4+ dl

82. Man dāvjá borat láibbastagaid nu go bolláid, gáhkuid,

wienerláibbiid dahje goikegáhkožiid? (Russe okte guđege linjái)

[illegible]

83. Man dāvja borat bajáluša? (Russe okte guđege linjai)

[illegible]

84. Man dāvja borat šukkoláda? (Russe okte guđege linjai)

[illegible]

85. Jus borat šukkoláda, man olu lávet dábálaččat borrat guđege háve? Jurddaš Kvikk-Lunsj šukkoláda ja muital man olu don borat dan ektui.

☐ ¼

☐ ½

☐ ¾

☐ 1

☐ 1½

☐ 2+

86. Man dávjá borat eará sohknarnjálgáid? (Russe okte)

In goa-
ssege /
háve

1-3
geardde
mánus

1
vahkkus

2-3
geardde
vahkkus

4-6
geardde
vahkkus

1+
beaivvis

☐

☐

☐

☐

☐

☐

87. Man dávjá borat sáltenjálgáid? (Russe okte guđege linjái)

In goa-
ssege /
háve

1-3
geardde
mánus.

1
vahkkus

2-3
geardde
vahkkus

4-6
geardde
vahkkus

1+
beaivvis

Buđetlastaid

☐

☐

☐

☐

☐

☐

Peanihtiid.....

☐

☐

☐

☐

☐

☐

Eará nihtiid.....

☐

☐

☐

☐

☐

☐

Eará njálgáid.....

☐

☐

☐

☐

☐

☐

GUOLEVUODJA JA GUOLLEOLJOKAPSELAT

88. Válldát go guolevuoja (golgi)? ☐ Juo ☐ In

89. Jus juo, man dávjá válldát guolevuoja? (Russe okte guđege linjái)

In goa-
ssege /
háve

1-3
geardde
mánus.

1
vahkkus

2-6
geardde
vahkkus

Beaivvá-
laččat

Dálvet.....

☐

☐

☐

☐

☐

Muđui jagis.....

☐

☐

☐

☐

☐

90. Man olu guolevuoja lávet dábálaččat váldit guđege háve?

☐ 1 db

☐ ½ sb

☐ 1+sb

91. Válldát go guolevuoatablehtaid/
guolleoljokapseliid? ☐ Juo ☐ In

92. Jus juo, man dávjá válldát guolevuoatablehtaid/
guolleoljokapseliid? (Russe okte guđege linjái)

In goa-
ssege /
háve

1-3
geardde
mánus

1
vahkkus

2-6
geardde
vahkkus

Beaivvá-
laččat

Dálvet.....

☐

☐

☐

☐

☐

Muđui jagis.....

☐

☐

☐

☐

☐

93. Makkár mearkka guolevuoatablehtaid/guolleoljokapseliid
válldát dábálaččat, ja man olu válldát guđege háve?

Buktaga namma:.....

Galle: ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3+

Biebmolassiávdnasiid

94. Borat go biebmoassiávdnasiid?

(vitamiinnaid/minerálaid) ☐ Juo ☐ In

Alkohola

95. Leat go don dakkár olmmoš mii it juga
goassege? ☐ Juo ☐ In

96. Jus it, man dávjá ja man olu juhket don gaskamearálaččat
mañemus jagi? (Russe okte guđege linjái)

In goa-
ssege /
háve

1
mánus

2-3
mánus

1
vahkkus

2-4
gear-
dde
vahkkus

5-6
geardde
vahk-
kus

1
beaivvis

2+
geardde
beaivvis

Vuollaga/
gárihuhttinbruvssa
(½ l.)

☐

☐

☐

☐

☐

☐

☐

☐

Viinna (galle láse).....

☐

☐

☐

☐

☐

☐

☐

Buolliviinni
(galle drinkka/shot).....

☐

☐

☐

☐

☐

☐

☐

Likøra/báhkkaiviinna
(galle láse).....

☐

☐

☐

☐

☐

☐

☐

Bátneđearvvašvuohta

97. Mañemus go fitnet bátneđoaktára luhte, mannet go
bátneđoaktára/bátneđivššára lusa priváhta doaimmahagas
vai bátneđoaktára/bátneđivššára lusa mii bargá almmolaš
bátneđearvvašvuođabálvalusas? (Russe)

☐ Bátneđoavttir priváhta doaimmahagas

☐ Bátneđoavttirspesialista priváhta doaimmahagas

☐ Bátneđivššár priváhta doaimmahagas

☐ Bátneđoavttir almmolaš bátneklinihkas

☐ Bátneđoavttirspesialista almmolaš bátneklinihkas

☐ Bátneđivššár almmolaš bátneklinihkas

☐ Bátneđoavttir olgoriikkas

98. Goas ledjet mañemus bátneđoaktára dahje bátneđivššára luhte?
(Russe okte)

☐ Vuollet jagi áigi

☐ 1–2 jagi áigi

☐ 3–5 jagi áigi

☐ Badjel 5 jagi áigi

99. Jus lea badjel 2 jagi áigi, mii dasa lea sivvan?
(Russe okte)

☐ In leat gohččojuvvon

☐ Lea guhkes vuordináigi beassat
bátneđoaktára lusa

☐ In leat ástan

☐ Ekonomalaš sivat

☐ Mus ii leat leamaš dárbu
bátneđikšui

☐ Mun balan dahje lean árgi
vuolgit bátneđoaktára lusa

☐ Eará sivat:

100. Man olu leat máksán oktiibuot iežat bátneđivššu ovddas
(bátneđoavttir, spesialista ja bátneđivššár) mañemus 12 mánus?
(Russe)

☐ In maidege (in leat leamaš
bátneđoaktára luhte)

☐ In maidege (lean ožžon
goluid gokčojuvvot)

☐ Unnit go 1000 ruvnno

☐ 1000-5000 ruvnno

☐ 5001-10.000 ruvnno

☐ 10.001-20.000 ruvnno

☐ Badjel 20.000 ruvnno

101. Russe dan guovtti dili báldii mat dutnje leat dehálemosat bániiguin.

Ahte bánít leat čábbát go human ja mojohalan.....

☐

Ahte bániin eai leat bákčasat.....

☐

Ahte sáhtán álkit suoskat.....

☐

Ahte mus lea buorre vuoiŋŋahat.....

☐

Ahte mus leat iežan bánít olles eallima.....

☐

102. Movt don árvvoštalat iežat bátne dearvvašvuoda? (Russe)

☐ Heittot

☐ li nu buorre

☐ Buorre

☐ Hui buorre

103. Leat go dus luovosbánít/gebiissat/ bátnešaldit?.....

☐ Juo

☐ Eai

Áfáiduhttin

104. Leat go don leamaš lieggariikkas dahje eará beaivvášluomus maŋemus mánu?

☐ Juo

☐ In

105. Man olu leat don leamaš olgun beaivečuovggas maŋemus 7 beaivvis?.....

diimmu

106. Leat go don leamaš solariumas maŋemus mánu?

☐ In

☐ 1 - 2 geardde

☐ 3+ geardde

Liikkedikšunávdnasat

107. Man dávjá (galle geardde) geavahat don čuovvovaš liikkedikšunávdnasiid? (Russe okte guđege linjái)

	In goa- ssege / hárvve	1-3 mánus	1 vahkkus	2-4 geardde vahkku	5-6 geardde vahkkus	1 beaivvis	2+ geardde beaivvis
Ámadadjovuoidasa.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Giehtavuoidasa.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Bodylotion.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Parfyma/aftershave.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Deodorántta.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vuoktabuktagiid (earret shampoo/balsam).....	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Iežat mánát ja njamaneapmi

108. Jus don leat nissonolmmoš ja leat riegeadahttan mánáid, muitat mánáid riegeadanjagi ja sullii galle mánu don leat njamahan guđege máná?

	Riegeadanjahki	Galle mánu njamahan	In njamahan
Mánna nr. 1			☐
Mánna nr. 2.....			☐
Mánna nr. 3.....			☐
Mánna nr. 4.....			☐
Mánna nr. 5.....			☐

Jus leat eambo mánát, čále sierra árkii.

Bearaš ja gielladuogáš

109. Movt lei bearraša ekonomalaš dilli go don šaddet bajás? (Russe okte)

☐ Hui buorre

☐ Buorre

☐ Váttis

☐ Hui váttis

Davvi-Norggas orrot olbmot geain lea iešguđet čearddalaš duogáš. Dat mearkkaša ahte sii hupmet iešguđetlágan gielaide ja sis leat iešguđetlágan kultuvrrat. Ovdamearkkat čearddalaš duogážiin, dahje čearddalaš joavkkuin leat dáččat, sápmelaččat ja kvenat.

110. Makkár giela humat/hupmet don, du váhnemat ja áhkut ja ádját? (Russe okte dahje mángii)

	Dárogie-la	Sá-me- gie-la	Kveana- gie-la	Eará, čilge:
Áddjá (eatni áhčči).....	☐	☐	☐	☐
Áhkku (eatni eadni).....	☐	☐	☐	☐
Áddjá (áhči áhčči).....	☐	☐	☐	☐
Áhkku (áhči eadni).....	☐	☐	☐	☐
Áhčči.....	☐	☐	☐	☐
Eadni.....	☐	☐	☐	☐
Mun ieš.....	☐	☐	☐	☐

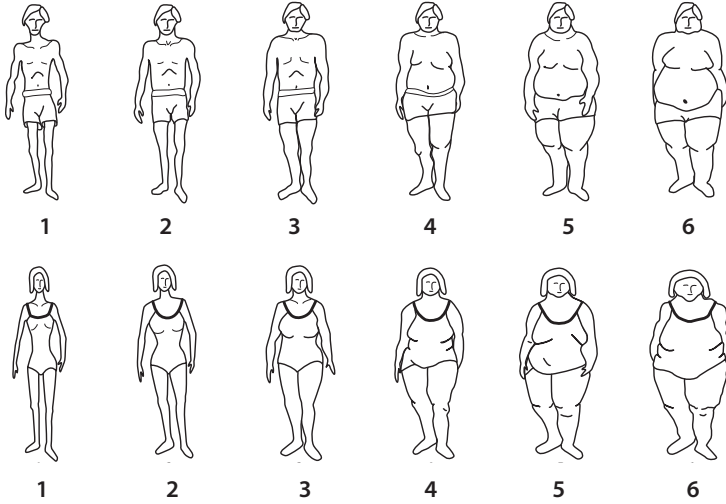
111. Mii lea du, du áhči ja du eatni čearddalaš duogáš? (Russe okte dahje mángii)

	Dáčča	Sápmelaš	Kvena	Eará, čilge:
Mu čearddalaš duogáš lea.....	☐	☐	☐	☐
Áhči čearddalaš duogáš lea.....	☐	☐	☐	☐
Eatni čearddalaš duogáš lea.....	☐	☐	☐	☐

112. Manin don logat iežat? (Russe okte dahje mángii)

Dáččan	Sápmelažžan	Kvenan	Eará, čilge:
☐	☐	☐	☐

Rumašhápmi

113. Guhte govus sulastahtá eanemusat du?

Govus nr.

114. Guhte govus govvida rupmaša mii du mielas lea eanemus dearvvašlaš oaidnit?

Govus nr. dievdu

Govus nr. nisu

115. Guhte govus leat vuosttaš, go logat olges guvlui, mii du mielas lea buoidi?

116. Guhte govus lea vuosttaš, go logat gurut guvlui, mii du mielas lea guoirras?

117. Movt don jurddašat iežat birra? (Russe okte)

Álo beare buoidi

Beare buoidi

Muttát

Beare guoirras

Álo beare guoirras

118. Leat go don geahččalan geahppudit/seaggudit iežat manemus 6 mánu?

Juo

In

119. Jus juo, galle kilo leat gehppon manemus 6 mánu?

Kg

120. Makkár vuogi geavahit geahppudit iežat? (Russe okte dahje mángii)

☐ Borren unnit

☐ Borren dearvvašlaččabut

☐ Eará biebmorievdadusat

☐ Lihkadeapmi

☐ Geahppudanávdnasat doaktáris

☐ Geahppudanpulvarat

☐ Eará, čilge:

Eará unohisvuodát

121. Dás vuolábealde lea listu mas leat iešguđetlágan váttut. Loga dárkilit, ovttá ain hávális, ja čilge dasto man olu guhtege váddu lea leamaš giksín dahje bártin manemus 4 vahkkus? (Russe okte guđege giksái)

Ballalasvuohta, siskkáldas dorvvuhisvuohta

In leat giksa-šuvvan

Veaháš giksa-šuvvan

Oalle olu giksa-šuvvan

Hui olu giksa-šuvvan

Dađistaga balus dahje headástuvvan

Dorvvuhisvuodadovdu boahsteáiggi ektui

Olu vuorjašuvvamat dahje stađuheapme.

Hurvi, lossamiella

Oađđin

Mii háliidit jearrat muhtun gažaldagaid du oađđindábiid birra. Fuomáš ahte diibmomeriid ferte 24 d. mielde muitalit, dat mearkaša ahte 11:00 lea oktanuppeloškái ovdalgaskabeaivve ja 23:00 lea oktanuppeloškái eahkes.

122. Lea go dus leamaš vuorrobargu (idja- ja/ dahje eahkesbargu) manemus golmma mánu?

Juo

li

123. Galle beaivvi vahkkus it beasa ieš mearridit goas galggat nohkkat ja goas galggat lihkkat? (Sáhttet leat omd. dakkár beaivvit go galggat bargui, skuvlii jna.) (Russe okte)

124. Daid beivviid go in beasa ieš mearridit goas galgga nohkkat/lihkkat:

Diimmu Minuhtat

Dalle manan sengii diibmu

Ráhkkanisgoađán vuolgat nohkkat diibmu

Galle minuhta ádjánan dábálaččat nohkkat albma ládje

Mun lihkan diibmu

Mun gullán dáinna vehkiin:

☐ Boktindiibmu

☐ Olgguldass váikkuhus (jienat bearrašis dahje earás)

☐ Iešalddis

Galle minuhta ádjánan dábálaččat lihkkat bajás

Oađát go muđui eará áiggiid jándoris dakkár beivviid (omd. vuoinnastit gaskabeivviid)

Juo

In

Diimmu Minuhtat

Goas (diibmomearri) dát dábálaččat dápáhuvvá

Galle minuhta dasto oađát

125. Go beasan ieš mearridit nohkka/lihkkama:

Diimmu Minuhtat

Dalle manan sengii diibmu

Ráhkkanisgoađán vuolgat nohkkat diibmu

Galle minuhta ádjánan dábálaččat nohkkat albma ládje

Mun lihkan diibmu

Mun gullán dáinna vehkiin:

☐ Boktindiibmu

☐ Olgguldass váikkuhus (jienat bearrašis dahje earás)

☐ Iešalddis

Galle minuhta ádjánan dábálaččat lihkkat bajás

Oađát go muđui eará áiggiid jándoris dakkár beivviid (omd. vuoinnastit gaskabeivviid)

Juo

In

Giitu go servet jearahallamii!

Helse- og livsstilsundersøkelse

Vi ber deg fylle ut spørreskjema så nøyte som mulig og levere det ved oppmøte til den innkalte helseundersøkelsen.

Skjema skal leses optisk. Vennligst bruk blå eller sort penn.

Bruk blokkbokstaver. Du kan ikke bruke komma, forhøy for eksempel 0,5 til 1.

1. I hvilket år er du født?

Årstall
| | | |

2. Er du?

Kvinne ☐ Mann ☐

3. Hva er din sivilstatus?

☐ Gift ☐ Samboer ☐ Skilt
☐ Ugift ☐ Enke/enkemann

4. Hvor mange års skolegang har du gjennomført? (Ta med alle år du har gått på skole eller studert)

Antall år
| |

5. Hvis du er kvinne: Hvor mange barn har du født?

Antall
| |

6. Hvis du er kvinne: Hvor mange barn har du ammet?

Antall
| |

Egen helse

7. Hvordan er helsen din? (Sett ett kryss)

☐ Dårlig ☐ God
☐ Ikke helt god ☐ Svært god

8. Hvordan vurderer du tannhelsen din? (Sett ett kryss)

☐ Dårlig ☐ God
☐ Ikke helt god ☐ Svært god

9. Har du tannprotese/gebiss/tannbro?

☐ Ja ☐ Nei

10. Når var du sist hos tannlege eller tannpleier?

☐ Mindre enn ett år siden ☐ 1–2 år siden
☐ 3–5 år siden ☐ Mer enn 5 år siden

11. Hvor fornøyd er du med tannhelsetjenesten i din kommune? (Sett ett kryss)

Svært misfornøyd ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ Svært fornøyd ☐ Vet ikke ☐

Hjerte-karsykdommer

12. Har du eller har du hatt høyt blodtrykk?

☐ Ja ☐ Nei

13. Hvis ja, hvor gammel var du da du fikk høyt blodtrykk?

Alder
| |

14. Bruker du medisin mot høyt blodtrykk?

Ja, nå ☐ Før, men ikke nå ☐ Aldri ☐

15. Hvis du bruker eller tidligere har brukt blodtrykksmedisin, omtrent hvor gammel var du første gang du begynte med slik medisin?

Alder
| |

16. Har du hatt hjerteinfarkt?

☐ Nei, aldri ☐ 1 gang ☐ 2 ganger ☐ 3 eller flere

17. Hvis ja, hvor gammel var du første gang du fikk hjerteinfarkt?

Alder
| |

18. Har du angina pectoris (hjertekrampe)?

☐ Ja ☐ Nei

19. Hvis ja, hvor ofte har du merket slike smerter i løpet av den siste måneden?

Sjelden ☐ 1 gang pr. uke ☐ 2-3 ganger pr. uke ☐ 4-6 ganger pr. uke ☐ 7 eller flere ganger pr. uke ☐

20. Hvor gammel var du første gang du fikk angina pectoris?

Alder
| |

21. Har du blitt hjerteoperert (bypass)?

☐ Ja ☐ Nei

22. Har du blitt blokket/fått innsatt stent?

☐ Ja ☐ Nei

23. Har legen sagt at du har hjerteflimmer?

☐ Ja ☐ Nei

24. Hvor gammel var du første gang du fikk hjerteflimmer?

Alder
| |

Diabetes (sukkersyke)

25. Har du noen gang fått påvist diabetes (for høyt blodsukker)? ☐ Ja ☐ Nei

Dersom nei, gå videre til spørsmål 35. +

26. Dersom ja, hvilken type diabetes har du fått påvist? (Sett ett eller flere kryss)

Svangerskapsdiabetes

Diabetes type I ☐

Diabetes type II ☐

27. Hvordan ble din diabetes oppdaget?

Jeg søkte lege pga. symptomer..... ☐ Ja ☐ Nei

Ble oppdaget uten at jeg hadde symptomer (legeattest, bedriftskontroll, svangerskapskontroll, undersøkelse for annen sykdom e.l.)..... ☐ Ja ☐ Nei

28. Hvor gammel var du da din diabetes ble oppdaget? Alder

INSULIN

29. Bruker du insulin mot din diabetes? _____

Dersom du bruker eller har brukt insulin:

30. Hvor gammel var du da du begynte med insulin?

31. Hvor mange gange pr. dag tar du/tok du vanligvis insulin?.....

--

 ganger

32. Hvor mange enheter insulin tar du/tok du vanligvis til sammen pr. dag? enheter(E

TABLETTER

33. Bruker du tabletter mot din diabetes? ☐ Ja, nå ☐ ikke nå ☐ brukt

Dersom du bruker eller har brukt tabletter:

34. Hvor gammel var du da du begynte med
tabletter mot diabetes?

Andre sykdommer

35. Har du eller har du noen gang hatt? +

	Ja	Nei	Alder første gangen
--	----	-----	---------------------

Astma ☐ ☐ ☐

Eksem

Kronisk bronkitt, emfysem,
KOLS ☐ ☐ ☒

Multipel sklerose (MS) ☐ ☐ ☐

Psoriasis ☐ ☐ ☒

Bechterews sykdom ☐ ☐ ☐

Smerter

36. Har du smerter nå som har vart i tre måneder eller lengre?..... ☐ Ja ☐ Nei

37. Hvis ja, vennligst angi hvor sterke smerter du har hatt den siste uken: (Sett ett kryss)

[illegible]

38. Anqi hvor smertene er mest plagsomme:

(Sett ett kryss)

☐ Nakke ☐ Korsrygg ☐ Annet

Fysisk aktivitet

39. Vi ber deg angi din fysiske aktivitet etter en skala fra svært lite til svært mye da du var 14 år, 30 år og i dag. Skalaen nedenfor går fra 1-10. Med fysisk aktivitet mener vi både arbeid i hjemmet og i yrkeslivet, samt trening og annen fysisk aktivitet som turgåing o.l. Sett kryss under det tallet som best angir ditt nivå av fysisk aktivitet.

[illegible]

Alkohol

40. Er du totalavholdskvinne/mann? ... ☐ Ja ☐ Nei

41. Hvis nei, hvor ofte og hvor mye drakk du i gjennomsnitt siste året? (Sett ett kryss for hver linje)

	aldri/ sjelden	1 pr. mnd.	2-3 pr. mnd.	1 pr. uke	2-4 pr. uke	5-6 pr. uke	1 pr. dag	2+ pr. dag
Øl/rusbrus (½ l.).....	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vin (glass).....	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Brennevin (drink/shot).....	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Likør/hetvin (glass).....	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Røykevaner

42. Har du noen gang røykt daglig?..... ☐ Ja ☐ Nei

Dersom du aldri har røykt daglig, kan du gå videre til spørsmål 47.

43. Røyker du daglig nå?..... ☐ Ja ☐ Nei

44. Hvis du har sluttet å røyke daglig, hvor gammel var du da du sluttet?..... Alder

45. Hvor mange år til sammen har du røykt daglig?..... År

46. Hvor mange sigaretter/rulletobakk har du i gjennomsnitt røykt daglig i de årene du har røkt daglig?..... Antall

47. Bor du sammen med noen som røyker?..... ☐ Ja ☐ Nei

Språk og bruk av tolk

48. Hvilket språk ønsker du først og fremst å snakke med helsepersonell på? (Sett ett eller flere kryss)

Norsk ☐ Samisk ☐ Annet, beskriv: ☐

49. Hvis du har svart «samisk», men ikke fikk tilbud om samisktalende lege ved siste legebesøk, ble det da tilbudt tolk?

Hos fastlegen

☐ Ja ☐ Nei
☐ Ønsker ikke bruke tolk ☐ Ikke aktuelt

På sykehus/ hos spesialist

☐ Ja ☐ Nei
☐ Ønsker ikke bruke tolk ☐ Ikke aktuelt

Familie og språkbakgrunn

50. Hvordan var de økonomiske forhold i familien under din oppvekst? (Sett ett kryss)

☐ Meget gode ☐ Gode ☐ Vanskelige ☐ Meget vanskelige

I Nord-Norge bor det folk med ulike etnisk bakgrunn. Det vil si at de snakker ulike språk og har forskjellige kulturer. Eksempler på etnisk bakgrunn, eller etnisk gruppe er norsk, samisk og kvensk.

51. Hvilket hjemmespråk har/hadde du, dine foreldre og besteforeldre? (Sett ett eller flere kryss)

	Norsk	Samisk	Kvensk	Annet, beskriv:
Morfar.....	☐	☐	☐	☐
Mormor.....	☐	☐	☐	☐
Farfar.....	☐	☐	☐	☐
Farmor.....	☐	☐	☐	☐
Far.....	☐	☐	☐	☐
Mor.....	☐	☐	☐	☐
Jeg selv.....	☐	☐	☐	☐

52. Hva er din, din fars og din mors etniske bakgrunn? (Sett ett eller flere kryss)

	Norsk	Samisk	Kvensk	Annet, beskriv:
Min bakgrunn:.....	☐	☐	☐	☐
Min fars bakgrunn:.....	☐	☐	☐	☐
Min mors bakgrunn:.....	☐	☐	☐	☐

53. Hva regner du deg selv som?

(Sett ett eller flere kryss)

Norsk ☐ Samisk ☐ Kvensk ☐ Annet, beskriv: ☐

Erfaringer og bruk av helsetjenester

54. Den legen du vanligvis bruker er:

- ☐ Din fastlege ☐ Annen lege

55. Hvor lenge har du hatt din nåværende fastlege?

- ☐ Mindre enn 6 mnd ☐ 6 til 11 måneder
☐ 12 til 24 mnd ☐ Mer enn 2 år

56. Har du i løpet av de siste 12 mnd kontaktet fastlegen din for hjelp eller råd til deg selv?

- ☐ Ja ☐ Nei

Hvis ja, opplevde du at du fikk den hjelpen du ba om?

- ☐ Aldri ☐ Av og til ☐ Vanligvis ☐ Alltid

57. Hvor fornøyd eller misfornøyd er du med følgende sider ved fastlegetjenesten? (Sett ett kryss)

	Meget fornøyd	Fornøyd	Misfornøyd	Meget misfornøyd	Vet ikke
Fastlegens tilgjengelighet på telefon.....	☐	☐	☐	☐	☐
Ventetid for å få time hos fastlege.....	☐	☐	☐	☐	☐
Tid hos fastlegen.....	☐	☐	☐	☐	☐
Fastlegens forståelse for dine problem.....	☐	☐	☐	☐	☐
Fastlegens informasjon om dine helseplager, undersøkelse og behandlingsopplegg.....	☐	☐	☐	☐	☐
Totalt sett, hvor fornøyd eller misfornøyd er du med den kommunale helsetjenesten?.....	☐	☐	☐	☐	☐

De neste spørsmålene omhandler spesialisthelsetjenesten.

Med spesialisthelsetjenesten menes det sykehus, distriktpsikiatrisk senter (DPS), spesialistlegesenter eller enkeltspesialist.

58. Har du i løpet av de siste 12 måneder vært til undersøkelse eller behandling for *fysiske plager* hos:

- ☐ Sykehus ☐ Spesialistlegesenter
☐ Privatpraktiserende spesialist ☐ Ingen av delene

59. Har du i løpet av de siste 12 måneder vært til undersøkelse eller behandling for *psykiske plager* hos:

- ☐ Psykiatrisk sykehus ☐ Distriktpsikiatrisk senter
☐ Privatpraktiserende spesialist ☐ Ingen av delene

60. Dersom du har vært til behandling hos spesialist for fysiske eller psykiske plager, svar på følgende spørsmål: (Sett ett kryss)

Svar på en skala fra 0 til 10 (0 = i liten grad 10 = i stor grad)

Fikk du anledning til å fortelle det du følte var viktig om din tilstand?

	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Ikke aktuelt
For fysiske plager	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
For psykiske plager	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Snakket legene/behandlerne til deg slik at du forstod dem?

	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Ikke aktuelt
For fysiske plager	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
For psykiske plager	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Alt i alt, har du tillit til sykehuset eller spesialisten du var hos?

	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Ikke aktuelt
For fysiske plager	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
For psykiske plager	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Alt i alt, hvor tilfreds er du med pleien og behandlingen du eventuelt fikk?

	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Ikke aktuelt
For fysiske plager	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
For psykiske plager	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Takk for at du deltok i undersøkelsen!

Dearvvašvuoda- ja eallindilleiskadeapmi

Mii bivdit du deavdit jearahallanskovi nu dárkilit go vejolaš ja váldit dan mielde go boadát gohččojuvvon dearvvašvuodaiskadeapmái. Skovvi lohkkuojuvvo optihkalaččat. Čále alit dahje čáhppes peannain. Čále stuora bustávaiguin. It sáhte geavahit rihku, jorbe ovdamearkka dihte 0,5 olles lohkun: 1.

1. Guđe jagi leat riegádan? Jahki:

2. Leat go? ☐ Nissonolmmoš ☐ Dievdoolmmoš

3. Mii lea du siviila dilli?

☐ Náitalan ☐ Ovttasorru ☐ Earránan
☐ Li náitalan ☐ Leaska

4. Galle jagi skuvlla leat čadahan? (Váldde mielde buot jagiid go leat vázzán skuvlla dahje studeren) Galle jagi

5. Jus leat nissonolmmoš: Galle máná leat riegádahtán? Galle

6. Jus leat nissonolmmoš: Galle máná leat njamahan? Galle

Iežat dearvvašvuodta

7. Movt don árvvoštalat iežat dearvvašvuoda? (Russe)

☐ Heittot ☐ Li nu buorre
☐ Buorre ☐ Hui buorre

8. Movt don árvvoštalat iežat bátnedearvvašvuoda? (Russe)

☐ Heittot ☐ Li nu buorre
☐ Buorre ☐ Hui buorre

9. Leat go dus luovosbánit/gebiissat/bátnešaldit? ☐ Juo ☐ Eai

10. Goas ledjet maŋemus bátnedoaktára dahje bátnedivššára luhtte? (Russe okte)

☐ Vuollet jagi áigi ☐ 1–2 jagi áigi
☐ 3–5 jagi áigi ☐ Badjel 5 jagi áigi

11. Man duhtavaš leat don iežat suohkana bátnedearvvašvuodabálvalusain? (Russe okte)

Hui duhta- ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ Hui duhtavaš ☐ In dieđe

Váibmo- ja varrasuotnadávddat

12. Lea go dus, dahje lea go leamaš, alla varradeaddu? ☐ Juo ☐ Li

13. Jus juo, man boaris ledjet go ožžot alla varradeattu? Ahki

14. Geavahat go dálkasa alla varradeattu vuostá?

Juo, dál ☐ Ovdal, muhto in dál ☐ In goassege geavahan ☐

15. Jus geavahat dahje leat geavahan varradeaddodálkasa ovdal, sullii man boaris ledjet vuosttaš geardde go álget dálkkár dálkasiin? Ahki

16. Lea go dus leamaš váibmodohppehat?

☐ li goassege ☐ Okte ☐ 2 geardde ☐ 3 geardde ☐ dahje eambbo

17. Jus juo, man boaris ledjet vuosttaš geardde go dohppehallet váibmui? Ahki

18. Lea go dus angina pectoris (váibmogeasáhat)? ☐ Juo ☐ Li

19. Jus juo, man dávjá leat dovdan dálkkár bákčasiid maŋemus mánu?

Hárve ☐ 1 vahkkus ☐ 2-3 geardde vahkkus ☐ 4-6 geardde vahkkus ☐ 7 geardde dahje eambbo vahkkus ☐

20. Man boaris ledjet vuosttaš geardde go ožžot angina pectoris? Ahki

21. Leat go don goassege leamaš váibmočuohpaheamis (bypass)? ☐ Juo ☐ Li

22. Leat go goassege šaddan rahpat buđđosan váibmosuonaid (blokket) /bijahan stenta? ☐ Juo ☐ Li

+

Ahki

+

[illegible]

Alkohola

40. Leat go don dakkár olmmoš mii it juga goassege? ☐ Juo ☐ In

41. Jus it, man dávjá ja man olu juhket don gaskamearálaččat mañemus jagi? (Russe okte guđege linjái)

	In goassege/ hárvve	1 mánus	2-3 mánus	1 vahk- kus	2-4 geardde vahkkus	5-6 geardde vahkkus	1 beaiv- vis	2+ geardde beaivvis
Vuollaga/ gárihuhttin- bruvssa (½ l.)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Viinna (galle láse)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Buolliviinni (galle drinkka/ shot)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Likøra/ báhkka- viinna (galle láse)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Borgguhandábit

42. Leat go goassege borgguhan beaivválaččat? ☐ Juo ☐ In

Jus it leat goassege borgguhan, de sáhtát mannat viidáseappot 47. gažaldahkii.

43. Borgguhat go dál beaivválaččat? ☐ Juo ☐ In

44. Jus leat heaitán borgguheames beaivválaččat, man boaris ledjet go heitet? ☐ Ahki

45. Galle jagi leat oktiibuot borgguhan beaivválaččat? ☐ Galle jagi

46. Galle sigarehta/duhpátsákki leat gaskamearálaččat borgguhan beaivvis daid jagiid go leat beaivválaččat borgguhan? ☐ Galle

47. Orut go ovttas dakkáriin gii borgguha? ☐ Juo ☐ In

Giella ja dulkageavaheapmi

48. Makkár giella humašit miellasepmosit dearvvašvuodabargiiguin? (Russe okte dahje mángii)

Dárogiebla Sámegiebla Eará, čilge: ☐ ☐ ☐

49. Jus vástidit «sámegiebla», muhto ii fállujuvvon sámegielat doavttir mañemus go ledjet doaktára luhtte, ožžot go dulkafálaldaga?

Fástadoaktára luhtte

☐ Jo ☐ In
☐ In háliit geavahit dulkka ☐ li guoskka munnje

Buohcciviesus/spesialistta luhtte

☐ Jo ☐ In
☐ In háliit geavahit dulkka ☐ li guoskka munnje

Bearaš ja gielladuogáš

50. Movt lei bearraša ekonomalaš dilli go don šaddet bajás? (Russe okte)

☐ Hui buorre ☐ Buorre ☐ Váttis ☐ Hui váttis

Davvi-Norggas orrot olbmot geain lea iešguđet čearddalaš duogáš. Dat mearkkaša ahte sii hupmet iešguđetlágan giellaid ja sis leat iešguđetlágan kultuvrrat. Ovdamearkkat čearddalaš duogážiin, dahje čearddalaš joavkkuin leat dáččat, sápmelaččat ja kvenat.

51. Makkár giella humat/hupmet don, du váhnemat ja áhkut ja ádját? (Russe okte dahje mángii)

Dárogiebla Sámegiebla Kvenagiebla Eará, čilge:

Ádjá

(eatni áhčči) ☐ ☐ ☐ ☐

Áhkku

(eatni eadni) ☐ ☐ ☐ ☐

Ádjá (áhči

áhčči) ☐ ☐ ☐ ☐

Áhkku

(áhči eadni) ☐ ☐ ☐ ☐

Áhčči

☐ ☐ ☐ ☐

Eadni

☐ ☐ ☐ ☐

Mun ieš

☐ ☐ ☐ ☐

52. Mii lea du, du áhči ja du eatni čearddalaš duogáš? (Russe okte dahje mángii)

Dáčča Sápmelaš Kvena Eará, čilge:

Mu čearddalaš duogáš lea: ☐ ☐ ☐ ☐

Áhči čearddalaš duogáš lea: ☐ ☐ ☐ ☐

Eatni čearddalaš duogáš lea: ☐ ☐ ☐ ☐

53. Manin don logat iežat?

(Russe okte dahje mángii)

Dáččan Sápmelažžan Kvenan Eará, čilge:

☐ ☐ ☐ ☐

Dearvvašvuodabálvalusaid geavaheapmi ja vásáhusat daiguin

54. Dat doavttir maid dábálaččat geavahat lea:

☐ Du fástadoavttir ☐ Eará doavttir

55. Man guhká lea dus leamaš dat fástadoavttir mii dus dál lea?

- ☐ Vuollet 6 mánu ☐ Gaskal 6–11 mánu
☐ Gaskal 12–24 mánu ☐ Guhkit go 2 jagi

56. Leat go dan maŋemus 12 mánuš váldán oktavuoda fástadoaktáriin oážžun dihte veahki dahje ráđiid alcet? ☐ Juo ☐ In

Jus leat, vásihit go ahte ožžot dan veahki maid bivdet?

- ☐ In goassege ☐ Muhtumin ☐ Dábálaččat ☐ Álo

57. Man duhtavaš dahje duhtameahttun leat čuovvovaš osiin fástadoavttirbálvalusas? (Russe okte)

	Hui duhta- vaš	Duhta- vaš	Duhta- meaht- tun	Hui duhta- meaht- tun	In dieđe
Man álki fástadoaktára lea fidnet ságaide telefonna bokte.....	☐	☐	☐	☐	☐
Vuordináigi beassat fástadoaktára lusa.....	☐	☐	☐	☐	☐
Áigi fástadoaktára luhtte.....	☐	☐	☐	☐	☐
Man bures fástadoavttir ipmirda du váttisvuodaid.....	☐	☐	☐	☐	☐
Fástadoaktára dieđut du dearvvaš- vuodaváttuid, iskkadeami ja dálkkodanvugiid ektui.....	☐	☐	☐	☐	☐
Ollislaččat, man duhtavaš dahje duhtameahttun leat don gieldda dearvvašvuoda- bálvalusain?.....	☐	☐	☐	☐	☐

Čuovvovaš gažaldagat leat spesialistadearvvašvuoda bálvalusa birra.

Spesialistadearvvašvuodabálvalusain oaivvilduvvo buohcciviessu, guovllupsykiatriija guovddáš (DPS), spesialistadoavtterguovddáš dahje ovttaskas spesialista.

58. Leat go maŋemus 12 mánuš leamaš iskkadeamis dahje dálkkodeamis rumašlaš váttisvuodaid geažil:

- ☐ Buohcciviesus ☐ Specialista-
doavtterguovddášis
☐ Priváhta spesialistta luhtte ☐ In guđege sajis

59. Leat go maŋemus 12 mánuš leamaš iskkadeamis dahje dálkkodeamis psykalaš váttisvuodaid geažil:

- ☐ Psykiátralaš buohcciviesus ☐ Guovllupsykiátralaš guovddášis
☐ Priváhta spesialistta luhtte ☐ In guđege sajis

60. Jus leat leamaš spesialistta luhtte rumašlaš dahje psykalaš váttuid dálkkodeami dihte, vástit čuovvovaš jearaldagaid: (Russe okte)

Vástit 0–10 rádjái skálas (0 = hui unnán 10= hui ollu)

Ožžot go vejolašvuoda muitalit dan mii du mielas lei dehálaš du dilálašvuoda ektui?

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 li guos-kevaš

Rumašlaš váttuid oktavuodas ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐

Psykalaš váttuid oktavuodas ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐

Hupme go doaktárat/divššárat dutnje nu ahte don ipmirdit sin?

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 li guos-kevaš

Rumašlaš váttuid oktavuodas ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐

Psykalaš váttuid oktavuodas ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐

Ollislaččat, lea go dus luohttámuš buohccivissui dahje spesialistii gean luhtte fitnet?

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 li guos-kevaš

Rumašlaš váttuid oktavuodas ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐

Psykalaš váttuid oktavuodas ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐

Ollislaččat, man duhtavaš leat don divššuin ja dálkkodeamiin maid ožžot?

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 li guos-kevaš

Rumašlaš váttuid oktavuodas ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐

Psykalaš váttuid oktavuodas ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐

Giitu go servet jearahallamii!

NAVN:

FØDSELSDATO:

LABNUMMER:

Dato:

Takk for at du deltok

Ved å delta i Helse- og livsstilsundersøkelsen, er du nå med i et stort forskningsprosjekt. Som deltager har du fått en enkel undersøkelse, og alle deltagere får etter ønske, tilbakemelding om resultater fra et utvalg av målingene. Hvis du anbefales å oppsøke fastlegen din, kan du lese det nederst på denne siden. På baksiden av brevet kan du lese om undersøkelsene du har fått resultatet av.

Dine prøvesvar

BMI		kg/m ²
Høyde		cm
Vekt		kilo
Hoftevidde		cm
Livvidde		cm
Puls		pr. minutt
Blodtrykk		mmHg
Hb (blodprosent)		g/dl
HbA1c (langtids blodsukker)		%

Anbefaling

Hvis dine prøvesvar gir grunn til å anbefale kontroll eller oppfølging hos lege, er det anført i feltet under.

Med vennlig hilsen

Ann Ragnhild Broderstad

Overlege Universitetssykehuset Nord-Norge

Forsker Dr. med.

Universitet i Tromsø

Informasjon om prøvene og målingene

Høyde og vekt Liv- og hoftevidde	Du kan beregne din Body Mass Index (BMI) ut fra din høyde og vekt. På norsk kalles BMI for kroppsmasseindeks (KMI). BMI er en internasjonal standard for beregning av balansen mellom høyde og vekt. Den viser om en person er normal, over- eller undervektig. BMI sier imidlertid ingen ting om fordelingen av fett og muskler på kroppen. Helsemessig er fettfordelingen viktig fordi midjefett oppfattes som mer skadelig enn fett sentrert rundt hofte og lår. Mål av for eksempel liv- og hoftevidde er derfor nyttige tilleggsopplysninger. BMI-verdier for voksne • BMI på <i>under 18,5</i> = <i>undervektig</i> • BMI på <i>mellom 18,5 og 24,9</i> = <i>normal kroppsvekt</i> • BMI på <i>mellom 25 og 29,9</i> = <i>overvektig</i> • BMI på <i>mellom 30 og 34,9</i> = <i>fedme</i> • BMI på <i>mellom 35 og 39,9</i> = <i>fedme, klasse II</i> • BMI på <i>40 og over</i> = <i>fedme, klasse III (ekstrem fedme)</i> Utregningen kan gjøres ved å ta vekten i antall kg og dele på høyde ganger høyde (i meter) [kg/(høyde x høyde)] For en person som er 1,80 m høy og veier 83 kg, er regnestykket slik: $83/(1,80 \cdot 1,80) = \text{BMI } 27$. Du kan også bruke såkalte BMI-kalkulatorer hvor du bare legger inn din høyde og vekt og får ut din BMI. Slike kalkulatorer finner du enkelt på nettet ved å søke på "BMI kalkulator".
Blodtrykk	Blodtrykket er det trykket som blodstrømmen lager i blodårene (arteriene) i kroppen. Blodtrykket forandrer seg i takt med hvilke «krav» hjertet har til blodgjennomstrømningen; blodtrykket er som regel lavere når man hviler seg, mens det er høyere når man bedriver fysisk aktivitet. Trykket stiger også gradvis med alderen. Blodtrykket kan uttrykkes som for eksempel 130/85, hvor 130 er det systoliske og 85 det diastoliske. Det <i>systoliske trykket</i> er det høyeste trykket, og måles når hjertet trekker seg sammen. Det laveste trykket, det <i>diastoliske trykket</i>, måles mellom sammentrekningene i hjertets hvileperiode (diastolen). Trykk over 140/90 ansees gjerne som forhøyet, men er igjen avhengig av alder. Hvis blodtrykket er høyere enn normalt, kan det øke risikoen for hjerte-karsykdommer. Dersom du ikke allerede går til kontroll for høyt blodtrykk, bør systolisk >170 mmHg og/eller diastolisk blodtrykk >100 mmHg kontrolleres hos fastlegen. Blodtrykket kan påvirkes i gunstig retning gjennom å redusere saltinnholdet i kosten og ved fysisk aktivitet.
Puls	Puls er slagene man merker hvis man kjenner på huden over en arterie. Slagene man kan kjenne er hjerteslagenes puls. Pulsfrekvensen kan variere mellom hvilepuls på 40 til makspuls på rundt 200 slag i minuttet. Hos menn kan hvilepulsen ligge på rundt 60-70. Hos kvinner kan den være litt høyere.
Hb (blodprosent)	Blodprosent oppgis i hemoglobinkonsentrasjon. Konsentrasjonen av hemoglobin oppgis i g/dl og ganges så med 7 for å få en tilnærmet blodprosent. Vanlige verdier for kvinner er mellom 11.5 - 16.0 g/dl og menn 13.0 - 17.0 g/dl.
HbA1c (langtids blodsukker)	HbA1c eller glykosert hemoglobin, viser gjennomsnitt blodsukker de siste 6-8 ukene. For personer uten diabetes har normalt verdier opp til 6,1 % mens en velregulert person med diabetes kan normalt ha verdier opp til 7 %. Normalverdier for en person uten diabetes er 4,3-6,1 %.

Gode daglige vaner betyr mye for helsa. Sunt kosthold, mosjon og engasjement i aktiviteter som gir trivsel er viktig for helsa.

NAMMA:

RIEGÁDANDÁHTON:

Beaivi:

LABNUMMAR:

Giitu go servet

Go leat searvan Dearvvašvuoda- ja eallindilleiskadeapmái, de leat don dál mielde stuora dutkanprošeavttas. Don gii leat oasseváldi leat čađahan smávit rumašiskadeami, ja buot oasseváldit ožžot, jus háliidit, dieđuid dihto mihtidemiid bohtosiid birra. Jus ávžžuhuvvot váldit oktavuoda iežat fástadoaktáriin, de leat dieđut dan birra vuolemusas dán siiddus. Reivve duogábealde sáhtát lohkat iskkademiid birra main don leat ožžon bohtosiid.

Du iskkusbohtosat

BMI		kg/m ²
Allodat		cm
Deaddu		kg
Spiralmihttu		cm
Čoavjemihhtu		cm
Pulsa		minuhtas
Varradeaddu		mmHg
Hb (varraproseanta)		g/dl
HbA1c (guhkit áiggi varrasohkar)		%

Ávžžuhus

Jus iskkusbohtosiid vuodul lea ágga ávžžuhit du mannat iskkadeapmái dahje oažžut čuovvoleami doaktáris, de lea dat čilgejuvvon dás vuolábealde.

Dearvuodaiguin

Ann Ragnhild Broderstad
Váldodoavttir Davvi-Norgga Universitehtabuohcciviesus
Dutki Dr. med.
Romssa universitehta

Diedut iskosiid ja mihtidemiid birra

Allodat ja deaddu Čoavje- ja spiralmihttu	Don sáhtát mihtidit iežat Body Mass Index (BMI) iežat allodaga ja deattu vuodul. Sámegillii gohčoduvvo BMI rumašmássaindeaksan (RMI). BMI lea riikkaidgaskasaš standárda das movt mihtidit allodaga ja deattu balánsa. Dat čájeha lea go olmmoš dábálaš lossat, badjelmeare lossat vai badjelmeare geahpas. BMI dattetge ii mital maidege man olu buoidi ja deahkit gorudis leat. Dearvvašvuođa dáfus lea buoidejuohku dehálaš danne go čoavjebuoidi lea várálaččat go buoidi mii lea spiralliin ja juolgemađdagiin. Danne leat ovdamearkka dihte čoavje- ja spiralmihtut ávkkálaš lassidiedut. Rávisolbmuid BMI-árvvut • BMI vuollel 18,5 = badjelmeare geahpas • BMI gaskal 18,5 ja 24,9 = dábálaš rumašdeaddu • BMI gaskal 25 ja 29,9 = badjelmeare lossat • BMI gaskal 30 ja 34,9 = buoidi • BMI gaskal 35 ja 39,9 = buoidi, II dásis • BMI 40 ja badjel = buoidi, III dásis (erenomáš buoidi) BMI rehkenastá go juohká kg-deattu allodahkii geardde allodahkii (mehteriid mielde) [kg/(allodat x allodat)] Olbmo dáfus mii lea 1,80 m allat ja deaddá 83 kg, lea rehketihtá ná: $83/(1,80 \cdot 1,80) = \text{BMI } 27$. Sáhtát maid geavahit nu gohčoduvvon BMI-kalkuláhtora masa čálát iežat allodaga ja deattu ja dat de mihtida du BMI. Dákkár kalkuláhtoriid gávnnat neahtas go ozat "BMI kalkulator".
Varradeaddu	Varradeaddu lea dat deaddu maid varrajohtu ráhkada varrasuonain (arteriain) gorudis. Varradeaddu rievddada dan mielde makkár "gáibádusat" váimmus leat varrajohtolahkii; varradeaddu lea dábálaččat vuolles go vuoiŋnasta, ja lohtana go lihkada. Deaddu lohtana maid agi mielde. Varradeattu sáhtá mitalit ovdamearkka dihte ná: 130/85, gos 130 lea systola ja 85 lea diastola deaddu. Systola deaddu lea <i>alimus deaddu</i>, ja mihtiduvvo go váibmu geassáa oktii. Vuolimus deaddu, <i>diastola deaddu</i>, mihtiduvvo oktiigeassásemiid gaska váimmu vuoiŋnastanáigodagas (diastolas). Deaddu badjel 140/90 árvvoštallojuvvo alladin, muhto lea dattetge agi duohken. Jus varradeaddu lea alit go dábálaččat, de sáhtá lassánit várre oázžut váibmo- ja varrasuotnádávddaid. Jus dál juo it láve jorrat doaktára luhte varradeattu, de berre systola > 170 mmHg ja/dahje diastola varradeaddu > 100 mmHg dárkkistuvvot fástadoaktára luhte. Varradeattu sáhtá váikkuhit rievttis guvlui dan bokte go unnida sáltti biepmus ja go lihkada.
Pulsa	Pulsa leat julkimat maid dovda jus guldala liikki dakko gokko lea varrasuotna. Julkimat maid dovda dahje gullá, leat váibmojulkimiid pulsa. Pulsafrekveansa rievddada vuoiŋnastanpulssa 40 ja makspulssa 200 gaska. Dievdoolbmuid vuoiŋnastanpulsa lea dávjá birrasiid 60-70. Nissonolbmuid sáhtá leat badjelis.
Hb (varraproseanta)	Varraproseanta mitaluvvo hemoglobinkonsentrašuvnna mielde. Hemoglobiinna konsentrašuvnna mihttoovttadat lea g/dl ja dan galgá geardut 7:in vai oázžut sullii varraproseantta. Dábálaš árvvut nissonolbmuid leat gaskal 11.5 - 16.0 g/dl ja dievdoolbmuid ges 13.0 - 17.0 g/dl.
HbA1c (guhkit áiggi)	HbA1c dahje glykoserejuvvo hemoglobiidna čájeha gaskamearálaš varrasohkkara manemus 6-8 vahku. Olbmuid geain ii leat diabetes, leat dábálaččat árvvut gitta 6,1 % rádjái, ja bures regulerejuvvo olbmus geas lea diabetes sáhttet leat árvvut gitta 7 % rádjái. Dábálaš árvvut olbmuid geain ii leat diabetes lea 4,3-6,1 %.

Buorit beaivválaš dábit lear mávssolaččat dearvvašvuhtii. Dearvvašlaš biebmodoallu, lihkadeapmi ja aŋgirvuohta doaimmaide mat buoridit loaktima, leat dehálaččat dearvvašvuhtii.